SURİYE İÇ SAVAŞI VE GÖÇ KONUSUNUN TÜRKİYE AB İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ

Yasemin Küçükler
161145111

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Siyaset Bilime ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İnayet Burcu Akyürek

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Aralık, 2019

SURİYE İÇ SAVAŞI VE GÖÇ KONUSUNUN TÜRKİYE AB İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ

Yasemin Küçükler

161145111

Orcid: 0000-0003-0531-1927

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi İnayet Burcu Akyürek

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aralık, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

YASEMİN KÜÇÜKLER'ın "Suriye İç Savaşı ve Göç Konusunun Türkiye-AB İlişkilerine Etkileri" başlıklı tezi 25.12.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora tezi oy birliğiyle/oy çokluğuyla, başarılı/başarısız olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Dr.Öğr.Üyesi İnayet Burcu AKYÜREK Maltepe Üniversitesi	
Üye	Dr.Öğr.Üyesi Yüksel KAMACI ERKAN Maltepe Üniversitesi	
Üye	Doç. Dr. Deniz SERT Özyeğin Üniversitesi	

Prof. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

maltepe üniversitesi	ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	Doküman No	FR-178
		İlk Yayın Tarihi	01.03.2018
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa	1/1

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

25/12/2019

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Yasemin Küçükler

Hazırlayan	Kalite Koordinatörü	Kurumsal Yetkili
İlgili Birim	Dr. Öğr. Üyesi Şafak GÜNDÜZ	Prof. Dr. Belma AKŞİT

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, araştırmanın planlanmasından yazılmasına kadar tüm aşamalarında yardımlarını esirgemeyen, teşvik eden ve aynı titizlikte yönlendirmelerde bulunan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi İnayet Burcu Akyürek'e teşekkürlerimi sunarım.

Yardımlarını esirgemeyen Bölüm Başkanı Prof. Dr. Hasan Ünal'a, Dr. Öğr. Üyesi Yüksel Kamacı Erkan'a ve Doç. Dr. Deniz Şenol Sert'e teşekkür ederim.

Yasemin Küçükler

Aralık, 2019

ÖZ

SURİYE İÇ SAVAŞI VE GÖÇ KONUSUNUN TÜRKİYE AB İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ

Yasemin Küçükler
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İnayet Burcu Akyürek
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Orta Doğu'da 2010 yılında başlayan Arap Baharı süreci, Türkiye'nin komşusu olan Suriye'ye 2011 yılında sıçramıştır. Süreç Suriye'de diğer ülkelerde olduğu gibi rejim değişikliğine uğramamış, yönetimi bırakmak istemeyen Esad sert müdahalelerde bulunarak ülkede iç savaş çıkmasına sebep olmuştur. Bu süreçte Suriyelilerin bazıları Türkiye'ye sığınmış bazıları ise Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmış ve deniz yoluyla Yunanistan üzerinden Avrupa'ya göç etmeye başlamıştır. Bu tezde Arap Baharı' nın nasıl başladığı, Suriye'ye nasıl sıçradığı ve sonrasında gelişen göç hareketliliğinden de bahsedilmiştir. Akabinde yaşanan Suriye krizi bağlamında da Türkiye-AB ilişkileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca çalışmada literatür taraması metodu kullanılmıştır.

Göç hareketliliğinden dolayı deyimi yerindeyse Türkiye'ye muhtaç kalmış olan Avrupa Birliği ile duraklayan ilişkiler yeniden canlanmış, taraflar arasında yeni anlaşmalara gidilmiştir. Bu doğrultuda Türkiye ve Avrupa Birliği arasında yapılan anlaşmalar ve varılan sonuçlara da bu çalışmada yer verilecektir.

Anahtar Kelimler: Suriye, Türkiye, Avrupa Birliği, Göç, Göçmen, Sığınmacı, Mülteci, Geçici Koruma.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF THE CIVIL WAR IN MIGRATION ISSUE ON TURKEY-EU RELATIONS

Yasemin Küçükler
Master Thesis
Department of Politics and International Relations
Political Sciences and International Relations Programme
Advisor: Asst. Prof. İnayet Burcu Akyürek
Maltepe University Graduate School of Social Science, 2019

Starting in the Middle East in 2010, The Arab Spring period spread to a neighbor of Turkey, Syria, in 2011. Compared to the other countries, this period hasn't resulted in a change in the regime of Syria, and Assad, who is averse to leave the government, interfered in a harsh way so he caused a civil war in the country. In this period, some part of Syrians refuged to Turkey and some parts of them used Turkey as a transit country and, usually by sea, they started to migrate to Europe through Greece. This thesis explains how the Arab Spring started and how it spread to Syria, also the growing immigrational activities afterward. Besides, Turkey – EU relations in the context of the Syrian Crisis is discoursed. In this study, the literature survey method has been used.

With the immigrational activities, relations with the European Union which is so to say in need of Turkey, is revived and the parties entered into new agreements. In this respect, this study includes the agreements between Turkey and the European Union and their results.

Keywords: Syria, Turkey, European Union, Immigration, Immigrant, Asylum Skeer, Refugee, Temporary Protection.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vi
TABLOLAR LİSTESİ ix
ŞEKİLLER LİSTESİ xii
HARİTALAR LİSTESİ xi
KISALTMALAR ixii
ÖZGEÇMİŞ xiii
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
BÖLÜM 2. GÖÇ NEDENLERİ VE GÖÇ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR 6
2.1. Göç Nedenleri 6
2.2. Göç Kavramları 7
2.2.1. Göç 7
2.2.2 Mülteci 8
2.2.3.Sığınmacı 10
2.2.4. Göçmen 11
2.2.5. Geçici Koruma 12
2.2. 6. Şartlı Mülteci 14
2.2.7. İkincil Koruma 15
2.2.8. Geri Göndermeme/ Geri Gönderme Yasağı 15
BÖLÜM 3. SURİYE İÇ SAVAŞI VE SONRASINDA SURİYELİ GÖÇÜ 17
3.1. Suriye'de Arap Baharı ve Süren İç Savaş 17
3.2. Suriye Anayasa Komitesi Çalışmaları 25
3.3 Suriye'deki İç Savaşın Türkiye'ye Etkisi 26
3.3.1. Suriye İç Savaşı Sonrası Artan Göç Hareketi 28
3.3.2. Suriyeli Göçünde Türk Hukuku Uygulamaları 30
3.4. Suriye'deki İç Savaşın Avrupa'ya Etkisi 32
3.5. Suriye'deki Son Gelişmeler 32
BÖLÜM 4. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÖÇ VE MÜLTECİ POLİTİKALARI 34
4.1. İkinci Dünya Savaş'ı Sonrası Avrupa'ya Göç 34

4.2. AB Bünyesinde Göç ile İlgili Yapılan Anlaşmalar 36
4.3. Avrupa Birliği'nde Göç Birimleri 42
4.3.1. Frontex 42
4.3.2. Europol 43
4.3.3. Eurodac 43
4.3.4. Eurojust 44
4.3.5. CEAS 45
4.4. Avrupa Birliği'nin Suriyeli Sığınmacı Politikası 45
4.4.1. Almanya'nın Sığınmacı Politikası 46
4.4.2. Macaristan'ın Sığınmacı Politikası 47
4.5. Avrupa Birliği'nin Göç Politikasını Dışsallaştırması 48
4.6. Avrupa Birliği'nin Suriyeli Göçmen Sorunu 49
BÖLÜM 5. TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ VE SURİYELİ GÖÇMEN SORUNUNUN İLİŞKİLERE ETKİSİ 53
5.1. Türkiye –AB İlişkilerinin Kısa Tarihi 53
5.2. Suriyeli Göçmen Sorunu ve Türkiye-AB İlişkileri 56
5.3. Türkiye-AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması 58
5.3.1. Geri Kabul Anlaşmalarının Tarihçesi 58
5.3.2. Türkiye-Ab Arasındaki Geri Kabul Anlaşması Ve Vize Serbestisi 59
5.3.3. Ortak Eylem Planı 63
5.3.4. 18 Mart Mutabakatı 63
5.3.5. Vize Serbestisi 66
5.4. Türkiye-AB İlişkileri, Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisinde Son Gelişmeler 68
BÖLÜM 6. SONUÇ 69
KAYNAKÇA 74

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO 1: AB Göç Politikalarını Etkileyen Bazı Anlaşmalar.....42

TABLO 2: Birebir formülü kapsamında ülkemizden çıkış yapan Suriyelilerin sayısı ile bu kişilerin hangi ülkelere gönderildiğine ilişkin bilgiler 66

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1: Yıllara Göre Türkiye'ye Gelen Suriyeliler.....29

ŞEKİL 2: 31 Ekim 2018 itibariyle Türkiye'deki Yabancı Dağılımı.....29

HARİTALAR LİSTESİ

HARİTA 1: 09.04.2013 Kuzey Suriye, Nerede Kim Var?.....21

HARİTA 2: 15.03. 2014 Kuzey Suriye.....22

HARİTA 3: 2016 yılında Suriye Haritası.....23

HARİTA 4: 2017 yılı Suriye Haritası.....23

HARİTA 5: Barış Pınarı Harekatı Sonrası Son Durum……..……..24

HARİTA 6: Sığınmacılar Avrupa'ya Hangi Yollarla Geçiyor?.....50

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AET : Avrupa Ekonomik Topluluğu

ABGKA : Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması

BM : Birleşmiş Milletler

BMMYK : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

GKA : Geri Kabul Anlaşması

GİGM : Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

IŞİD : Irak-Şam İslam Devleti

KOB : Katılım Ortaklığı Belgesi

PYD : Demokratik Birlik Partisi

IOM : Uluslararası Göç Örgütü

UNHCR : United Nations High Commissioner For Refugees

ODGP : Ortak Dış Güvenlik Politikası

BMGK : Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

NATO : North Atlantic Treaty Organization

SUK : Suriye Ulusal Konseyi

UKK : Ulusal Koordinasyon Komitesi

YPG : Halk Savunma Birlikleri

SMDK : Suriye Muhalefeti ve Devrimci Güçler Koalisyonu

UKK : Ulusal Koordinasyon Komitesi

ÖZGEÇMİŞ

Yasemin Küçükler

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Eğitim

Yüksek Lisans 2019 Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Lisans 2016 Anadolu Üniversitesi, İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi

Ön Lisans 2015 Okan Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Adalet Programı

Lise 2010 Süleyman Demirel Anadolu Ticaret Meslek Lisesi

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri Kadıköy

Yılı 1992

BÖLÜM 1. GİRİŞ

2010 yılında Orta Doğu'da dünyanın beklemediği gelişmeler yaşanmıştır. Başlarda Arap Uyanışı ve Arap Devrimi olarak isimlendiren ayaklanmalara son olarak Arap Baharı denmiş ve sonrasında da bu şekilde anılmaya başlanmıştır. İlk olarak Tunus'ta başlayan Arap Baharı ateşi beklenmedik bir hızla birçok Orta Doğu ülkesine sıçramıştır. Arap Baharı kimi ülkelerde sadece protesto boyutunda kalırken kimi ülkelere yönetim değişikliği getirmiştir. Arap Baharı işsizliğe, yolsuzluğa, kötü giden ekonomik ve sosyal koşullara verilen büyük bir tepki olmuştur. Zaten dönem dönem protesto ve karışıklıkların yaşandığı Orta Doğu bu son yaşanan olaylarla yeni bir sürece girmiştir.

Arap Baharını en ağır yaşayan ülke ise Türkiye'nin komşusu olan Suriye olmuştur. Yönetime büyük umutlarla geçen Beşşar Esad halkın beklentilerini tam olarak karşılamamıştır. Bu sebeple kendilerine cesaret veren olayların yaşandığı Orta Doğu ülkelerinde olduğu gibi Suriye'de de halk protestolara başlamıştır. 15 Mart 2011'de Suriye'de başlayan protestoları Esad rejimi, geçici olacağını diğer ülkelerdeki gibi uzun sürmeyeceğini düşünmüş ancak protestolar bitmemiştir. Protestoların bitmediğini gören Esad bir süre reformlar yapacağı sözünü vermiş hatta reformların bir kısmını uygulamıştır. Ancak bunlar Suriye halkı için yeterli olmamıştır. Halk, Esad rejiminin yönetimi bırakmasını istemiştir. Olayların durulmaması üzerine rejim halka çok sert müdahalelerde bulunmuştur. Suriye Esad yanlıları ve muhalifler olarak ikiye ayrılmıştır. Ülkede iç karışıklık ortaya ağır insan hakları ihlallerinin çıkmasına neden olmuştur. Savaştan ve dolayısıyla insan hakları ihlallerinden kaçan milyonlarca insan komşu ülkelere sığınmak durumunda kalmıştır.

İç savaşın başlamasının ardından birçok kuruluş Esad'ı savaşı bitirmeye çağırmış ve Türkiye, Rusya ve İran'ın dahil olduğu Cenevre, Astana, Soçi görüşmeleri yapılmıştır. Türkiye, Rusya ve İran dışında birçok devlet ve kuruluş bu sürece dahil olmuştur. Ancak yapılan onlarca görüşme bazı zamanlarda ateşkesle sonuçlanmış olsa da iç savaş 2019'a kadar gelmiş; çabaların hiçbiri ne yazık ki sonuç vermemiştir. Günümüzde hala Suriye'deki kriz için bir çözüm bulunamamıştır. Her geçen gün artan

şiddetle birlikte insan hakları ihlalleri artmış bu doğrultuda insanlar yabancı ülkelerde ve zor şartlarda yaşam savaşı vermeye başlamıştır.

Küresel güçler Suriye'de istikrar için çabalarken, Suriye'de muhalif gruplar ortaya çıkmaya başlamıştır. Kimisi Suriye'de, kimisi başka ülkelerde kurulan muhalif gruplar istikrarlarını koruyamamıştır. Hiçbiri sahada askeri bir birlik oluşturan Suriye Milli Ordusu kadar kalıcı olamamıştır. Suriye Milli Ordusu bu süreçte sahadaki ilk ve tek askeri oluşum olmuştur.

Suriye için yapılan küresel boyutlardaki görüşmelerde istikrarın sağlanması için Esad rejiminin yönetimden ayrılması kararına varılsa da Rusya, Çin, İran gibi güçler Esad'ı desteklemek amacıyla bu kararları veto etmiş dolayısıyla bu kararlar uygulamaya geçememiştir.

Türkiye ilişkilerinin gelişmekte olduğu sınır komşusu Suriye'de gelişmeleri yakından takip etmiş ve ilk başlarda halkın isteklerinin yerine getirilmesine dair telkinlerde bulunmuştur. O dönem de Dışişleri Bakanlığı görevini yürüten Ahmet Davutoğlu Suriye'ye gitmiş ve bir takım görüşmelerde bulunmuştur. Ancak bu görüşmelerden bir sonuç elde edilememiştir. Olaylar hızla gelişmiş ve Türkiye Suriye ilişkileri tamamen kopmuştur. Sınır kapıları Suriye'den kaçanların geçişi dışında tamamen kapanmıştır.

Bölgedeki istikrarsızlık ve otorite boşluğu birçok terör örgütünün ortaya çıkmasındaki en büyük neden olmuştur. Var olan örgütler de alanları genişletmiş Türkiye sınırına kadar gelmişlerdir. Türkiye bu duruma sessiz kalmamış askeri operasyonlar ile terör örgütlerine müdahale etmiştir.

Suriye'deki kriz bölgesel açıdan en çok Türkiye'yi etkilerken küresel açıdan baktığımızda en çok Avrupa ülkelerini etkilemiştir. Yıllardır ortak bir göç politikası geliştirmeyi hedefleyen Avrupa Birliği ülkeleri için bu süreç adeta bir sınav olmuştur. İnsan hakları ihlaline maruz kalan birçok insan komşu ülkelere sığınırken birçoğu da Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmış deniz yoluyla tehlikeli bir şekilde Avrupa ülkelerine geçmek istemiştir. Oysa Avrupa ülkeleri Türkiye'nin aksine Suriyelilere

kapılarını kapatmıştır. Zaten insan hakları ihlalinden ve savaştan kaçmak durumunda kalan onlarca insan daha fazla insan hakları ihlaline maruz kalmıştır.

Suriye'den kaçan insanların sayısının fazla olması ve göçün aniden gelişmesi hem Türkiye'yi hem de Avrupa Birliği'ni zor durumda bırakmıştır. Türkiye'de ilk başta sınır kamplarında kalan Suriyeliler zamanla tüm ülkeye yayılmıştır. Çünkü milyonlarca insanın kamplarda yaşaması zaten imkânsızdır. Zamanla Türkiye'de de zorlaşan şartlar, Suriyelileri şartların daha iyi olacağına inandıkları AB ülkelerine geçmeye yöneltmiştir.

Suriye krizi konusunda başta Türkiye ve Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere tüm dünyada sorun haline gelmiş ve göç hareketi için fazladan önlem alma ihtiyacı duyulmuştur. Suriyelilerin ortaya çıkardığı bu göç hareketliliği, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa kıtasına yönelen en büyük göç hareketi olmuştur. Avrupa Birliği kendi ülkelerine olan bu göç akınından rahatsız olmuş ve ülkelerinin güvenliğinden endişe etmeye başlamıştır. Yaşanan bu olaylardan tedirgin olan ülkeler sığınmacıları ülkelerinden uzak tutabilmek adına bazı ilkel adımlar atmıştır. Bunlara örnek olarak; Macaristan'ın Sırbistan sınırına tel örgü çekmesi verilebilir.

Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerine bakılacak olursa, Türkiye Avrupa Birliği için ilk başvurusunu 31 Temmuz 1959 tarihinde, birlik henüz Avrupa Ekonomik Topluluğu olduğu dönemde yapmıştır. Başvuru AET Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilmiştir. Böylece Ankara Anlaşması'nın imzalanması ile 12 Eylül 1963 yılında Türkiye'nin AB serüveni başlamıştır. İlk başvurudan bugüne 60 yıl geçmesine rağmen AB'ye tam üyelik sağlanamamıştır. Uzun yıllardır inişli çıkışlı giden ikili ilişkiler dönem dönem durma noktasına gelmiştir. Suriyeli sığınmacılar kapsamında AB ile görüşmeler yeniden canlanmış ve bu görüşmeler sonucunda Türkiye-AB arasında Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre yasadışı bir yolla, Birliğe üye olan ülkelerden herhangi birine geçen Suriyeli sığınmacılar transit ülke olarak kullandıkları Türkiye'ye iade edilecekti. AB ile 2019 yılına kadar yürütülen Geri Kabul Anlaşması'nın yanı sıra ayrıca Yunanistan'la ikili düzeyde bir Geri Kabul Anlaşması da yürütülmekteydi. Ancak belirtmek gerekirse hem AB ile yürütülen Geri Kabul Anlaşması hem de Yunanistan ile yürütülen ikili Geri Kabul Anlaşması günümüz itibariyle durdurulmuştur.

Avrupa Birliği, sınırları ve güvenliği için bir tehdit olarak gördüğü göç hareketliliği ile mücadele edebilmek için Türkiye ile işbirliği yoluna girmiştir. Bu doğrultuda Türkiye, AB için önemli bir rol oynamıştır. AB ile uzun süren görüşmeler çerçevesinde 16 Aralık 2013'te Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır. Geri Kabul Anlaşması neticesinde Türk vatandaşlarına AB ülkelerine vizesiz seyahat hakkı tanınması için bir yol haritası belirlenmiştir. Yine bu anlaşma neticesinde geri kabul edilen sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılanması adına Birlik tarafından Türkiye'ye maddi destek sağlanması kararına varılmıştır. Maddi yardım kısmen gerçekleşse de vize serbesti hayata geçirilememiştir.

Bu tezin ilk bölümünde göç kavramlarına kısaca değinilmiş, göçe hangi sebeplerden dolayı ihtiyaç duyulduğuna ve bazı göç kavramlarının Türkiye ve AB açısından tanımlarına yer verilmiştir.

İkinci bölümde Arap Baharı'nın Suriye'ye nasıl sıçradığına, Suriye iç savaşının nasıl başladığına, günümüzde iç savaşın ne durumda olduğuna, iç savaşın Türkiye ve Avrupa'ya etkilerine, savaş nedeniyle Türkiye'ye gelen sığınmacılar için Türkiye'nin yürürlüğe koyduğu hukuki uygulamalara, Türkiye'nin Suriye'de attığı adımlara ve askeri operasyonlara ve Suriye ile ilgili son gelişmekere değinilmiştir.

Üçüncü bölüme gelindiğinde İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'ya göçün tarihçesine kısaca değinilmiştir. Avrupa Birliği bünyesinde geçmişte göç politikalarını düzenlemek adına yapılan anlaşmalara yer verilmiştir. Avrupa Birliği'nin kurduğu göç birimlerinin değinildiği bölümde Frontex, Europol, Eurodac, Eurojust ve Ceas sistemlerinin kısa tanımlarına ve görevlerine yer verilmiştir. Bu bölümde son olarak Avrupa Birliği'nin son yıllarda artan göç sorununa ve göç politikalarının dışsallaştırılmasına değinilmiştir.

Dördüncü bölümde Türkiye-AB ilişkilerinin kısa bir tarihçesine yer verilmiştir. Son yıllarda artan Suriyeli göçünün Türkiye-AB ilişkilerinde nasıl etkilendiği bu doğrultuda yapılan Geri Kabul Anlaşması'nın nasıl ilerlediğine ve geliştiğine değinilmiştir. Bu doğrultuda yapılan Ortak Eylem Planı ve 18 Mart Mutabakatı hakkında da bilgi verilmiştir.

Ayrıntılı literatür taraması yapılarak hazırlanan bu çalışmanın soruları şöyledir;

1) Suriye iç savaşı nasıl başladı? Nasıl ilerledi?
2) Suriye iç savaşının Türkiye'ye etkileri neler oldu?
3) Suriye iç savaşı ve göçmenlere yönelik Türkiye hangi adımları attı?
4) Türkiye'den sonra iç savaştan en çok etkilenen Avrupa Birliğinin geçmişten günümüze göç ve göç politikaları neler oldu?
5) İç savaş sonrası artan göç hareketliliğinin önüne geçmeye çalışan Avrupa Birliği hangi adımları izledi?
6) İç savaşın Türkiye ve AB ilişkilerine etkisi ne yönde olmuştur?

BÖLÜM 2. GÖÇ NEDENLERİ VE GÖÇ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

2.1. Göç Nedenleri

Göç, insanlığın var olduğu tarihten bu yana gereksinim duyulan bir olgu olmuştur. Kimi zaman zorunlu kimi zamansa gönüllü olarak yapılmıştır. Göç, zorunlu veya gönüllü, uzun veya kısa dönemli olması fark etmeksizin kişilerin hayatlarını toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasa olarak etkileyen başlı başına bir etkendir (Aksoy, Z., 2012, s.294). İlk çağlarda göç daha çok savaş, kıtlık gibi sebeplere dayanırken günümüzde daha iyi bir yaşam sürme isteğine bağlı olarak da gerçekleşebilmektedir. Günümüzde artan göç hareketliliğinin temelinde siyasi, sosyal ve ekonomik nedenler başta olmak üzere gelişen teknolojinin de etkisi büyük olmuştur.

Göçün nedenlerini ekonomik, sosyal, siyasi, doğal olarak sınıflandırabiliriz. Doğal nedenler arasında deprem, heyelan, sel, kuraklık gibi doğa olaylarını sayabiliriz. Sosyal nedenlerde ise eğitim, din, sağlık gibi etmenlerden bahsedebiliriz. Ekonomik nedenler arasındaysa en önemlisi işsizlik olmuştur. Siyasi nedenlere baktığımızda terör ve savaş gibi nedenleri görmekteyiz.

İş olanaklarının ve kaynakların kısıtlı oluşu, ticaret olanaklarının az veya hiç olmaması kişileri göçe yönelten ekonomik sebeplerden olmuştur. Daha iyi işler, daha iyi barınma ve yaşam koşulları getireceğinden, göçün seyri çoğunlukla gelişmişlik oranı fazla olan şehirlere doğru gerçekleşmiştir (Yaylagül, C., 2011, s.4). Bunun yanında teknolojinin gelişmesiyle birlikte tarımda insan gücüne fazla ihtiyaç kalmaması da insanları şehirlere göç etmeye yöneltmiştir.

Göçe neden olan diğer bir sebebe baktığımızda siyasi nedenleri görebiliriz. Terör, baskı, iç savaş, ırk, ve din ayrımcılığına maruz kalan insanları kitlesel veya kişisel olarak göçe yöneltmiştir. Göçler ülkeler arası olabileceği gibi, bir ülkenin farklı bölgeleri arasındaki problemlerden de meydana gelebilmektedir (Aksoy, Z., 2012, s.294).

Diğer bir göç nedeni ise sosyal sebeplerden kaynaklanmaktadır. Kendileri veya çocukları için iyi bir eğitim sağlama arzusunda bulunan bireyler ya da daha gelişmiş ve

hızlı bir şekilde sağlık hizmetlerine ulaşma isteği de insanları dönem dönem göçe yöneltmiştir. Kişinin yaşadığı toplumun geleneklerine adapte olamaması da göçün sosyal neden içinde yer almaktadır (Töre, N., 2016, s.50).

Sosyal, siyasal ve ekonomik nedenlerin yanı sıra doğal nedenlerde insanları göçe mecbur bırakmıştır. Depremler, volkanik olaylar, iklimlerin küresel ısınma sebebiyle değişmesi, kuraklık, ve enerji kaynakları göçe neden olan olayların başında gelmektedir (Günay, E., 2017, s.41).

2.2. Göç Kavramları

2.2.1. Göç

Göç; insanlık var olduğundan bu yana süre gelen bir olgu olmuştur. Dünya üzerinde insanlığın geçmişinden bugüne kadar var olan göçe, kitlesel ya da bireysel olmak üzere birçok nedenden dolayı gerek duyulmuştur. İlk çağlarda daha çok savaş, kıtlık, hastalık gibi nedenlerden dolayı yapılan göç hareketleri zamanla yerini eğitim, iş, siyaset, kültür gibi etmenlere bırakmıştır. İnsanlar hayatlarının tamamını ya da bir bölümünü geçirmek için doğdukları ülkelerden ya da şehirlerden ayrılarak başka şehirlere, ülkelere hatta kıtalara göç etmişlerdir.

Uluslararası Göç Örgütü tarafınca hazırlanmış olan Göç Terimleri Sözlüğü'nde göçün tanımı şu şekilde yapılmıştır;

> "Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesidir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir" (Perruchoud, R., & Redpath, J., 2009, s.35-36).

Türkiye Cumhuriyeti Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na da yapılan göç tanımı;

> "Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasadışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı ifade eder" (YUKK, md.3).

Avrupa Komisyonu'nda yapılan göç tanımı ise şu şekildedir; Avrupa Birliği bağlamında, AB üyesi olmayan bir ülkeden gelen kişilerin, AB üyesi ülkelerin sınırları içinde 12 ayı geçmemek suretiyle ikamet etmesi olarak tanımlanmıştır (ec.europa.eu).

Son yıllarda insanların daha iyi daha rahat ve güvenilir yaşam arayışları göç hareketlerini oldukça hızlandırmıştır. İşsizlik, doğal afet, savaş ve terör olayları günümüzde göçü etkileyen temel nedenlerden sayılabilir. 1980'li yıllardan sonra ortaya çıkan globalleşmenin etkisi ile siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel tehditlere ek olarak, bazı ülkelerdeki iç savaş, terörizm ve insan hakları ihlalleri de birçok kesimi bulunduğu şehiri veya ülkeyi terk etmeye zorlamıştır (Bodur, M. Z., 2010, s.104). Göçün artmasıyla birlikte birçok açıdan göç çalışmaları da artmıştır. Siyasi açıdan, sosyolojik ve psikolojik açıdan, hukuk açısından çokça göç araştırmaları yapılmıştır.

İnsanlar doğup büyüdükleri yerlerin dışında iş olanakları, daha rahat bir sosyal yaşam ve güvenlik arayışı içine girebilirler. Bu nedenle göç etmek için genelde gelişmiş ülkeler tercih edilir. Orta Doğu'dan Avrupa'ya, Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya, Afrika'dan Amerika'ya, Rusya'dan Japonya'ya birçok rota çizilebilir. Bu da göç edilen ülkenin ekonomisini, kültürel yapısını demografik yapısını etkiler.

BM'nin yaptığı açıklamaya bakılacak olursa, dünya çapında göçmen sayısı, 2000-2017 yılları arasında yüzde 49 artarak 258 milyona ulaşmıştır (TRT Haber, 2018). Son yıllarda bu sayının artmasının en önemli nedeni Suriye'deki iç savaşla birlikte yerinden edilen insan sayısının giderek artması olmuştur.

2.2.2 Mülteci

Mülteci, göçmen, sığınmacı kelimeleri günümüzde halk arasında ve medyada birbirinin yerine kullanılmaktadır. Oysa hepsinin tanımı farklı ve birbirinden ayrı statülerdir.

Türkiye'nin tarafı olduğu Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1. Maddesinin 2. paragrafında mülteci tanımı;

> "1951 Cenevre Konvansiyonu'na göre, konvansiyon hükümleri, 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu

ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır" (Ekşi, N., 2015, s.44).

Mülteci tanımında dikkat edilmesi gereken kısım zulme maruz kalma korkusudur. Türkiye hukuku ise bu tanımlamaya ek olarak yer sınırlaması getirmiştir. Türkiye, Cenevre sözleşmesini 1961 yılında onaylamıştır. Türkiye bu Sözleşmeyi *"Bu Sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye'de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamaz"* şeklinde itirazı kayıt düşerek ayrı bir deklarasyonla onaylamıştır (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2018: 18). Üç paragraflık söz konusu Deklarasyonun B paragrafında "İşbu Sözleşmenin tahmil ettiği vecibeler bakımından Cumhuriyet hükümeti, 1. Maddenin (b) fıkrasındaki ' 1 Ocak 1951'den evvel cereyan eden hadiseler' ibaresini '1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da cereyan eden hadiseler şeklinde anlamaktadır." denilmektedir (Töre, 2016: 93). Yani bu tanımlara göre Türkiye'de mülteci statüsünü almış olabilmek için 1951 yılından önce Avrupa'dan Türkiye'ye göç etmiş olmak gereklidir.

Mültecilerle ilgili bir diğer kaynak 1967 tarihli New York Protokolü'dür. 1967 protokolünün 1951 Cenevre sözleşmesinden farkı ise; 1967 protokolü 1951 Sözleşmesinin uygulanabilirliğini genişletir. Protokol, 1951 Cenevre Sözleşmesinin bir parçası olan coğrafi ve zaman sınırlarını kaldırır (UNHCR, 2011, s.4). Türkiye 1968 yılında 1967 tarihli New York Protokolü'nü onaylarken de hiçbir mülteciye Türk vatandaşlarına nazaran daha fazla hak verilemez yönündeki anlayışını aynen devam ettirmiştir (Töre, N., 2016, s.93).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nde şu bilgiler paylaşılmıştır;

"Mülteci Statüsü Belirleme süreci, iltica başvurusunda bulunan kişiye "mülteci" statüsü verilip verilemeyeceğinin tespit edilmesi için kişinin bilgilerinin toplanmasını ve iltica başvurusunun değerlendirilmesini içeren bir süreçtir. UNHCR gözetiminde bir kişiye "mülteci" statüsü verilebilmesi için, kişinin 1950 tarihli UNHCR Tüzüğü ve Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin 1. maddesinde yapılan mülteci tanımında belirtilen kriterlere uyuyor olması gereklidir. Türkiye'deki iltica başvurularının değerlendirilmesinden sorumlu olan kuruluş Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'dür (GİGM)."

Türkiye Cumhuriyeti Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 61. maddesinde mülteci tanımı;

> "Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye mülteci statüsü verilir" şeklindedir (YUKK, md.61).

Avrupa Komisyonu'nda mülteci tanımı;

> "Üçüncü bir ülke vatandaşlarından ırkı, dini, milliyeti, siyasi düşünceleri ve bir sosyal gruba mensubiyeti nedeniyle zulüm korkusu bulunan ve bu sebeple vatandaşı olduğu ülke topraklarının dışında yaşayan ve bu zulüm korkusu sebebiyle kendi ülkesi tarafından korunmak istemeyen kişiler ile yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunan ve söz konusu korku sebebiyle geri dönmek istemeyen kişiler mülteci olarak kabul edilmektedir"(Avrupa Komisyonu).

2.2.3.Sığınmacı

1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki şartları yerine getiremeyen ancak üçüncü ülkenin korumasına ihtiyaç duyulan kişiler için kullanılan bir terimdir.

Sığınmacı sığınmadan gelmektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 14. maddesinde *"Herkesin zulümden kaçıp diğer ülkelere sığınma talep etme hakkı vardır."* denilmektedir (Universal Declaration of Human Rights, 1948, s.3).

Uluslararası Göç Örgütü Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre sığınmacı;

> "Zulümden veya zarardan korunmak sebebiyle, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne için yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişidir. Aksi bir karar çıkması durumunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadır. Eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler temelinde ülkede kalma izni verilmemişse, bu kişiler ülkede düzensiz veya kanuna aykırı bir şekilde bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler." (IOM)

Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 3. Maddesindeki sığınmacı tanımı;

> "İlliyeti, dini, ırkı, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri sebebiyle takibata uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade eder."

Dışişleri sığınmacıyı;

> "Milliyeti, ırkı, dini belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı," ifade etmektedir (İltica ve Göç Mevzuatı, 2005: 8).

Bu tanıma göre her mülteci ilk başta bir sığınmacı olurken her sığınmacı bir mülteci değildir. Ülkesinden kaçan ya da göç eden kişilerin mültecilik ya da geçici korumadan statüsü almadan önce verilen isim olarak da tanımlayabiliriz. Suriyeliler açısından baktığımızda ilk başta sığınmacı olarak adlandırılabilirler. Avrupa'ya giden Suriyeliler ise gerekli yerlere başvuru yaptıktan sonra mülteci statüsünü almış olur.

Türk Hukuku'nda sığınmacı, mülteci olmak için gerekli koşulları taşımakla birlikte, Avrupa haricinde bir ülkeden gelen, güvenli bir üçüncü ülke bulana kadar bireyin kendisine geçici oturma izni verilen kişidir (Töre, N., 2016, s.95).

2.2.4. Göçmen

Göçmen, uluslararası bir statü olmayıp genelde göç eden insanlar için kullanılan genel bir terimdir. IOM'un hazırladığı Göç Terimleri Sözlüğü'nde şu tanım yapılmaktadır;

> "Göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve 'kişisel uygunluk' sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu ifade, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler göçmeni, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar" (Perruchoud, R., ve Redpath, J., 2009, s.37).

Bazı kaide koyucular, uluslararası kurumlar ve medya kuruluşları, ‘göçmen’ kelimesini hem göçmenleri hem de mültecileri kapsayan ortak bir terim olarak idrak ederler ve kullanırlar (UNCHR, 2016).

2.2.5. Geçici Koruma

İltica Hukukunda yeni bir kavram olarak tanımlanabilecek “geçici koruma” (temporary protection) kavramı öngörülemeyen ve acil nitelikteki bir durum nedeniyle baş gösteren acil ve kitlesel akınlar sonucunda göç etmek zorunda kalan bireylerin korunmasını sağlamak üzere geliştirilmiş statüyü ifade etmektedir (Kaya, İ., ve Eren, E. Y., 2014, s.33). Bu tanımda belirtildiği üzere bireysel olmayan ve istem dışı sebeplerden dolayı insanların toplu olarak yani kitlesel bir şekilde göç etmeleri durumunda vardıkları ülkede edindikleri statüdür. Önemli olan ise göçün kitlesel olarak yapılmış olmasıdır. Ülkelerinde yaşanan savaş gibi ağır insan hakları ihlali gibi nedenlerden dolayı göç etmek durumunda kalan insanlar vardıkları ülkede önce sığınma hakkına ardından geçici korunmaya sahip olurlar. Ani ve kitlesel şekilde gelişen bir göç hareketinde bu uygulamanın kullanılmasının sebebi, gelen insanların tümüne acil bir koruma sağlamaktır. Geçici korumanın ögeleri; güvenli topraklara erişime izin verilmesi, temel ve acil insani ihtiyaçların karşılanması ve geri gönderme yasağının uygulanmasıdır (GİGM, 2013, s.50). Bu korumada kişi sığındığı ülkeden kendi isteği dışında hiçbir şekilde geri gönderilemez. Ülkeleri tekrar güvenli hale geldiğinde ve kendi istekleri doğrultusunda ülkelerine dönmelerine yardım edilmesi de geçici korumanın kapsamına dahildir.

IOM’un Göç Terimleri Sözlüğü’nde Geçici Koruma; “Yaygın şiddet ortamlarından ve çatışmalardan kitlesel olarak kaçıp başka bir ülkeye sığınan kişilere öncesinde bireysel statü belirleme işlemine tabi tutulmaksızın devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenleme” olarak tanımlanmıştır.

YUKK’un 91.maddesine göre Geçici Koruma;

> “Ülkesinden ayrılmaya mecbur bırakılmış, ayrıldığı ülkeye geri gidemeyen, acil koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada

> görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenir" (YUKK, 2013: 12047).

Avrupa Birliği ülkelerinde geçici koruma;

> "Sığınma başvurusu yapılırken devlet, başvuran kişiyi geçici koruma altına almakta ve sığınma prosedürlerini devam ettirmektedir. Avrupa Birliği topraklarına kitlesel olarak akın eden yerinden edilmiş kişilerle ilgilidir. Geçici koruma mekanizmasının en etkili örneği 1990'lı yılların başında, Eski Yugoslavya'daki çatışmalardan kaçan insanları korumak için bazı Avrupa ülkeleri tarafından yapılan uygulamalar olarak gösterilebilmektedir" (GİGM, 2015).

Yine Avrupa Birliği yönetmeliklerinde geçici korumanın esasını; Ülkesinden ayrılmak zorunda bırakılmış kişilerin kitlesel ve ani sığınma durumunda geçici koruma sağlamak için asgari standartlar hakkında ve üye devletler arasında bu tür insanları ülkeye kabul etmesi ve sonrasında bunun sonuçlarına katlanmasına ilişkin olarak 20 Temmuz 2001 tarihli ve 2001/55/EC (AT) sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi" (Geçici Koruma Yönergesi) oluşturmaktadır.(GİGM)

Geçici koruma yönetmeliğinin uygulamasını bakıldığında, 90'lı yılların başında Yugoslavya'daki savaştan kaçıp Avrupa devletlerine sığınan Bosnalılara yönelik uygulamaların uluslararası hukuk kapsamında geçici korumanın şekillenmesinde belirleyici rol oynadığı görülmüştür (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015).

Türkiye özellikle 2011 yılında en uzun sınır komşusu olan Suriye'de çıkan iç savaş ile İkinci Dünya Savaşından sonra dünya üzerindeki en fazla kitlesel akına maruz kalmıştır. Orta Doğu'dan geldikleri için mülteci statüsüne girmeyen Suriyeliler ilk başta misafir olarak isimlendirilmiştir. Daha sonra onlar için Resmî Gazete 'de yayınlanan bir Geçici Koruma Yönetmeliği çıkartılmıştır. Bu Yönetmeliğin amacı; ülkesinden ayrılmaya mecbur kalmış, ayrıldığı ülkeye geri gidemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91. maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak prosedürleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve

ulusal ve uluslararası kurumlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir (Resmî Gazete, 2014).

Suriyelilerin Türkiye'ye sığınmaya başladığı tarihten 2 yıl sonra Resmi Gazete'de yayınlanan 11.04.2013 tarihli 6458 sayılı kanun çıkarılmış ve Suriyeliler geçici koruma altına alınmasına karar verilmiştir. "Açık kapı" politikası kapsamında Türkiye sınırından giriş yapan hiçbir Suriyeli geri gönderilmemiştir ve kendilerine "geçici koruma statüsü" verilmiştir (Özdemir, E., 2017, s.115).

Peki Suriyeliler neden mülteci ya da sığınmacı statüsüne değil geçici koruma kapsamına alındılar? Ağır insan hakları ihlalinden ve savaştan kaçarak "kitleler halinde" komşu ülkeleri Türkiye'ye sığındıklarından dolayı Suriyeliler Türkiye'de geçici koruma kapsamına altına alınmışlardır.

2.2. 6. Şartlı Mülteci

Daha önceleri sığınmacı olarak adlandırılan kişiler 1994 Yönetmeliği sonrasında "şartlı mülteci" olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nde şartlı mülteci tanımı şu şekilde yapılmıştır:

> "Avrupa Devletleri dışında meydana gelen olaylar nedeniyle; dini,ırkı, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi ideaları nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olarak yaşadığı ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüdür" (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü).

YUKK'un 62. Maddesine göre; üçüncü ve güvenli bir ülkeye yerleştirilinceye kadar şartlı mültecinin Türkiye'de ikamet etmesine müsaade edilir. (YUKK, md.62). Bu statüye sahip kişiler BMMYK tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilirler. Üçüncü ülkede, yerleştirilen kişilerin güvende olması şartı aranır. Üçüncü ülke aranılan güven şartları YUKK'un 74 maddesinde belirtilmiştir. Bu maddeye göre; kişilerin hayatının ve hürriyetinin, ırkı, dini, tabiiyeti veya siyasi ideaları sebebiyle tehdit altında hissetmemesi, kişilerin zulme uğrayacağı korkusuyla kaçtığı ülkeye geri gönderilmeyeceği şartları" aranmaktadır.

Mülteci tanımıyla karşılaştırıldığında, "Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle..." ifadesi, şartlı mülteci tanımında "Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle..." şeklinde değişikliğe uğramaktadır. (Asar, A., 2017, s.191)

2.2.7. İkincil Koruma

Bir diğer koruma çeşidi olan İkincil Koruma YUKK'un 63.maddesinde şu şekilde belirtilmiştir;

> "Şartlı mülteci veya mülteci olarak nitelendirilmeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri döndüğü takdirde; ölüm cezasına mahkum olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditlerle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir."

İkincil ya da tamamlayıcı koruma olarak daha yenilerde tanımlanan bu tedbirler aslında çok eskiden beri ülke-dışı yerinden edilmiş kişiler, de facto mülteciler, savaş mültecileri, insani sığınmacılar gibi değişik nedenlerle mağdur olmuş özel kişi gruplarına uygulanmaktadır. (Töre, N., 2016, s.101). YUKK'ta 1951 Cenevre Konvansiyonu dışında kalan kişiler ikincil koruma ya da tamamlayıcı koruma dışında kalanlar faydalanmaktadır. Geçici koruma geçici ve acil bir araç olurken ikincil koruma kişinin hayatını daimi olarak üçüncü ülkede sürdürebileceği bir koruma şeklidir. Menşe ülkesinde işkenceye ya da onur kırıcı davranışlarla karşı karşıya kalma ihtimali olduğundan bu koruma yönteminde de kişiler için geri gönderme yasağı mevcuttur.

2.2.8. Geri Göndermeme/ Geri Gönderme Yasağı

Geri gönderme yasağı (non-refoulment), 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinde mülteci olan ya da sığınma arayan kişilerinin hayatlarının ırk, din, vatandaşlık, belli bir sosyal gruba aidiyet ve siyasi düşünceleri nedeniyle tehlike altında olduğu hallerde, geldikleri ülkeye doğrudan veya dolaylı olarak gönderilmelerini ifade eden bir kavramadır (Eren, E. Y., 2018, s.186).

IOM'a göre yapılan geri göndermeme tanımı şu şeklidedir;

> "Devletlerin mültecileri herhangi bir şekilde yaşam ve özgürlüklerinin tehdit altında olabileceği ülkelere ya da sınırlara geri göndermesini yasaklayan uluslararası mülteci hukuku ilkesi. Geri göndermeme ilkesi, bazı yazarlar tarafından uluslararası teamül hukukunun bir parçası olarak görülürken, diğer bazı yazarlar teamül normunun oluşması için gerekli olan iki koşulun karşılanmadığını öne sürmektedir."

YUKK'ta geri gönderme yasağı ile ilgili bir madde bulunmaktadır. Buna göre YUKK'un 4.maddesinde göre geri gönderme yasağı;

> "Bu kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya özgürlüğünün tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez"(YUKK,2013: 12020). şeklinde ifade edilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliğinde'de YUKK'taki ifadelerle geri göndermeme yasağına yer verilmiştir. Geçici koruma ile geri göndermeme yasağı arasında bir bağ bulunmaktadır. Geri göndermeme yasağı doğrultusunda; kendi ülkesinden kaçıp başka bir ülkeye sığınan ya da geçici koruma statüsü elde etmiş olan kişiler için kesin ve kalıcı bir çözüm bulunana dek kişinin geçici koruma aldığı ülkede hayatını idame ettirebilecek haklardan faydalanması sağlanacaktır.

BÖLÜM 3. SURİYE İÇ SAVAŞI VE SONRASINDA SURİYELİ GÖÇÜ

3.1. Suriye'de Arap Baharı ve Süren İç Savaş

Baas partisi, 1963 yılında Suriye'de iktidara gelmiştir (İnce, E., 2017, s.262). 50 yıldan uzun süredir de yönetimi elinde tutmuş ve Suriye, Hafız Esad yönetiminden beri olağanüstü hal yasaları ile yönetilmiştir. Baas yönetimden ve ekonomik sıkıntılardan rahatsız olan halka, 2010 yılında başlayan Arap Baharı süreci adeta umut olmuştur. Suriye'de süreç diğer ülkelerde olduğu gibi protestolarla başlamış ancak sonuç rejim değişikliğiyle noktalanmamıştır. Aksine rejimin sert tepkisiyle karşılaşılmıştır. Muhaliflerin ardından sürece yabancı güçler ve terör unsurları da dahil olunca olaylar içinden çıkılmaz bir hal almış ve 9 yıl geçmesine rağmen Suriye'de hala istikrara ulaşılamamıştır. Öyle ki yarım milyon insan hayatını kaybetmiş ve on üç milyon insan farklı yerlere göç etmek durumunda kalmıştır. Türkiye içinde sonu gelmeyen bir göç hareketliliği başlamıştır.

Suriye için kritik yıl 2011 yılı olmuştur. Suriye'de Mart 2011'de Ürdün sınırındaki Dara'da başlayan gösteriler, güvenlik güçlerinin göstericilere sert ve aşırı tepkiler vermesiyle ülke geneline yayılmıştır (Ulutaş, U., & Kanat, K., & Acun, C., 2015, s.7). 16 Mart günü, Şam'ın Şehitler Meydanı'nda toplanan, siyasi mahkumların akrabaları ve arkadaşlarının bulunduğu 150 kadar protestocu güvenlik güçleri tarafından dağıtılmıştır (Dilek, B.S., 2018, s.43). Suriye'de reform isteyen halk, 17-18 Mart 2011'de Dara kentinde protestolar yapmaya başlamıştır. Suriye'de devam eden protestolarda, protestocular ilk defa 26 Mart 2011'de başkent Şam'da gösteriler düzenlemiştir (Çarhoğlu, M. S., 2011, s.106). Ülke çapına yayılan protestolar ilk başta dikkate alınmasa da ilerleyen günlerde rejim tarafından tehlike olarak görülmeye başlanmış ve müdahale edilmiştir. Bu müdahaleler ayaklanmayı bastıramamış ve ülke iç savaşa sürüklenmiştir. Arap Baharı etkisindeki diğer ülkelerde hükümetlere reformlar yapması talebinde bulunan Esad kendi ülkesindeki ayaklanmalar üzerine ilk zamanlarında reformlar yapsa da ilerleyen zamanlarda halkına karşı çok sert müdahalelerde bulunmuştur.

Suriye'nin Fransız Mandası dönemiyle birlikte başlayan ve sonrasında da peş peşe devam eden diktatör yöneticiler dizisinin ve bu yöneticilerin halk üzerindeki baskısının günümüzde yaşanan Arap Baharı olgusunda en büyük etkiye sahip olduğu dikkat çekici olmuştur (Özdemir, Ç., 2016, s.82). Babasından sonra hükümetin başına geçen Beşar Esad ilk zamanlarda halkına umut vaat etmiş, Suriye halkına verdiği sözleri tutmuştur. Ancak ilerleyen zamanlarda ekonomi giderek kötüleşmiş ve rejim baskısı artmıştır. Ekonominin içinde bulunduğu kötü durumun yanında otokratik bir yönetime maruz kalan halk yer yer çeşitli ayaklanmalarda bulunmuştur (Özdemir, Ç., 2016, s.83). 2011 yılında ise bu yönetime karşı ve diğer birçok nedene dayanarak, Arap Baharından da güç alarak halk ayaklanmaya başlamıştır.

Suriye halkının talep ettiği reformlar:

- "8 Mart 1963 tarihinden beri ülkede uygulanan olağanüstü halin kaldırılması,
- İçişleri Bakanlığı başta olmak üzere, çeşitli hükümet kurumlarının sivilleştirilmesi, güvenlik birimlerinin görev alanlarının yeniden tanımlanması, yasama, yürütme ve yargı organlarının yapılandırılması ve yargının bağımsızlaştırılması,
- Bireysel hakların tanımlanması (Suriye kimliği olmayan Kürtlere vatandaşlık hakkı tanınması) ve ülkedeki gelir dağılımında adaletin tesis edilmesi,
- Siyasi partiler yasasında değişiklik yapılması ve iktidardaki Baas Partisi'nin gücünün sınırlandırılması" (Sandıklı A., & Semin, A., 2012, s. 196).

Beşşar Esad ise Dara'da kentinde başlayan protestoları durdurabilmek adına birkaç önlem alma ihtiyacı duymuştur. Bunlar önlemler:

- "8 Mart 2011 tarihinde af ile bazı tutuklular serbest bırakılmıştır.
- 19 Mart 2011 tarihinde askerlik yaşı 21'den 18'e düşürecek yeni yasayı onaylamıştır.
- 25 Mart 2011 tarihinde siyasi tutukluların 260'ını serbest bırakmıştır.
- 29 Mart 2011 tarihinde Suriye Başbakanı Naci Itri istifa etmiştir.
- 30 Mart 2011 tarihinde olağanüstü hal yasasını kaldırmıştır
- Aynı zamanda 120 bin Kürt halkına vatandaşlık verilmemesi ile ilgili yasaya çözüm getirmek adına özel komisyonlar oluşturulmuştur (Yılmaz, T., 2017, s.78).
- Esad reform adı altında 2003-2011 yılları arasında Tarım Bakanı olarak görev yapan Adil Sefer yönetiminde 14 Nisan 2011 yılında yeni bir hükümet kurulmasına onay vermiştir(Karadağ, 2017, s.15)."

Ancak bu reformlar halkın nabzını düşürmemiş, protestolar kesilmemiştir. Gösteriler günden güne artarken ölen sivil sayısının artması endişelere yol açmıştır. Buradan sonra rejim, bir yandan reformları gerçekleştirirken diğer yandan ise protestocular üzerinde askeri güç kullanmaya başlamış ve şiddet her geçen gün artmaya başlamıştır. İlerleyen günlerde ise muhalifler ÖSO'yu kurduklarını açıklamışlardır.

Giderek artan sivil ölümleri tarafları iyice belirginleştirmiş, kutuplaştırmış ve çatışmaları şiddetlendirmiştir. 6 Haziran'da Türkiye sınırına yakın bir yerde bulunan Cisr eş-Şuğur kasabasında 120 Suriyeli güvenlik görevlisinin katledilmesi sonrasında ordunun operasyon yapacağı korkusuyla binlerce Suriyelinin Hatay'a kaçmaya başlaması ikili ilişkileri daha da kritik ve dönüşü olmayan bir çıkmaza sokmuştur (Salık, N., 2011, s.27).

Esad karşıtı olan birçok ordu görevlisi ordudan ayrılmış ve muhalif tarafa geçmiştir. Özgür Suriye Ordusu, Albay Riyad Musa Riyad El Esad'ın 29 Temmuz 2011 tarihinde Suriye Ordusu'ndan ayrılmasıyla kurulmuştur (Aljazeera, 2012). Suriyeli siyasi muhalifler, Suudi Arabistan, Katar ve Türkiye gibi bölge ülkelerinin desteğini alırken silahlı muhalefetin ortaya çıkışı ise bir süre gerek Suriyeli muhalifler gerekse dış destekçileri tarafından kabul edilmek istenmemiştir (Özdağ, Ü., & Demirağ, Y., 2016, s.206). Ne Suriye'deki rejim ülkedeki ayaklanmayı tam olarak bastırmayı başarabilmiş, ne de muhalifler Suriye'deki rejimi yıkacak toplumsal bir güce sahip olabilmiştir (Atlıoğlu, Y., 2012, s.3).

Suriye'de Arap Baharı'nın başladığı yıl 2011'in sonlarına doğru rejimin kentlere yaptığı operasyonlar ile protestolar azalmış olsa da rejim muhalif olan sivil halkı tehdit olarak görmüş ve operasyonlara devam etmiştir. Suriye'de ve Suriye dışında ortaya çıkmış olan birçok muhalif unsur bir noktada birleşememiş kriz gittikçe artmıştır. Rejime ilk destek Kuveyt emiri Sabah el Ahmet el Cabir el Sabah tarafından gelmiş olsa da, Suriye'nin muhaliflere yenilmemiş olmasının en büyük nedenlerinden biri başta Rusya olmak üzere Çin ve İran gibi küresel güçlerin desteğini almış olmasıydı. Bölgeselliği aşan olay küresel olarak tartışılmaya başlanmıştır. Suriye'deki kaos her ne kadar ülke sınırları içerisinde gerçekleşse de, yansımaları dünyanın pek çok farklı yerinde, pek çok insanın hayatında hissedilmiştir (Özdemir, Ç., 2016, s.81).

Kandil gecesi olan 3 Şubat 2012'de rejim güçleri Hama 'ya ağır silahlarla girmiş ve 200'den fazla sivil hayatını kaybetmiştir. Bu olayın ardından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Beşşar Esad'a görevini bırakarak yetkilerini yardımcısına devretmesi çağrısında bulunan tasarı oylanmıştır. Oylamada 15 üyeden 13'ü tasarıya evet derken Rusya ve Çin'in hayır demesi tasarının konseyden geçmesini engellenmiştir (Şimşek, M., 2017). Mart 2011'de başlayan ve günümüzde de hala devam etmekte olan Suriye muhalefeti ile Baas yönetimine bağlı silahlı güçler arasındaki çatışmaları durdurmak ve Suriye'de barışı ve istikrarı yeniden sağlayabilmek amacıyla BM ve Arap Birliği tarafından temsilci olarak atanan Kofi Annan tarafından bir plan ortaya konulmuştur (Ağır O., ve Aksu, Z., 2017, s.51). Kofi Annan'ın ortaya koyduğu 6 maddelik barış planı:

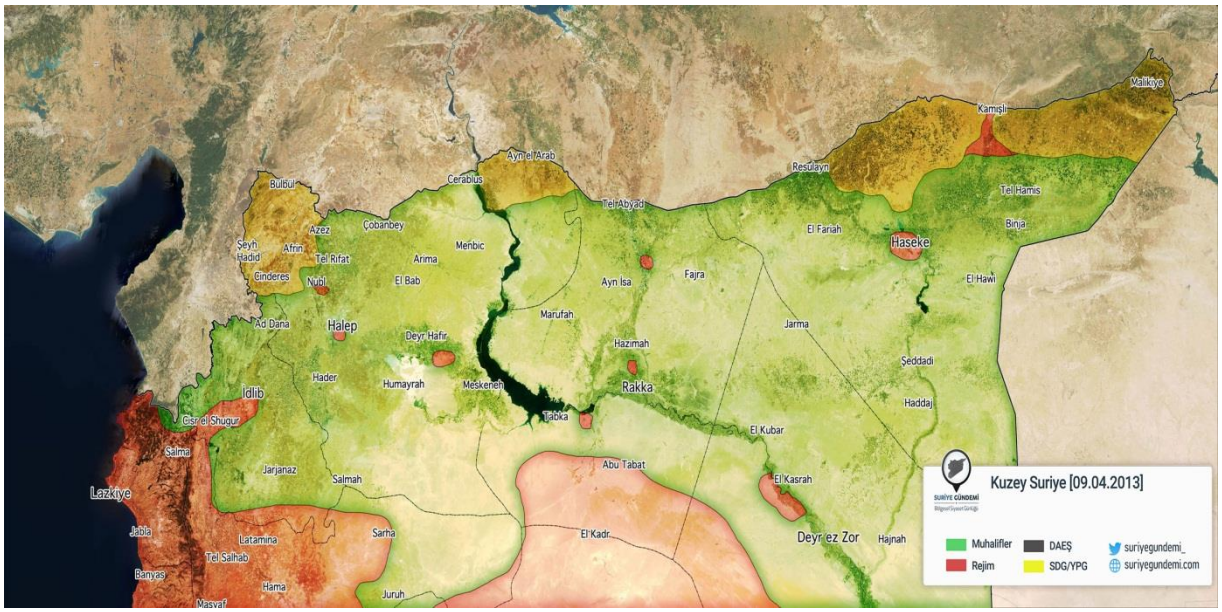
- "Suriyeli halkın meşru taleplerine ve endişelerine yanıt verecek şekilde Suriyeliler tarafından yürütülecek ve herkesi kapsayacak siyasi süreç için özel temsilciyle (Annan) çalışmayı taahhüt etmek ve bu amaçla gerekirse (müzakereler için) bir temsilcinin atanmasına onay vermek.
- Saldırıları bırakıp, BM tarafından gözetilecek ateşkesin derhal sağlanması- Bu amaçla öncelikle Suriye hükümetinin, halkın yaşadığı bölgelerde ağır silahlar kullanmaya son vermesi ve askerlerini geri çekmesi isteniyor, muhalefete (ve Suriye'deki diğer unsurlara) saldırıları bırakıp ateşkesin sağlanması için iş birliği yapması çağrısında bulunuluyor.
- İnsani yardımın gerekli olan her yere ulaşabilmesi için ilk adım olarak derhal uygulanmak üzere günde 2 saat insani yardım için çatışmaların durdurulması isteniyor.
- Keyfi olarak tutuklanan ve gözaltına alınanların serbest bırakılması talep ediliyor.
- Gazetecilerin ülke içinde serbestçe dolaşmalarının sağlanması isteniyor.
- Barışçıl toplanma ve protesto hakkına saygı duyulması talep ediliyor." (Wikipedi)

Esad rejimi bu planı kabul ettiğine dair bir açıklama yapmış ancak ilerleyen günlerde de görülmüştür ki bu plan uygulanmamış ve Suriye'de kan akmaya devam etmiştir.

25 Temmuz 2012'de Türkiye göçmen geçişleri haricinde Suriye ile olan bütün sınır kapılarını kapatmıştır.

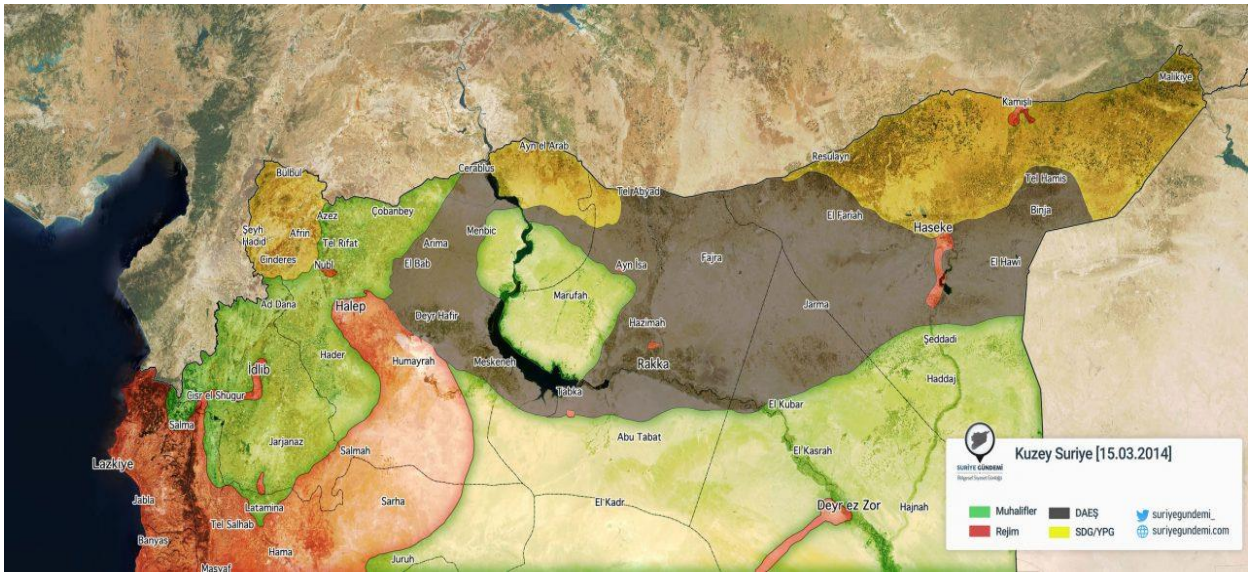
2013 yılının Mart ayına gelindiğinde uzun süren çatışmaların ardından muhalifler ülkenin kuzeyindeki Rakka'yı ele geçirmiştir. Böylece Rakka rejimin kontrolünün

dışında kalan en büyük şehir olmuştur. 2013 yılının sonlarına gelindiğinde ise IŞİD bölgedeki karışıklıktan faydalanarak bölgede kendini göstermeye başlamıştır.

Harita 1: 09.04.2013 Kuzey Suriye, Nerede Kim Var? (Suriye Gündemi)

2014 IŞİD, PYD, YPG gibi birden fazla terör örgütünün de etkisiyle Suriye'de iç savaşın getirdiği en kanlı yıl olmuştur. IŞİD geçmiş yıllara göre daha fazla güçlenmiş birçok bölgeye hakim olmuştur. Aynı yıl içerisinde Türkiye'nin terör örgütü ilan ettiği PYD'de de bölgede hakimiyet sağlamıştır. Suriyeli muhalifler tarafından kurulan Londra merkezli Suriye İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR), Suriye'de 2014 yılında 76 bin 21 insanın öldüğünü bildirmiştir. (BBC, 2015).

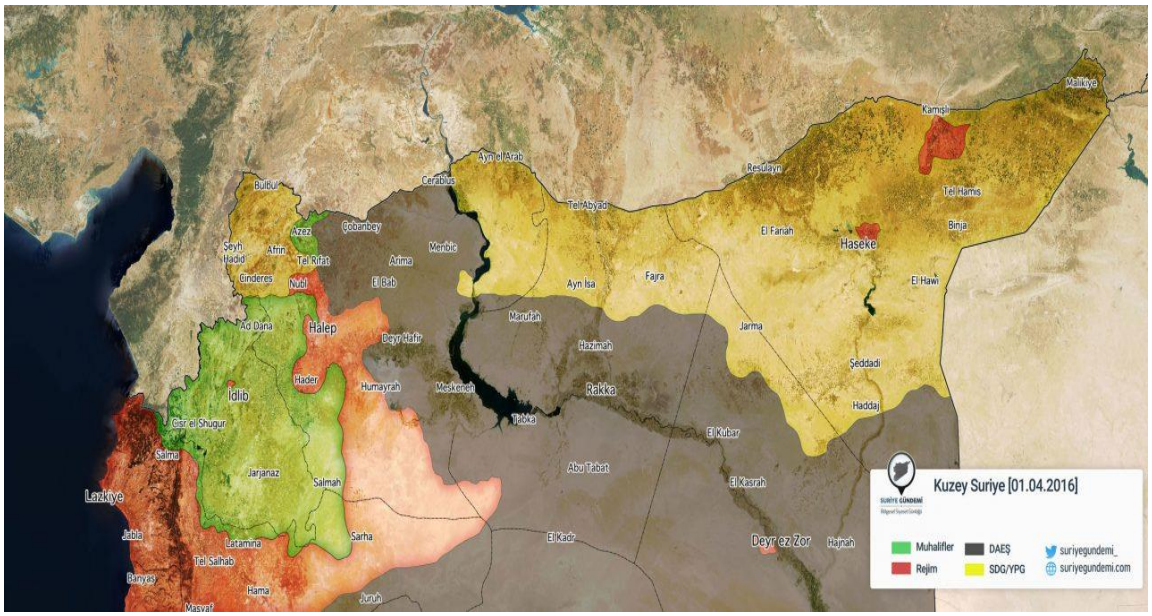

Harita 2: 15.03. 2014 Kuzey Suriye (Suriye Gündemi)

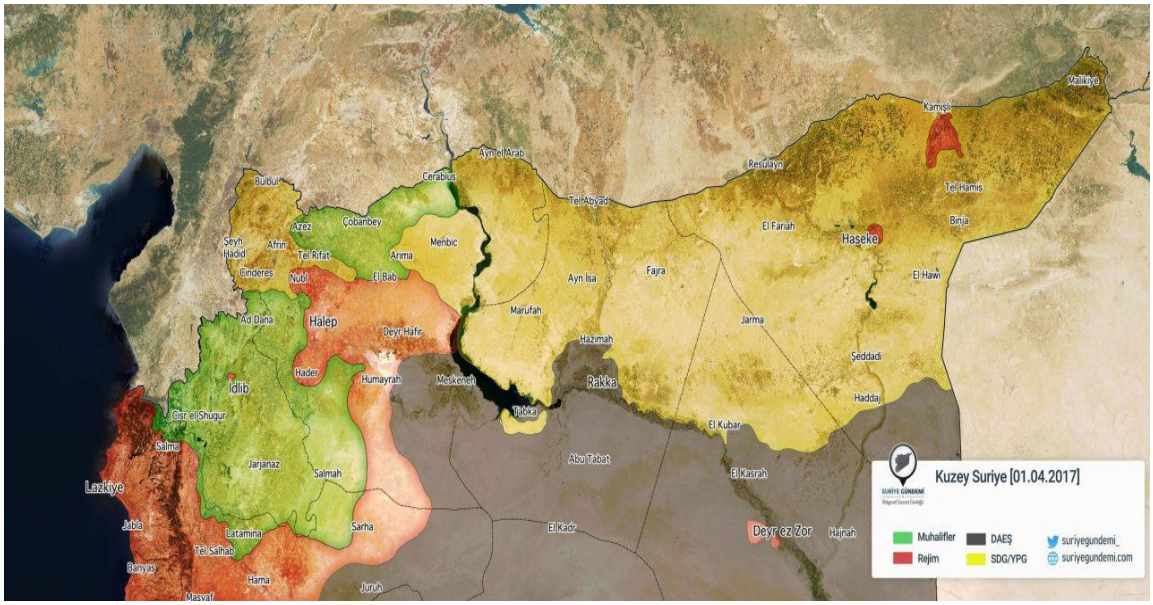
2015 yılında Rusya Suriye'de varlığını somut bir şekilde belli ederek iç savaşa dahil olmuştur. Suriye'deki Rus operasyonları 2015 yılının Eylül ayında başlamıştır. Rusya'nın müdahaleye başlamasıyla haritadaki görüntü Suriye'nin lehine dönmeye başlamıştır. Bu arada 2014 yılında IŞİD'e karşı ABD, İngiltere, Fransa başta olmak üzere Arap ülkelerinin de dahil olduğu birçok ülke tarafından bir koalisyon kurulmuştur. IŞİD her ne kadar alanlarını genişletse de koalisyon güçlerin hava saldırıları ile yavaş yavaş gücünü kaybetmeye başlamıştır.

2016 yılında hem PYD ve IŞİD'in sınırdaki varlığından rahatsız olan hem de göç akınını yavaşlatmak isteyen Türkiye Suriye'ye girme planları üzerinde durmaya başlamıştır. Türkiye 24 Ağustos 2016 tarihinde Suriye'nin kuzeyindeki Cerablus kentinden başlayarak Suriye'ye askeri bir operasyon düzenlemiştir (Özalp, Ö., 2018, s.178). Bu operasyonla birlikte Cerablus terör örgütlerinden temizlenmiş şehrin hakimiyeti Türk askeriyle birlikte ÖSO'ya geçmiştir. Bir sonraki adımda ise yine Türkiye'nin ve ÖSO'nun askeri müdahalesi ile El-Bab terör örgütlerinden alınmıştır. Tüm bu süreçte bölgede askeri gelişmeler yaşanırken diğer yandan siyasi liderler Suriye'nin istikrarı için diplomatik görüşmelere devam etmişlerdir. Ancak günümüze kadar bu diplomatik görüşmelerin hiçbiri sonuç vermemiştir. Son olarak 2018 yılında Türkiye Zeytin Dalı operasyonu ile Afrin'i de terör unsurlarından temizlemiştir.

Türkiye'nin yaptığı operasyonlar sonrası 2016 ve 2017 yılı Suriye haritasında durum şöyledir:

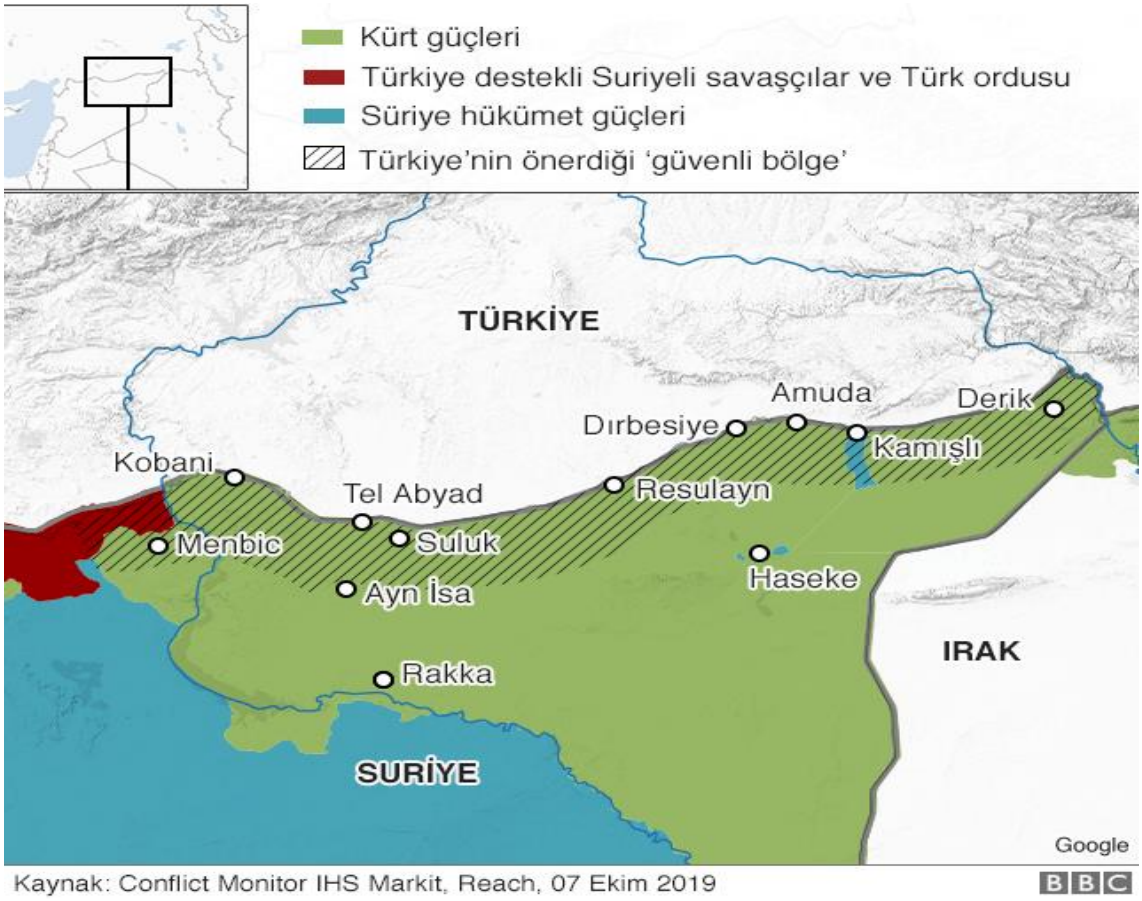
Harita 3: 2016 yılında Suriye haritası (Suriye Gündemi)

Harita 4: 2017 yılında Suriye haritası (Suriye Gündemi)

Yapılan tüm askeri ve siyasi müdahalelere rağmen 8 yıldır süren iç savaş hala son bulmamış, Suriye'de istikrar sağlanamamıştır. Suriye İnsan Hakları Ağı'na göre 2018 yılında Suriye'de 7 bin sivil hayatını kaybetmiş. 8 yıllık süreçte ise 450 bin insan hayatını kaybetmiştir.

Türkiye, 9 Ekim 2019'da bir kez daha güvenli bölge oluşturabilmek adına Suriye'ye yeni bir operasyon düzenlemiştir. Barış Pınarı Harekatı olarak adlandırılan bu operasyonda amaç Fırat Nehri'nin doğusunda bulunan Rakka 'da Tabka ve Tel Abyad, Haseke'nin Rasulayn, Kamışlı ve Amude ilçeleri ile Deyrizor'un kuzey kesimleri, Halep'in Ayn El Arab ilçesini terör unsurlarından temizleyerek bir güvenli bölge oluşturup, Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelileri kendi ülkelerine güvenli bir şekilde dönmelerini sağlamak olmuştur. Barış Pınarı Harekatına, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 51. Maddesinde belirtilen "meşru müdafaa" hakkı ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin terörle mücadeleye yönelik kararları doğrultusunda başlanmıştır (Kurt, V., 2019).

Harita 5: Barış Pınarı Harekatı Sonrası Son Durum (BBC)

Barış Pınarı Harekatı, son yıllarda yaşanan göçmen krizine son verecek bir alan açarak istikrarsız demografiyi yeniden yerine oturtacak bir imkânın kapısı olmuştur (Çetin, A., 2019).

Bu harekete destek veren ülkeler olduğu kadar başta Amerika olmak üzere Avrupa Birliği ülkelerinden de harekatın durdurulmasını istemiştir. Finlandiya ve Norveç ise tepkilerini Türkiye'ye silah ambargosu uygulayarak göstermiştir. Son yıllardan iyi ilişkiler kurulan Rusya ise "Rusya'nın Türkiye ve Suriye arasındaki çatışmaya dahil olmayacağını" söylemiştir.

17 Ekim 2019 tarihinde harekattan rahatsız olan Amerika yönetimini temsilen İstanbul'a gelen Mike Pence başkanlığındaki heyetle yapılan görüşmeler sonucunda Barış Pınarı Harekatına ara verilmiştir. Mike Pence'in açıklaması konuyla ilgili açıklaması şu şekilde olmuştur;

> "Bir hafta önce Türk güçleri Suriye'ye girdi. Bugün gururla belirtmeliyim ki, Başkan Trump'ın güçlü liderliği sayesinde, Erdoğan ile olan ve Türkiye ile olan güçlü ilişkileri sayesinde Türkiye ve ABD Suriye'de ateşkes için anlaşmıştır. Türkiye Barış Pınarı Harekatı'na ara verecektir. Harekata 120 saat ara verilecek ve bu süre içinde ABD, YPG'nin güvenli bölgeden çıkmasını sağlayacaktır. Ve ardından operasyon duracak (Oda Tv, 2019)."

23 Ekim 2019 ise Amerika ile yapılan anlaşmanın bir benzeri Rusya le yapılmış güvenli bölge olarak belirlen alandan terör unsurlarının 150 saatte çıkarılması kararına varılmıştır.

Yapılan anlaşmalar öncesinde harekat sırasında Tel Abyad ve Resulayn, TSK ve Suriye Milli Ordusu tarafından terör unsurlarından temizlendiği bildirilmiştir. Tel Abyad' da neredeyse normal hayata dönüldüğü bildirilmiştir (Akşam, 2019).

1 Aralık 2019'da Milli Savunma Bakanlığı;

> "Türkiye, bölgede güvenli bölge ve istikrarı tesis etme kapsamında keşif-gözetleme, mayın/EYP temizliği ve hayatın normale döndürülmesi faaliyetlerine devam etmektedir (Hürriyet, 2019)." açıklamasında bulunmuştur.

3.2. Suriye Anayasa Komitesi Çalışmaları

Suriye ile ilgili bir komite kurulması düşüncesi ilk olarak 2018 yılının Ocak ayında Rusya-Soçi 'de düzenlenen Suriye Ulusal Diyalog Kongresi'nde ortaya

çıkmıştır. 2011 yılında başlayan iç savaşa çözüm bulabilmek ve barışı inşa edebilmek adına Rusya, İran ve Türkiye'nin görüşmelerinin ardından Eylül 2019'da Suriye Anayasa Komitesi kurulmuştur. Komite 150 kişiden oluşup; 50 kişi rejimi, 50 kişi muhalifleri diğer 50 kişi ise sivil toplu kuruluşlarını temsil etmektedir (Trt Haber, 2018). Komitede, 45 kişinin oluşturduğu yazım ekibinin sunduğu çalışmaları, 150 kişiden oluşan temsilcilerin, karar alabilmesi için üyelerin minimum %75'inin "evet" oyu kullanması gerekmektedir (AA, 2019).

Şimdiye kadar iki kez toplanan Suriye Anayasa Komitesi, ilk toplantısını 30 Ekim 2019'da Cenevre'de gerçekleştirmiştir (BBC, 2019). 25-29 Kasım tarihlerinde ise ikinci görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her ne kadar ilk toplantıda görüşmeler yoğun geçmiş olup umut vadetsede ikinci toplantıda aynı durum ikinci toplantı için geçerli olmamıştır. Savaşın ilk gününden bu yana siyasi bir çözüme yanaşmayan Suriye rejimi, komitenin ikinci toplantısında uzlaşmaz davranışlar sergileyerek toplantının başlamasına dahi engel olmuştur. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ikinci toplantı ile ilgili;

> "İkinci toplantıda, rejimin öne sürdüğü ön şartlar, muhalifler için, sivil toplum örgütleri için, yine BM için de kabul edilebilir ön şartlar değil. Anayasa çalışmasıyla da ilgisi olmayan şartlar. Bizzat muhalefetin kendisini terör listesine ekleme teklifinde bulundu. Dolayısıyla bir tıkanma oldu. Bunu aşmak için Rusya ve diğer ülkelerle de çalışıyoruz. BM yine çalışmalarını sürdürecek." açıklamasında bulunmuştur.

Birleşmiş Milletler Suriye Özel Temsilcisi Geir Pedersen'in Sözcüsü Jennifer Fenton; komite toplantılarının devam edebilmesi için hükümet temsilcileri ve muhalefet temsilcilerinin gündem konusunda ortak bir karara varmaları gerektiğini belirtmiştir (AA, 2019).

3.3 Suriye'deki İç Savaşın Türkiye'ye Etkisi

911 kilometre uzunluğunda kara sınırımızın olduğu Suriye'nin içinde bulunduğu savaş hali bugüne dek çok sayıda masum insanın hayatına mal olmuş, milyonlarca Suriyelinin evlerinden ayrılıp ülke içinde başka bölgelere ya da ülkelerinden ayrılıp Türkiye dahil başka ülkelere göç etmesine neden olmuş ve ülkemizi de önemli siyasi, güvenlik ve insani sorumluluk ve sınamalarla karşı karşıya bırakmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı).

Suriye ile dönem dönem çıkmaza giren ilişkiler Türkiye'de AKP'nin iktidara, Suriye'de Esad'ın yönetime geçmesi ve Türkiye'nin 'komşularla sıfır sorun politikası' ile düzelmeye başlamış ilişkiler hiç olmadığı kadar ilerlemişti. Ancak Suriye'nin Dara kentinde başlayan Arap Baharı etkileri ülkede çok geçmeden kaosa dönüşmüş, bölgesel anlamda en çok Türkiye'yi etkilemiştir. Kötüye giden ilişkiler kapsamında ve Esad rejiminin halka uyguladığı insanlık dışı müdahaleleri sonucu Türkiye Şam yönetimine tek taraflı yaptırım kararı almıştır.

Dönemin Dışişleri Bakanlığı göreni yürütmekte olan Ahmet Davutoğlu tarafınca 30 Kasım 2011'de 9 madde olarak açıkladığı yaptırımlar;

> • "Suriye'de halkla barışık bir rejim kurulana dek Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi mekanizmasının askıya alındığı,
>
> • Baas iktidarı içinde bulunan ve halka karşı şiddete başvuran kişilerin Türkiye'ye girişlerinin yasaklandığını ve Türkiye'deki mal varlıklarının dondurulacağı,
>
> • Esad rejiminin kuvvetli destekçisi konumundaki işadamlarına da benzer tedbirlerin getirileceği,
>
> • Suriye ordusuna her türlü askeri malzemenin satış ve tedarikinin durdurulacağı,
>
> • Türkiye üzerinden Suriye'ye silah ve askeri malzeme transferinin önleneceği,
>
> • Suriye Merkez Bankası ile ilişkilerin durdurulacağı,
>
> • Suriye rejiminin Türkiye'deki finansal mal varlıklarının dondurulacağı,
>
> • Suriye hükümeti ile kredi ilişkilerinin durdurulacağı,
>
> • Suriye Ticaret Bankası ile işlemlerin durdurulacağı,
>
> • Suriye'deki projelerinin finanse edilmesi için imzalanan Eximbank kredi anlaşmasının askıya alındığı duyurulmuştur" (Sandıklı, A., & Semin, A., 2012, s.43).

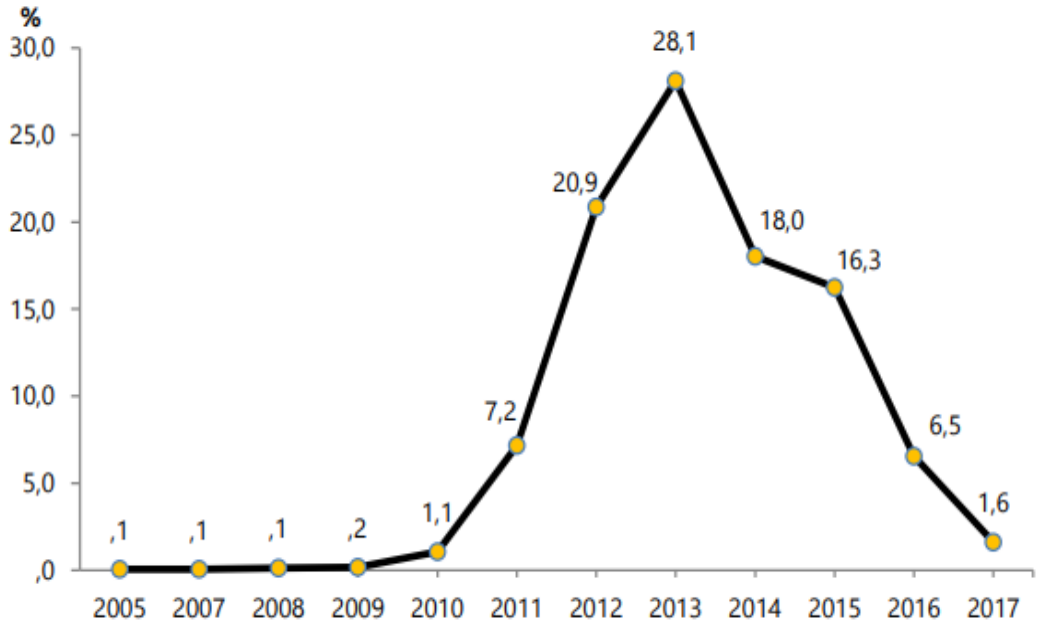
Gelen mültecilerin gün geçtikçe artması Türkiye'yi hem ekonomik hem iç güvenlik hem de sınır güvenliği açısında zora sokmuştur. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu gelen Suriyeliler için 32 milyar dolar harcandığını belirtmiştir (En Son Haber, 2018). İlerleyen süreçlerde artan Suriyeli sayısı ile birlikte kültürel farklılar açısından Türkler ve Suriyeliler açısından uyum problemleri yaşanmıştır. Sınırdaki karışıklıktan faydalanan IŞİD, PYD gibi terör örgütlerinin yaşadığı çatışmalar Türkiye'yi de oldukça etkilemiştir. Suriye'de terör örgütleri tarafından açılan ateşler

Türkiye'nin sınır illerine isabet etmiş, birçok Türk vatandaşı yaralanırken bazı vatandaşların hayatını kaybetmesine neden olmuştur.

Önceleri Suriyelileri misafirleri, kardeşleri olarak kabul eden Türk halkı 2015 yılından sonra Suriyelilerin karıştıkları suçların artmasının da etkisiyle artık Suriyelilerin ülkesine dönmesi gerektiğini sosyal medya aracılığıyla sık sık dile getirmeye başlamıştır. Özellikle 31 Aralık 2018 tarihinde yani yılbaşı akşamı Suriyelilerin Taksim'de Suriye bayrağı açarak "Suriye" tezahüratı yapmaları büyük tepki çekmiştir.

3.3.1. Suriye İç Savaşı Sonrası Artan Göç Hareketi

Suriye'de yaşanan kriz nedeniyle ortaya çıkan ağır insan hakları ihlalleri 21.yy'ın en dramatik olayı olarak tarihe geçmiştir. Birleşmiş Milletlere bu kriz dünyada yaşanan en büyük sığınmacı krizlerinden biridir (Güçtürk, Y., 2014, s.16). Esad rejiminin baskılarından ve ülkedeki karışıklıktan kaçan birçok insan ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Özellikle Türkiye olmak üzere Irak, Ürdün ve Lübnan gibi komşu ülkelere göç eden insanların sayısı 2011'den günümüze oldukça artmıştır. 2011 yılında Türkiye'de 58 bin yabancı uyruklu insan varken bu sayısı Suriye'de yaşanan olayların etkisiyle bir anda artmıştır. 2018 yılına bakıldığında Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli sayısının toplam 3 milyon 618 bin 624 kişi olduğu görülmüştür (Mülteciler.org, 2018).

Şekil 1: Yıllara Göre Türkiye'ye Gelen Suriyeliler (Gültekin ve diğerleri, 2018, s. 8)

Şekil 2: 30 Nisan 2019 itibariyle Türkiye'deki Yabancı Dağılımı (UNHCR, 2019)

İlk yıllarda sınırda kurulan çadır kentlerde yoğunlaşan Suriyeliler ilerleyen yıllarda Türkiye'nin diğer illerine yayılmıştır. Şu anda en çok Suriyeli İstanbul'da bulunurken, yerel halktan çok Suriyeli'nin bulunduğu şehir Kilis olarak kayıtlara

geçmiştir. 2018'de yapılan Kartepe Zirvesi'nde Kilis Belediye Başkanı Hasan Kara'nın verdiği rakamlara göre Kilis'te 130 bin resmi kayıtlı, 138 bin resmi kayıtlı olmayan Suriyeli varken yerel halkın sayısı 97 bindir.

Suriyelilerin en fazla göç ettiği ülke olan Türkiye bu krizde ciddi bir rol üstlenmiş, açık kapı politikasıyla Suriyelileri Türkiye sınırları içerisine kabul etmiştir. İç savaşın başladığı yıllardan itibaren göç etmeye başlayan Suriyeliler daha rahat bir yaşam arayışları doğrultusunda Türkiye'den sonra yoğun bir şekilde Avrupa'ya geçmeye başlamıştır. Yunanistan üzerinden Avrupa Birliği ülkelerine kaçak ve oldukça tehlikeli olan deniz yoluyla geçmeye çalışmıştır. Bu amaç doğrultusunda 2018 yılında Akdeniz'i kullanıp Avrupa'ya geçmeye çalışan 2 bin 262 insan hayatını kaybetmiştir (Multeciler.org). Yine bu amaç doğrultusunda bu yola çıkanlarda pek azı Avrupa'ya varabilmiştir.

3.3.2. Suriyeli Göçünde Türk Hukuku Uygulamaları

Türkiye, Suriye'deki iç savaşın başladığı andan itibaren gelişmeleri yakından takip etmiştir. İlerleyen süreçte Suriye'den göçler başlamış ve Türkiye açık kapı politikası uygulamıştır. Coğrafi pozisyonu nedeniyle geçmişten günümüze boyu ciddi nüfus hareketlerine şahit olmuş olan Türkiye, Suriye nüfusunun neredeyse %2'lik kısmına denk düşen bir oranda göçmen kabulü ile bu süreçten en çok etkilenen ülke olmuştur (Dulkadir, D., 2017, s.22). Suriye'den Türkiye'ye yönelen ilk kitlesel göç hareketi 300-500 arası Suriyeli göçmenin 29 Nisan 2011 tarihinde Cilvegözü sınır kapısına gelmesi ile meydan gelmiştir (Poyraz, Y., 2012, s.56).

Türkiye, tarafı olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde koyduğu coğrafi sınırlama şartıyla yalnızca Avrupa'dan gelen kişileri mülteci olarak kabul edeceğini bildirmiştir. Bu sebeple kitlesel halde Türkiye'ye akın eden Suriyelilere mülteci statüsü vermemiş, ilk başlarda Suriyelilere misafir tanımlaması yapılmıştır. Sonrasında, göçmenlerin statüsüne yasal bir boyut kazandırabilmek amacıyla 1994 Yönetmeliği uyarınca Suriyeliler 'geçici koruma' kapsamına alınmışlardır (Dulkadir, D., 2017, s.22). Bu statünün verilmesinin asıl nedeni Suriyelilerin kitleler halinde gelmiş olmaları ve sayılarının çok fazla olmasından kaynaklanmıştır.

Ülkemizde göçmenlerle ilgili kabul edilmiş yasal çerçevedeki ilk temel düzenleme 04 Nisan 2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu olmuştur (Dost, S., 2014, s.43). Geçici koruma statüsü de YUKK'un 91. maddesinde ele alınmıştır. Geçici koruma, ayrı bir prosedür olup yer değiştiren ve kendi ülkesine dönemeyen kişilerin, kitlesel bir akın oluşturduğu durumlarda, özellikle iltica edilen ülkenin iltica sisteminin kitlesel akınlara karşı yetersiz kalması halinde bu kişilere sağlanacak acil ve geçici koruma olarak tanımlanmıştır. (Ergüven N. S., & Özturanlı, B., 2013, s.1038).

6458 sayılı kanunun yukarıda belirtilen maddelerine dayanarak çıkarılan "Geçici Koruma Yönetmeliği" 22 Ekim 2014 tarih ve 29153 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Ağır, O., 2018, s.119). Yönetmelikle ilgili kararlar Bakanlar Kurulu tarafından alınır. Yönetmeliğin amacı 1. maddede de şu şekilde belirlenmiştir:

> "Bu Yönetmeliğin amacı; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir" (YUKK, 2014, s.6203).

Geçici Koruma Yönetmeliği ile Türkiye, Suriyeli göçmenlere; açık kapı politikası ile ülke topraklarına şartsız kabul; geri göndermeme ilkesinin uygulanması, ülkeye kaçak giriş nedeniyle cezalandırılmama ve gelen kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması hususlarında garanti vererek "geçici koruma" sağlamıştır (Ağır, O 2017, s.120). Uygulanmada olan geçici korumanın sonlandırılmasıyla ilgili olarak; Bakanlar Kurulu milli güvenliği, kamu düzenini, kamu güvenliğini veya kamu sağlığını tehdit edebilecek şartların oluşması halinde, geçici koruma tedbirlerinin sınırlandırılmasına ya da süreli veya süresiz olarak durdurulmasına karar verebilecek yetkili organdır (Geçici Koruma Yönetmeliği Ve Getirdiği Yenilikler).

3.4. Suriye'deki İç Savaşın Avrupa'ya Etkisi

Suriye'deki iç savaştan en çok etkilenen Türkiye'nin yanı sıra, Suriye ile arasında kilometreler olmasına rağmen Avrupa'da göç akınına maruz kalmıştır.

Avrupa'ya geçen göçmenler tarafından en çok kullanılan 3 güzergâh şu şekildedir;

- Mısır, Libya ve Tunus'tan başlayıp İtalya ve Yunanistan güzergâhı,
- Cezayir ve Fas'tan başlayıp Fransa ve İspanya güzergâhı,
- Ve son olarak en çok kullanılan Türkiye üzerinden başlayıp Yunanistan'ı oradan da diğer Avrupa ülkelerini hedefleyen güzergâhlardır (Demir, O. Ö., & Soyupek, Y., 2015, s.20).

2015 yılında çok faz sayıda Suriyeli göçmenin Avrupa sınırına dayanmasıyla artan göçmen krizinde Avrupa Birliği adeta çaresiz kalmıştır. Bu da AB ülkelerini çeşitli arayışlara itmiştir. Öyle ki; öncelikle Macaristan ve Sırbistan sınırına duvar örüleceği açıklanmış bunun yanı sıra Almanya ve ona bağlı olarak Avusturya, Slovakya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nin ve son olarak da Fransa'nın kara sınırlarında kontrolleri yeniden başlatacağını duyurması Birlik için sarsıcı bir etki meydana getirmiştir (Demir, O. Ö., & Soyupek, Y, 2015, s.28).

2015 yılın Avrupa Komisyon başkanlığını yapan Jean Claude Juncker tarafından oluşturulan Juncker planı doğrultusunda zorunlu kotalar oluşturulması ve üye ülkeler arasında sorumluluk paylaşımı yapılmasını savunulmuştur (Aldırmaz, Y., 2017, s.94). Avrupa'ya yönelmiş olan yoğun göç hareketliliği Birlik arasında fikir ayrılıkların neden olmuş, Birlik hiçbir toplantısında bir sonuca varamamıştır.

AB'nin Suriye sorunu ile ilgili tutumu en iyi özetleyen isimlerden biri Lüksemburg Dışişleri Bakanı Jean Asselborn; Temel mesele insanlık meselesi, Suriye halkının acılarını paylaşma meselesi. Maalesef biz hepimiz bu konuda çok başarısız kaldık" söyleminde bulunmuştur (Mertek, M., 2013).

3.5. Suriye'deki Son Gelişmeler

Suriye'de Esad rejimi ve Rusya tarafından, İdlib'deki 'gerginliği azaltma bölgesi' bölgesi olarak belirlenen sınırlar içerisindeki yerleşimlere artan saldırıları sonucu son 5 günde Suriye- Türkiye sınır hattına yakın bölgelere göç eden işi sayısı 80

bine ulaştı (Sabah, 2019). İdlib'den göç eden Suriyelilerin Türkiye'ye alınmalarının söz konusu olmadığı bildirilmiştir (Hürriyet, 2019).

Bu gelişmeler doğrultusunda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 23 Aralık 2019'da Moskova'ya bir heyet gönderileceğini belirtmiştir;

> "Rusya nezdinde, saldırıların son bulması için gereken her türlü çabayı gösteriyoruz, göstermeyi de sürdüreceğiz. Yarın bir heyeti Moskova'ya gönderiyoruz, görüşmeleri yapacaklar. Alınacak neticeye göre biz de atacağımız adımları belirleyeceğiz (Sputnik, 2019). " ifadelerini kullanmıştır.

BÖLÜM 4. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÖÇ VE MÜLTECİ POLİTİKALARI

4.1. İkinci Dünya Savaş'ı Sonrası Avrupa'ya Göç

İnsanlık var olduğu tarihten bu yana rahat bir yaşam için veya savaş, açlık gibi çeşitli nedenlerden dolayı göçe ihtiyaç duymuştur. Boyutu ne olursa olsun uluslararası göçün doğurduğu ekonomik, kültürel ve politik sonuçlar sadece göçe maruz kalan ülkelerde değil küresel boyutta da hissedilmeye başlanmıştır (Aldırmaz, Y., 2017, s.3). Avrupa tüm tarihi boyunca gerek göç almış gerek göç vermiş ve bu göçlerden farklı açılardan etkilenmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan önce çok fazla göç almayan Avrupa, savaşın hemen ardından göç için sık tercih edilen bir varış yeri olmuştur. Bugün AB ülkelerinin topraklarında yaşan birçok göçmen, II. Dünya Savaşının ardından gerçekleşmiş olan göç hareketiyle AB'ye gitmiş olan göçmenlerdir. Savaştan sonra çokça göçmen alan AB ülkeleri ilerleyen yıllarda bu rakamları azaltma politikaları geliştirmeye yönelmiştir.

Savaşın ardından ekonomiyi canlandırmak, savaştan kalan kötü izleri silmek isteyen AB ülkelerinden Almanya başta olmak üzere, Hollanda, Fransa ve Belçika yabancı işçilere misafir işçi statüsüyle kapılarını açmıştır (Canpolat H. A., & Onur, H., 2012, s.8). Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına sebep olan Almanya bunu bir şekilde telafi etmek ve ekonomisini canlandırmak zorunda kalmıştır. Almanya 1955 yılında öncelikle İtalya'dan, Yunanistan'dan işçi almaya başlamıştır. İşgücü açığını karşılamak amacıyla Türkiye ile Almanya arasında 30 Ekim 1961'de ''Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Türk Firmaları İşçilerinin İstisna Akdi Çerçevesinde İstihdamına İlişkin Anlaşma'' imzalanmıştır (Kılıç, C., 2016). Almanlar bu işçileri 'Gastarbeiter' yani 'misafir işçi' kapsamında almışlardır. Yani bu göçün çalışmak için olduğunu ve işçilerin geri döneceklerini düşünmüştür. Ancak sonu bekledikleri gibi olmamıştır. İlk başlarda sorun olmasa da aileler çoğaldıkça ve geri dönmedikçe toplumda problemler oluşmaya başlamıştır. Dolayısıyla Almanya dahil Avrupa ülkeleri misafir işçi istihdamını yavaşlatmış daha çok aile birleşimi yoluyla göçe, sığınmaya ve mültecilik gibi statülerle göçü kabul etme yoluna gitmiştir.

1955-19960 yıllarında başlayan işçi göçü akını 1973 yılında son bulmuştur. 1973 yılındaki petrol krizine kadar AB ülkelerinde çalışan misafir işçilere karşı genel olarak negatif yaklaşımlar sergilenmemiş, ancak kriz ile istihdam oranlarında azalma yaşanması sonunda Avrupa genelinde göç sınırlamaları art arda gelmiştir (Karaşahin, M., 2012, s.67). 1970 yılındaki petrol krizi nedeniyle yavaşlamaya giren bu eğilim 1980'lerden sonra başlayan dünya çapındaki ekonomik büyümeye bağlı olarak güçlenmiş ancak göçmen alma eğilimi 2000'li yıllarda baş gösteren küresel krizin nedeniyle tekrar zayıflamıştır (Canpolat H. A., & Onur, H., 2012, s.8).

Avrupa'ya göçün ikinci evresi 1970'lerde başlamış ve 1980'lerin sonuna kadar sürmüştür (Yazan, Y., 2016, s.75). 1980'li yıllarda misafir işçi olarak gelenler yanlarına ailelerini almış ya da aile birleşimi yoluyla Avrupa'da kalmaya devam etmiştir. Ancak Avrupa bunu sınırlamaya çalışmıştır. Ne var ki, aile birleşimini engellemede başarılı olamamış ve sonunda bu isteği 'insan hakkı' olarak kabul etmek zorunda kalmışlardır (Yazan, Y., 2016, s.83). Önceleri sadece ekonomi de sorun yaratan göç sonraları topluma yayılmış, siyasi ve sosyal olarak da problem yaratmaya başlamıştır. Almanya göç ülkesi olmak yolunda 1979-1980 yıllarında entegrasyon çalışmalarına başlamıştır.

Avrupa göçün üçüncü evresi ise Soğuk Savaş sonrası dönem olmuştur. John Salt, 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasının, 1990'da Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerindeki siyasi reformların ve Yugoslavya'daki iç savaşın, II. Dünya Savaşı'ndan beri görülmemiş derecede büyük, yaygın ve ani hareketleri beraberinde getirdiğini ifade etmiştir (Yazan, Y., 2016, s.84). En fazla göç hareketi 1992 yılında yaşanmış, Portekiz, İtalya, ve İspanya dışarıdan göç alırken, Almanya en çok sığınma başvurusu alan ülke olmuştur (Özdal, B., 2008, s.94). Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla birlikte Doğu Avrupa'dan da göçler artmıştır. Fazlasıyla artan göç bu noktadan sonra resmi olarak Avrupa için hem dış hem de iç sorunu haline gelmiştir (Özerim, G., 2014). Yaşanan bu göç dalgası AB tarafından ortak bir göç politikası oluşturulması fikrine yöneltmiştir (Şen F., ve Özkorul, G., 2015, s.97). Hızlı gelişen bu göç hareketliliğine yönelik ortak bir politika oluşturmak Avrupa'ya göçün üçüncü evresinde söz konusu olmuştur.

4.2. AB Bünyesinde Göç ile İlgili Yapılan Anlaşmalar

1951 senesinde Paris Anlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur (Lüksemburg, Hollanda, Almanya, Belçika, İtalya, Fransa). Bu ülkelerin vatandaşlarına üye ülkelerde çalışma hakkı verilmiştir. 1957 tarihinde yapılan Roma Anlaşması ile bu altı üye ülke arasında ortak pazar kurulması kararına varılmıştır. Bu anlaşmanın 48.maddesine göre;

> "(a) fiilen yapılmış iş tekliflerini kabul etme; (b) bu amaçla Üye Devletlerin toprakları içinde serbestçe dolaşma hakkını içerir" ifadelerine yer verilmiştir (Avrupa Topluluğuna İlişkin Belgeler).

Göç politikasında ilk adım Trevi Grubu'nun kurulması ile atılmıştır. 1975 yılında Roma zirvesinde kurulan Trevi grubu Fransızca "terrorisme international, radicalisme, extremisme et violence" olan terörizm, radikalizm, aşırılık ve şiddet kelimelerinin kısaltılmasından oluşmuştur. Bu grup terörizme karşı koymak ve Avrupa Topluluğun güvenliğini koordine etmek için kurulmuştur. Başlarda sadece terörizmle mücadele amacıyla kurulan Trevi Grubu, 1980'li yıllara bakıldığında oluşturulan ad hoc (geçici) çalışma grupları aracılığıyla üye ülkelerdeki genel göç sorunundan vize politikasına, dış ve iç sınır kontrollerine kadar uzanan bir çerçevede çalışmalar yürütmüştür (Elmas, F. Y., 2016, s.32). Trevi grubu üç düzeyde çalışmıştır; Bakanlar, Trevi Kıdemli Memurları ve çalışma grupları (göçmenlik ve gümrük memurları ve iç güvenlik hizmetleri temsilcileri) (Bunyan, T, 1993, s.1).

Trevi grubu göçle ilgili sorunları şu başlıklar altında incelemiştir;

- "Genel göç sorunları
- İç ve dış sınır kontrolleri
- Vize politikası
- Sığınmacı ve mültecilere çözüm arayışı (Bozkurt, E., vd., 2012, s.354)
- Trevi oluşumu, Maastricht anlaşması ile yeni yapılanma ortaya çıkana kadar devam etmiştir" (Bal, İ., 2006, s.204).

Göç bağlamında AB hükümetleri arasında yapılan işbirliğinin ilk sonucu Lüksemburg, Belçika, Almanya, Hollanda ve Fransa tarafından imzalanan Schengen Anlaşması olmuştur. 1990 yılında imzalanan anlaşma 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmayla birlikte AB üyesi ülkeler arasındaki sınırların kalkmaya başlamıştır. Yine bu anlaşma doğrultusunda üye ülkelerin sınır güvenliği artarken, dış ülkelerden

gelen göçlere karşıda bir sınırlama getirmiştir. Bu sözleşme sınır idaresi bakımından yapılan en önemli sözleşme olmuştur.

Schengen anlaşmanın asıl amacı Avrupa Topluluğuna üye ülke vatandaşlarının yine üye ülkelerde seyahat etmesini ve yaşamasını kolaylaştırmak olmuştur. Schengen Anlaşması ile beraber ortak bir vize, göç ve sığınma politikasının da yürürlüğe girmesi amaçlanmıştır (İrdem, 2018, s.82). İç sınırların kalkması dış sınır güvenliğini daha önemli kılmış ve vize uygulamasına gidilmiştir. 1985 yılında imzalanmış olan Schengen Anlaşması'na zaman geçtikçe, bu anlaşmaya dâhil olmak isteyen ülke sayısı artmıştır. İlk etapta 26 Mart 1995 tarihinde, Almanya, İtalya, Belçika, Fransa, Lüksemburg, Yunanistan, Hollanda, İspanya ve Portekiz arasındaki sınırlar kaldırılmıştır. 1997 yılında Avusturya, 2000 yılında ise Danimarka, İsveç, Finlandiya ve birliğe üye olmayan İzlanda ve Norveç Schengen anlaşmasına dahil olmuş ve aralarındaki sınırlar kalkmıştır (Üstün, N., 2013, s.1).

Schengen Anlaşmasının ardından, 17 Şubat 1986 yılında Avrupa Tek Senedi imzalanmış, 1 Temmuz 1987 yılında yürürlüğe girmiştir. Avrupa Tek Senedi ile yeni ortak politikalar saptanmış, var olanlar geliştirilmiş, bu kapsam Roma Antlaşması'na sosyal politika, ekonomik ve sosyal uyum, gibi konularda yeni eklemeler yapılmıştır (İKV). Anlaşma tek bir para birimi kullanımı, ortak iç ve dış politika, ve tek bir pazar kurmayı amaçlayan bir anlaşma olmuştur (Ulwiki, 2018).

1986 Avrupa Tek Senedi ile başlayan süreç doğrultusunda AB, ortak bir göç politikası oluşturma yönünde adım atmış, göç kontrolüne ilişkin üye ülkeler arasında işbirliği oluşturulması kararına varılmış ve 1990 yılına kadar üye ülkelerin sığınma başvurularına ilişkin uygulanacak yöntemler belirlenmiştir (Güleç, C., 2015, s.97)

Dublin Sözleşmesi 15 Haziran 1990'da imzalanmış, 1 Eylül 1997'de yürürlüğe girmiştir. Dublin Sözleşmesi'nin asıl adı Avrupa Topluluklarına Üye Devletlerden Birinde Yapılan Sığınma Başvurularının İncelenmesinden Sorumlu Devletin Belirlenmesine İlişkin Sözleşmedir. AB üye devletlerinin arasındaki işbirliğinin yarattığı bir diğer önemli sözleşme, Dublin Sözleşmesi olmuştur, bu sözleşmeyle Avrupa ülkeleri arasında, sığınma konusundaki siyasi diyalogların başlanmış ve topluluk düzeyinde sığınma ile ilgili sonraki yasal çerçevenin temelini oluşturulmuştur (Güleç, C., 2015, s.85). Dublin Sözleşmesi Schengen Sözleşmesi'nden sonra üye

devletlerin müşterek bir göç politikası oluşturması açısından önemli adımlarından biri olmuştur. Dublin Sözleşmesi, Avrupa Konseyi üye ülkeleri arasında göç ve iltica konularında hükümetler arası işbirliği ile siyasi diyalogların arttırılmasına yardımcı olmuştur (Aktaş M., & Öztekin, S., 2017, s.208).

Dublin Sözleşmesi ile AB üyesi devletlerinin birinde sığınma başvurusu yapan üçüncü ülke vatandaşlarının sığınma talebini inceleyecek üye ülkenin belirlenmesiyle ilgili standartlar belirlenmiştir (Şen Y., & Özkorul G., 2016, s.99). Yani sığınma talebinde bulunan üçüncü ülke vatandaşı ilk olarak hangi ülkeye giriş yaptıysa o kişiyle ilgili sorumluluk bu ülkeye ait olacaktır. Bu sözleşme ile birlikte sığınma başvurusu yapacak kişinin birçok ülkeye başvuru yapmasının önüne geçilmek istenmiştir (Geddes, A., 2001, s.24-25).

Dublin Sözleşmesi ortak bir iltica sisteminin başlatılması yönünden ilk adım olduğu söylenebilir. Bu sözleşmeyle birlikte, Birlik EURODAC sistemini kullanılmaya başlamış ve Avrupa ülkeleri parmak izi verilerini birbirleri ile paylaşmaları sonucunda düzensiz göç hareketlerinin tespit edilip önüne geçilmeye çalışılmıştır.

1992 yılında imzalanmış ve 1993 yılında yürürlüğe girmiş Maastricht anlaşması ile kabul edilmiş en dikkat çekici yenilik, Avrupa Topluluklarından oluşan ekonomik bütünleşme alanına, siyasi bütünleşmeyi amaçlayan "Ortak Dış ve Güvenlik Politikası" ile "Adalet ve İçişlerinde İşbirliği" alanlarının eklenmesi ve oluşturulan bu yeni yapıya "Avrupa Birliği" adı verilmesi olmuştur (AB Bakanlığı Rehberi, 2009, s.24). Bu anlaşmayla birlikte üye ülkeler arasında iç sınırlar olmadan seyahat hakkının tüm Avrupa vatandaşları faydalanmaya başlamıştır (Birlik, vatandaşlarına, dış sınırların kontrolü, iltica, göç, suçun önlenmesi ve suçla mücadele konularında uygun tedbirler vasıtasıyla kişilerin serbest dolaşımının sağlandığı, iç sınırların olmadığı bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı sunar. Madde.3, AB Bakanlığı: 3). Schengen Antlaşması ve Avrupa Tek Senedi, Maastricht Anlaşma süreci güçlendiren adımlardan olmuştur. Maastricht Antlaşmanın göç politikası açısından en önemli detayı, Anlaşmadan önce devletler arası koordine edilen Trevi ve Göç Grubu gibi oluşumları kurumsal olarak birleştirmesi ve Trevi Grubunu AB'nin üçüncü temeli olan "Adalet ve İçişleri" alanına entegre etmiş olmasıdır (ORSAM, 2012, s.13).

Maastricht ile göç ve iltica politikası AB sınır kontrolleri, gibi konular üye devletlerin kendi güvenliklerinden duydukları endişe nedeniyle 'Adalet ve İçişleri' sütununa dâhil edilerek hükümetler arası niteliğe kavuşturulmuştur (İrdem, İ. 2018, s.232).

"Ortak Dış ve Güvenlik Politikası" ve "Adalet ve İçişlerinde İşbirliği" kapsamında birliğin dış politikasını formüle etmek ve sığınma, vize ve göç politikalarında ortak hareketin ilk adımları sayılabilir. Maastricht Antlaşması ile birlikte "Avrupa Vatandaşlığı" kavramı da getirilmiştir (AB Bakanlığı Rehberi, 2009, s.25).

Müşterek politikalar oluşturulma çabasında yeni yapılar, kurumlar devreye sokulsa da uygulama da ortaklık sağlanamadıkça başarı sağlanamamış ve istenilen sonuçlar alınamaması nedeniyle de Avrupa Birliği kurumları eleştiri oklarına hedef olmuştur (Akdoğan E., & Atalay, M., 2017, s.2444).

Amsterdam Anlaşması ise 1997'de imzalanmış ve 1999'da yürürlüğe girmiştir. AB ülkeleri bu sürece kadar göç politikasıyla ilgili ortak düşüncelere sahip olsalar da Amsterdam Anlaşmasına kadar ortak bir duruş sergileyememişlerdir. Bu anlaşmayla birlikte Maastricht Anlaşması'nın üçüncü sütununda yer alan sınır denetimi göç ve politikaları konusu anlaşmanın ilk basamağı olan Topluluk sütununa alındı. Amsterdam Anlaşması'nın Topluluk sütunundaki göç politikalarının beş yıl içinde uygulamaya geçmesi öngörüldü. Ayrıca bu anlaşma ile birlikte serbest dolaşıma imkân vermeyen engelleyici kısıtlamalar kaldırıldı.

Amsterdam Antlaşması'nda hedef "dış sınır denetimleri, göç, sığınma ve suçla mücadele ve önlemeye ilişkin uygun tedbirler aracılığıyla, kişilerin serbest dolaşımının garanti edildiği bir özgürlük ve adalet alanı yaratarak Birliği korumak ve geliştirmek" olarak tanımlanmıştır (İKV). Amsterdam Antlaşması ile iç pazarın ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanması amaçlarından ayrı olarak, Birlik üyesi ülkelerin iltica politikalarının uyumlu hale getirilmesi öngörülmüş, ülkeler arası başvuru prosedürlerinde başvuruların değerlendirilmesinde ve sığınmanın tanınmasında var olan uygulama farklılıkları çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır (Guild, 1999, s.321) (Alıntılayan Savaşan, Z., 2009, s.24).

Ayrıca Amsterdam Anlaşması ile Schengen anlaşması AB müktesebatının bir parçası haline geldi (Treaty of Amsterdam, 1997).

İlerleyen süreçte göç ve iltica politikalar konusu Amsterdam Anlaşmasından sonra 1999 yılında Tampere Zirvesi'nde, 2005 yılında Lahey Platformu'nda, 2009 yılında ise Lizbon Antlaşması'yla ve 2010 yılında da Stockholm Zirvesi'nde devam ettirilmiştir.

15-16 Ekim 1999'da gerçekleştirilen Tampere Zirvesi'nde AB'nin özgürlük, güvenlik ve adalet alanı haline getirilmesi öncelik olarak belirlendi. AB Tampere zirvesinde ele alınan ana temalar:

- "Ortak bir AB sığınma ve göç politikası
- Gerçek bir Avrupa adalet alanı
- Birlik çapında suça karşı mücadele
- Daha güçlü bir dış eylem planı" (Avrupa Komisyonu).

Tampere Zirvesi, Ortak bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı için kaynak ülkelerle işbirliği, ortak Avrupa sığınma sistemi, üçüncü ülke vatandaşlarına adil yaklaşım ve göç akınlarının yönetimi olmak üzere dört mihenk taşı belirlemiştir (Yazan, Y., 2016, s.92). Tampere Zirvesi'nin sonucu Amsterdam Anlaşması'nın uygulanma sürecini hızlandırdı.

Zirve'de sonuç bildiriminde göç konusu 25.maddede ele alınmış "Schengen müktesebatının Birliğe uyumunun bir sonucu olarak, aday ülkelerin bu müktesebatı ve bunun üzerinde daha fazla tedbir alacağını tam olarak kabul etmeleri gerekiyor." denmiştir (Avrupa Parlamentosu).

Tampere sonucundaki hedefler doğrultusunda 2003'te Lahey Zirvesi yapılmıştır. 2003 yılının Mart ayında Lahey Zirvesi'nde, Tampere'de sözü edilen hedeflere bağlılık yenilenmiş ve 2010 senesine kadar bu hedeflere ulaşılması için bir plan yapılması öngörülmüştür (Güleç, C., 2015, s.87). Lahey Zirvesi, Tampere'den sonra yeni bir yol haritası olmuştur. 2005 yılında kabul edilen "Birliğin Göçe Yönelik Küresel Yaklaşımı", Lahey Programı çerçevesinde Avrupa göç politikasının oluşturulma çabasının diğer önemli bir adımıdır (Dalak, Ö., 2018, s.40).

20 Temmuz 2001 Avrupa Konseyi tarafından 2001/55 sayılı Geçici Koruma Yönergesi kabul edilmiştir. Bu yönerge, olağanüstü durumlarda kitlesel ve aciliyet gerektiren akınlarla karşı karşıya kalındığında uygulanabilecek tekdüze bir düzenleyici sistemi hedeflemektedir (Savaşan, Z., 2019, s.7). Konsey tarafından kabul edilen yönerge kitlesel akınla karşı karşıya kalındığında uygulanması gündeme gelir.

Yönergenin 1. maddesi amaçları şöyle sıralamaktadır:

"1. Geçici koruma sağlamak için gerekli minimum standartları belirlemek,

2. Yerinden edilmiş kişileri kabul eden üye devletlerin gösterecekleri çabaları dengelemek" (Kaya, İ., & Eren, Y., 2015, s.38).

Yönerge' de kapsam kitlesel olarak gelmiş ve ülkesine geri dönemeyenler olarak belirlenmiştir. Yönergenin 3.maddesinde Üye Devletler, Geçici korumanın uygulanmasında geri göndermemeye ilişkin temel insan haklarına ve kişilerin diğer temel hak ve özgürlüklerin saygılı davranmaları gerektiği ifade edilmiştir. AB Konseyi tarafından hazırlanan bu Yönerge, geçici korumanın süresinin, Yönerge' de belirtilen herhangi bir sebeple sona erdirilmedikçe 1 yıl olarak belirtilmiştir (Kaya, İ., & Eren, Y., 2015, s.43). Geçici koruma gerekliliğinin devam etmesi durumunda Üye Devletlerin teklifi doğrultusunda bir yıl daha uzatılabilir.

Yönergeye göre Üye ülkeler;
- "Oturma izni için gerekli önlemleri almak,
- Transit vizeler dahil olmak üzere gerekli vizeleri sağlamak,
- Geçici korumanın içeriğini ve hakları belirten belge vermek,
- Kendi sınırları içerisinde ilgili kişi hakkında kişisel verileri (isim, uyruk, doğum tarihi ve yeri, medeni hali, aile ilişkileri) almak,
- Geçici koruma süresini aşmayan şekilde eğitim olanakları, mesleki eğitim ve pratikte işyeri deneyimi gibi ücretli ya da serbest meslek sahibi olarak çalışmalarına izin vermekle yükümlüdürler" (Goc.gov.tr).

Yapılan Anlaşma ve Tarihi	Yapılış Nedeni
Schengen Anlaşması: 1985 ve 1999	Serbest Dolaşım İlkesi
Dublin Konvansiyonu: 1990	Sığınmacıların Statüsü
Maastricht Antlaşması: 1993	Üç Sütunlu Yapıda Göç Politikası (adalet ve içişleri, sığınma politikası ve göç politikası)
Amsterdam Antlaşması: 1997	Maastricht Sonrası Düzenlemeler
Tampere Zirvesi: 1999	Göçmen Akışının İdaresi
Temel Haklar Şartı: 2000 ve 2009	Medeni, Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Haklar
Seville Zirvesi: 2002	AB Göç Politikasının Kaynak ve Transit Ülkelere Genişletilmesi
Nice Antlaşması: 2011	Göç Alanında da Nitelikli Oy Çoğunluğu
Avrupa Anayasası Antlaşması: 2004	Ortak Göç Politikaları
Avrupa Göç ve Mülteci Paktı: 2008	Avrupa için Ortak Göç Politikası
Hague ve Stockholm Programı: 2004 ve 2009	Geleceğe Yönelik Adımlar
Lizbon Antlaşması: 2009	Gelinen Son Nokta (dış sınır denetimleri, iltica, göç, suçun önlenmesi, serbest dolaşım, iç sınırların olmadığı bir özgürlük ve güvenlik alanı sunumu)

Tablo 1: AB Göç Politikalarını Etkileyen Bazı Anlaşmalar (Değirmenci, 2011)

4.3. Avrupa Birliği'nde Göç Birimleri

4.3.1. Frontex

Avrupa Birliği ülkelerinin sınırlarını ve sınırlarının güvenliğini korumak için kurulmuş bir birimdir. Frontex 2004 yılında kurulmuş olup merkezi Polonya'dadır. Asıl adı European Border and Coast Guard Agency olan kurum Türkçe 'ye Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı şeklinde çevrilmiştir. Avrupa Birliği'nin birliğe üye olmayan komşu ülkelerle olan sınırlarının güvenliğinin sağlanması, ulusal sınır muhafızları arasında işbirliği yapılmasını ve sınırlarla ilgili risk analizleri oluşturulması amacıyla kurulmuştur (madde14.org)."

Frontex Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), ICMPD ve diğerleri de dahil olmak üzere çeşitli uluslararası örgüt ve kuruluşlarla yakın işbirliği içinde çalışmaktadır (frontex.europa.eu).

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından Türkiye'ye Frontex ile ilgili bir öneride bulunulmuştur. Bu öneride; Frontex personeli ve teknelerinin, adalara kaçak geçişlerde tercih edilen Türk kıyılarında görev yapmalarını, Türk Sahil Güvenlik'in emrinde ve Türk karasuları içinde faaliyet göstermelerini teklif edilmiştir (Hürriyet, 2019). Böylece kaçak geçişlerin azalacağı ve insan kaçakçılığının da önüne geçileceği öngörülmüştür.

4.3.2. Europol

Bu birimin temelleri Maastricht anlaşması ile atılmıştır. 7 Şubat 1992 tarihli anlaşmayla karar verilmiş 1 Ekim 1998'de yürürlüğe girmiştir (EGM). Avrupa Polis Teşkilatı veya Europol olarakta bilinen birim, Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile ortaklık kurulan diğer ülkelerin güvenlik güçleri arasında, uluslararası terör ve suçlar bağlamında ortak adımlar atılmasını sağlamak amacıyla kurulmuş bir birimdir. Europol, uluslararası suçlarda geniş bir alanda faaliyetlerini göstermektedir; örneğin: insan kaçakçılığı, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, , yasadışı göç ağları, sahtekarlık ve Euro kalpazanlığı (Fontaine P., 2007, s.47). Diğer uluslar arası polis örgütlerinin aksine, Europol hiyerarşik olarak polisler tarafından kurulmamış, Avrupa Birliği yasama organları tarafından alınan kararlarından sonucunda oluşmuştur (Deflem M., 2006, s.340). Europol'ün, işlenmiş olan suç nedeniyle iki veya daha çok ülkenin etkilenmesi gibi durumlarda faaliyet gösterebileceği belirtilmiştir (Akalın, M., 2015, s.14). Europol' ün en önemli faaliyeti ise üye ülkeler arasında bilgi değişimini kolaylaştırmaktır (Akalın, M., 2015, s.14).

Avrupa Birliği Konseyi, Europol bağlamında Türkiye ile 27 Mart 2000'de bir işbirliği anlaşması yapmıştır (europol.europa.eu). Bu anlaşmanın amacı ise üyelik işbirliğini geliştirmek olmuştur.

4.3.3. Eurodac

Dublin Konvansiyonu'nu uygulayabilmek adına sığınma talep edenlerin ve yasadışı yollarla sınırları geçen kişilerin kimlik bilgilerini toplamak gereklidir. Üye ülkeler ülkelerinde bulunan yabancı uyruklu kişilerin diğer üye ülkelerden herhangi birine sığınma talebinde bulunup bulunmadığını kontrol edebilmek için bir sisteme ihtiyaç duymuştur.

Bu doğrultuda Avrupa 2725/2000 Konsey Tüzüğü'nün 5. Maddesine göre;

> "Eurodac" ismi ile anılan ve Merkezi bir Üniteden oluşan, parmak izi verilerinin bilgisayar ortamda merkezi bir veri tabanını işletecek ve bunun yanı sıra Üye Devletler arasında ve merkezi veri tabanında elektronik yollarla bu verilerin iletimini sağlayacak, Komisyon bünyesinde yapılanmış, bir sistemin kurulmasına gereksinim bulunmaktadır (madde14.org)."

Kişiler herhangi bir AB üyesi ülkeye sığınma başvurusunda bulunurken 14 yaşından büyükler ise parmak izi alınır ve parmak izleri Dublin III tüzüğünü uygulayabilmek için Eurodac sistemine yüklenecektir (UNHCR). Bu sistemle sığınma talep eden üçüncü ülke vatandaşlarının birden çok üye ülkeye sığınma başvurusu yapmasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. EURODAC sistemi kullanımına AB ülkeleri dışında Lihtenştayn, İsviçre, İzlanda ve Norveç katılmaktadır (Bayraklı, E., ve Keskin, K., 2017, s.121). Ayrıca Eurodac sisteminde kayıtlı olan bilgiler ise şunlardır;

- Parmak izleri
- Verileri gönderen devletler
- Uluslararası Koruma talebinin yeri ve tarihi
- Kişinin referans numarası (GEMALTO, 2019)

2015 yılında ani ve hızlı bir şekilde tırmanan göç hareketi nedeniyle fazlaca tercih edilmiş olan Avrupa ülkeleri Eurodac'ın gerektirdiği şekilde parmak izi alma yükümlülüğünü yerine getirememiştir (European Commission, 2016, s.2).

4.3.4. Eurojust

Adli işbirliği biriminin kurulması ile ilgili tartışma ilk olarak 15 ve 16 Ekim 1999'da Finlandiya'nın Tampere kentinde, devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı bir Avrupa Konseyi Toplantısında tanıtılmıştır (eurojust.europa.eu). Eurojust (Avrupa Birliği Ceza Adalet İşbirliği Ajansı), Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında yargısal ortaklığı öngören bir kuruluştur. 2002 yılında kurulan ajansın merkezi Lahey'de bulunmaktadır. Görevi;

> "Üye devlet makamları ve Europol tarafından yürütülen operasyonlar ve sağlanan bilgiler temelinde, iki veya daha fazla üye devleti etkileyen veya ortak bazda bir kovuşturma gerektiren ciddi suçlar hakkında cezai soruşturma ve kovuşturmadan sorumlu ulusal makamlar arasında koordinasyonu ve işbirliğini

desteklemek ve güçlendirmektir (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı).

4.3.5. CEAS

Avrupa Ortak Sığınma Sistemi, Avrupa Birliği tarafından oluşturulan yasal bir çerçevedir. CEAS, uluslararası koruma alanındaki ortak standartları düzenlemekte ve belirlemektedir. Ceas sistemi Avrupa Birliği'ne üye ülkelere yapılan sığınma talebinin kabulünü kolaylaştırmayı benimser. Sığınmacıların tüm üye ülkelerde ayni haklardan yararlanmalarını da sağlamakta, bu bağlamda Dublin III, EURODAC, Kabul Şartları Direktifi, Sığınma Başvuru Direktifi gibi düzenlemeler iltica başvurusunda bulunmak isteyen sığınmacıların daha adil ve eşit muameleye tabi tutulmalarını sağlamayı amaçlamaktadır (Yıldız, U., 2019).

Avrupa Ortak Sığınma Sistemi, uluslararası korumanın sağlanması, uluslararası koruma sorumluluğunun paylaşılması ve bu sorumluluğun aktarılması olmak üzere üç temel husus üzerine inşa edilmiştir (Öztürk, N. Ö., 2012, s.201-202).

2015 yılında, Avrupa'ya doğru artan sığınmacı sayısındaki artış sebebiyle CEAS'i uygulamaya çalışan Avrupa, krizi çözebilme konusunda yetersiz kalmıştır (Hakverir, B., 2019, s.2601).

4.4. Avrupa Birliği'nin Suriyeli Sığınmacı Politikası

İç savaş sonucu ülkelerimi terk etmek durumunda kalan Suriyeliler ilk başlarda sınırlarında bulunan komşu ülkelere kaçmakla yetinmiş olsalar da gittikçe düşen insani yaşam şartlarından kurtulmak adına çareyi kendi ülkelerinden çok uzakta bulunan Avrupa'ya kaçmakta bulmuşlardır. Bu kaçış esnasında da Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmışlardır. Artan göç hareketliliği tün dünyanın ilgisini Avrupa'ya çevirmiştir. Son birkaç yılda ise bu hareketlilik Avrupa'nın sınırlarını tehdit eden ciddi bir sorun haline gelmiştir.

Avrupa Birliği'nin mülteciler bağlamında çıkardığı Dublin II tüzüğünün 10. maddesine göre, "sığınma isteyen mülteci, üçüncü bir ülkeden gelmiş olmak üzere üye devletin sınırlarından yasa dışı bir şekilde geçtiğinin belirlenmesi durumunda, sığınma başvurusunun incelenmesinden sınırlarından geçilmiş olan üye devlet sorumlu olacaktır" (Karakaş, 2016, s.2).

Göç hareketlerinin Avrupa'da giderek artması üzerine AB ülkeleri Eylül 2015'te sınır ülkelerde toplanan sığınmacıların AB ülkelerinin geneline dağılması üzerine bir anlaşmaya vardılar (Memis, D. H., s.6). Her ne kadar görüşmeler, anlaşmalar yapılmış olsada sığınmacılar konusunda kesin bir çözüme varılamamış ve Avrupa hala sığınmacıları ülkesine kabul etmeye pekte sıcak bakmamaktadır.

Artan göç hareketliliği nedeniyle Avrupa'da aşırı sağcılık yükselmiş göç ve sığınmacı karşıtı hareketler artmıştır. Artan sığınmacı sayıları Almanya, Fransa, İngiltere ve İsveç olmak üzere AB'nin tamamında aşırı sağ siyasetin güçlenmesine neden olmuştur. (Kaiser B., & Kaya, A., 2018, s.4018). Buda Avrupa'nın siyasetini liderlerin kararlarını ve dolayısıyla AB'nin mülteci politikasını olumsuz yönde etkilemiştir.

Avrupa Birliği ülkelerinde izlenen külfet paylaşımı stratejisi yeterli olmayınca Avrupa Birliği başka bir politika üzerinde ilerlemiş ve Avrupa'ya göçü durdurmak adına Türkiye ile anlaşmaya varıp düzensiz yollarla ülkelerine gelen mültecileri Geri Kabul Anlaşması'yla Türkiye'ye iade etmeyi teklif etmiş ve bu doğrultuda anlaşmaya varılmıştır. Ancak ikili ilişkilerin aynı doğrultuda ilerlememesi sebebiyle bu anlaşmada Türkiye tarafından durdurulmuştur.

Bu bilgiler doğrultusunda alttaki iki başlıkta, Türkiye'den sonra en fazla sığınmacı alan Almanya'ya ve radikal politikalar uygulayan Macaristan'da yaşanan olaylara bakabiliriz.

4.4.1. Almanya'nın Sığınmacı Politikası

Göç krizinin etkisi sadece bölgesel alanda değil küresel alanda da hissedilmiştir. Türkiye'den sonra bu krizden en çok etkilenen ülkeler AB ülkeleri olmuştur. Almanya'da bu ülkelerin başında gelmektedir. AB ülkeleri arasında 530 bin kişi ile bünyesinde en fazla Suriyeli mülteci bulunduran ülke Almanya'dır (UMHD, 2018). Almanya, bu çözüm bulmaya çalışan ülkelerden biriydi, ancak diğer AB üye ülkelerinden destek almak ve koordinasyon aramak zorunda kaldı (Akın, 2017, s.84). 2014 yılı itibariyle Almanya'ya sığınma talebinde bulunan göçmenlerin çoğunluğu nu Suriyeli göçmenler oluşturmuştur ve Almanya göçmenler tarafından Avrupa Birliği üye

ülkeler arasında en çok tercih edilen ülke konumundadır (Heisbourg, F., 2017; Migration Report, 2015).

Almanya 2015 yılında Suriyeli mültecilere, AB düzenlemelerine rağmen kapılarını açmıştır. Merkel hükümetinin sığınmacıların ilk ayak bastıkları AB ülkelerinde kalmalarını zorunlu kılan Dublin II Sözleşmesi'ni uygulamayacağını ve Almanya'ya gelmeyi başaran Suriyeli göçmenleri kabul edeceğini duyurması üzerine Almanya en fazla mülteci ağırlayan ülkelerden biri konumuna getirmiştir (Milliyet, 2015).

2015 yılının Ağustos ayında Almanya Şansölyesi Merkel'in "Wir schaffen das (bunu yapabiliriz)" söylemi bilhassa Suriyeli göçmenleri korumanın Merkel tarafından "ulusal görev" olarak nitelendirilmesi Almanya'nın bu süreçteki politikasını göstermiştir (Aras İ., & Sarıoğlu A., 2018, s.109).

Günümüze bakıldığında Almanya'nın entegrasyon çabaları sonuç vermiştir. Almanya'daki mültecilerin birçoğu üniversiteye gidiyor ve daha fazlası çalışıyor ve böylece ülkenin ekonomik sıkıntısını gidermeye yardımcı oluyorlar (wenr.wes.org, 2019).

4.4.2. Macaristan'ın Sığınmacı Politikası

Türkiye gibi Macaristan'da göçmenler için bir geçiş ülkesidir. Göçmenler genellikle Almanya'ya geçebilmek için Macaristan'ı transit ülke olarak kullandılar. Bu süreçte Macaristan'ın politikaları ve sınır kontrolündeki yetersiz uygulamalar nedeniyle düzensiz göç artarken AB tarafından da eleştiriye maruz kalmıştır (Kanat S., & Aytaç M., 2018, s.55)

2015 yılında artan göç hareketi doğrultusunda Macaristan Dublin Sistemini askıya aldığını duyurmuştur;

> "Macaristan hükümeti 3'üncü Dublin kararnamesinin 'teknik nedenlerle' askıya alındığını açıklamıştır. Mülteci akınıyla başa çıkacak durumda olmadığını duyuran Budapeşte hükümeti Macaristan üzerinden Avusturya, Almanya ve Çek Cumhuriyeti gibi AB ülkelerine geçen yabancı mülteci adaylarının geri gönderilmesini önlemeyi amaçlamıştır (DW, 2015)."

Dublin Sistemini askıya aldığını duyuran Macaristan'ın girişimleri bunula sınırla kalmamıştır. Macaristan'ın bir sonraki adımı Sırbistan sınırına tel çekmek olmuştur (NTV, 2015).

Birçok AB ülkesi Macaristan'ın bu girişimlerini eleştirmiş ve tepki göstermiştir. Ancak AB ülkelerinden biri olan Almanya bu girişme karşı sessiz kalmıştır. Çünkü Macaristan'ın bu girişimiyle birlikte göçmenler için Almanya rotası kapanmış olacaktır.

4.5. Avrupa Birliği'nin Göç Politikasını Dışsallaştırması

Avrupa Birliği'nin izlediği bir diğer politika ise dışsallaştırmadır. Göç akışı üzerindeki kontrolün dışsallaştırılması süreci Schengen Anlaşması yürürlüğe girdiğinde tamamlanmıştır (Ryabov, Y. A., 2012, s.47). Dışsallaştırma kavramı, Avrupa Birliği'nin göç hareketliliğini kendi sınırları dışında da kontrol altında tutabilmesi olarak belirtilebilir. Geddesin dışsallaştırma tanımı, göç denetlemesinin Avrupa'nın sınırlarının dışında yapılması, yani göçmenler için seçilen hedef ülkelerden uzakta yapılması için AB göç sınırlarının taşınması durumunu ifade etmektedir (Geddes, A., 2001, s.4). Başka bir deyişle Avrupa Birliği'nin düzensiz göçün önüne geçmede sorumluluğu hem kaynak hem de transit ülkeye yüklemesini belirtmek için kullanılabilir (Kıyıcı, G. Ö., & Kaygısız, U., 2018, s.475).

Dışsallaştırma, Avrupa Birliği'ne üye devletlerin dış politikalarını birbirine yakın tutmak, üçüncü ülkelerle düzensiz göç bağlamında iş birliği içinde olmayı hedefleyen bir ortak nokta olmuştur.

Avrupa Birliği düzensiz göçü önleyip sınırları koruyabilmek adına dışsallaştırma politikasını benimseyerek genellikle üçüncü ülkelerle sorumluluk paylaşımı yoluna gitmiş bazılarını iddia ettiği gibi, sorumluluğu da üçüncü ülkelere yüklemiştir. Türkiye Avrupa Birliği ülkelerine geçmek için en çok kullanılan transit ülkelerden bir olması nedeniyle, Avrupa Birliği'nin "dışsallaştırma" politikası açısından mühim bir hedef ülke haline gelmiştir (Llyod, F. A. T., 2019, s.510). Bu politikasının uygulanmasındaki en önemli araç geri kabul anlaşması olmuştur. Üye devletler ile üçüncü ülkeler arasında yapılan geri kabul anlaşmalarının uyumlaştırılmasını gerektirmiştir. Dışsallaştırma politikası çerçevesinde Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde pozitif bir döneme girilmiş

olsada karşılıklı olarak verilen sözlerin yerine getirilmemiş olması ilişkileri durağanlaştırmıştır.

Türkiye-Yunanistan sınırında sığınmacı geçişine Türkiye tarafından müsaade edilmemesi ve Türkiye'de tutulmaları Avrupa Birliği'nin göçü dışsallaştırma politikasına örnek teşkil edebilir (Karabağ, G., 2019).

4.6. Avrupa Birliği'nin Suriyeli Göçmen Sorunu

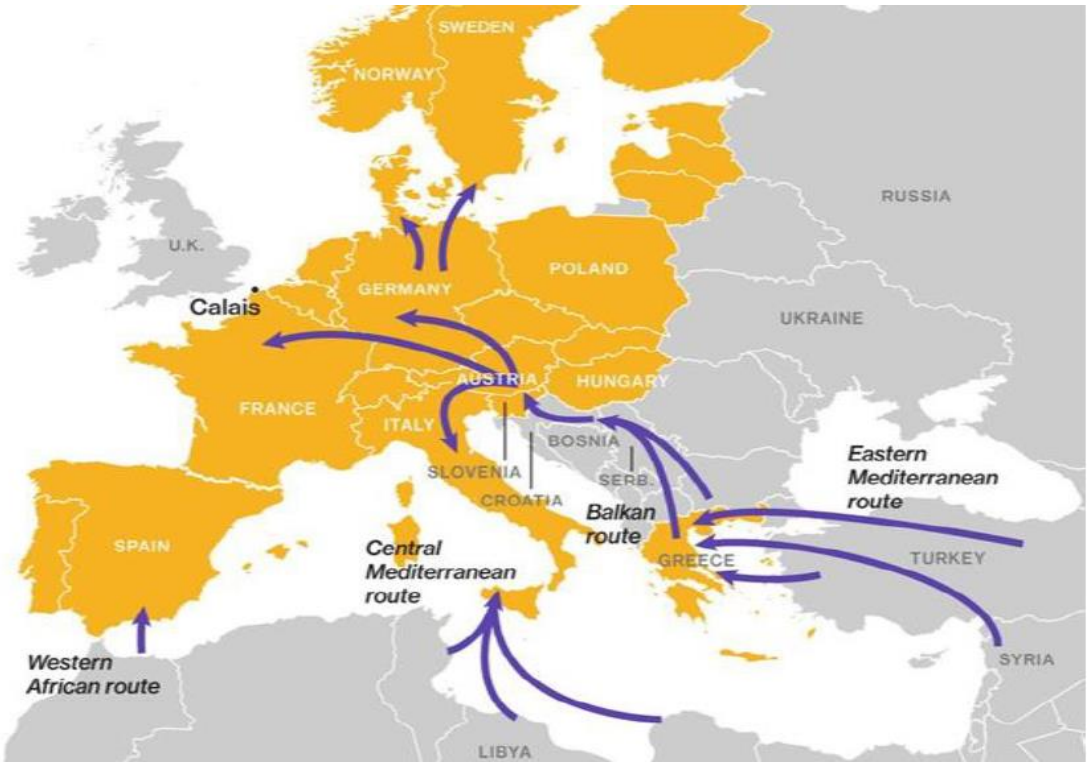
2010 yılında başlayan Suriye krizi 2015 yılında bir göçmen krizine dönüşerek Avrupa sınırlarına kadar ulaşmıştır. Yaşanan bu krizden sonra AB'nin sığınma alanındaki yasal çerçevesi kitlesel göç akınlarına yetersiz kaldığı görülmüştür. AB'nin göç politikalarını ve Birliğin düzenini sıkıntıya sokacak büyüklükte tüm üye devletleri etkileyen, Orta Doğu'dan gelen ani göç dalgası, genel anlamda AB ülkelerine özelde ise Yunanistan, İtalya, İspanya, Kıbrıs ve Malta gibi bazı üye devletlere ciddi sorunlar yaşatmıştır (Akdoğan, M., 2018, s.49).

Suriye'deki insani kriz yaklaşık 13 milyon insanın ülkelerini terk etmesine neden olmuştur. Türkiye'ye 3 milyon 400 bin, Ürdün'e 660 bin, Lübnan'a 1 milyon, Irak'a 250 bin Suriyeli göç etmek durumunda kalmıştır. Komşu ülkelere giden Suriyeli göçmen sayısı evinden olan nüfusun yüzde 41'ini oluşturmaktadır (UMHD, 2018). Yaklaşık 1 milyon kadar Suriyeli göçmene ise AB ülkelerinden bazıları kapılarını açmıştır. Almanya'da 530 bin, İsveç'te 110 bin, Avusturya'da ise 50 bin Suriyeli göçmen bulunurken, 2015 ile 2016 yıllarında Avrupa'da sığınmaya başvuran hemen hemen tüm Suriyelilerin sığınma başvuruları ya kabul edilmiş ya da sonuçlanması beklenmektedir (UMHD, 2018).

Suriye'nin komşu ülkelerinde gittikçe artan göçmen sayısı, Suriyelilerin gittikleri ülkelerde gerek çalışma gerek ikamet problemlerini arttırmıştır. Daha refah bir yaşam arayışı içinde olan Suriyeli göçmenler rotalarını Avrupa'ya çevirmişlerdir. Türkiye'yi transit ülke olarak kullanan Suriyeliler genellikle deniz yolu ile Yunanistan'a, Bulgaristan'a ve İtalya'ya ardından Avrupa ülkelerine gitmeyi hedeflemişlerdir. İç savaştan sonra kimsenin beklemediği boyutlara ulaşan göç hareketi Türkiye dahil tüm Avrupa'nın göçe karşı hazırlıksız olduğunu gündeme getirmiştir.

Avrupa'nın müşterek bir sığınma sistemi geliştirme çabasına bakıldığında uluslararası bir yükümlülük olan sığınma hakkının korunasından çok AB sınırına kadar gelmiş göçmenleri sınırlarından uzakta tutmak, sınırları geçmiş olanları olabildiğince hızlı bir şekilde geri göndermek, geri gönderilemeyen göçmenlerin ise AB ülkeleri arasında paylaştırma kaygısının temel motivasyon olduğu gözlemlenmiştir (Yücel, S. Y., 2017, s.16).

Dublin sistemine göre göçmenler Birliğe hangi ülkeden giriş yaparsa sığınma başvurusunu o ülkeden yapmak zorundadırlar. Bu sebep göçmenlerin ilk ayak bastığı AB ülkeleri olan İspanya, Malta, İtalya ve Yunanistan diğer AB ülkelerine göre çok daha fazla sayıda iltica başvurusu ile karşı karşıya kalmıştır (Yücel, S. Y., 2017, s.18). Arap Baharının ardından ilk üç ayda 20 binden fazla göçmeni kabul eden İtalya, AB ülkelerine daha fazla maddi destek çağrısında bulunmuş; ancak yük paylaşımı konusunda beklediği cevabı alamamış ve aynı zamanda panik yaratmakla da suçlanmıştır (Elmas, F. Y., 2012, s.13).

Harita 6: Sığınmacılar Avrupa'ya Hangi Yollarla Geçiyor? (Bloomberg, 2016)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 2013 yılında Suriyeli mültecilerle ilgili Yunanistan yetkililerine şu söylemlerde bulundu:

-"Suriyeli göçmenler Yunanistan'a geldiklerinde güvenlikleri sağlanmalı

-Göçmenlerin Suriye'deki insan hakları ihlali durumu bitene kadar ve güvenlikleri sağlanıncaya kadar Suriye'ye gönderilmemeleri

- Suriyeli göçmenlerin engellenemeyen tehlikeli geçişleri için gerekli önlemler alınmalı

-1951 Cenevre Sözleşmesi veya tamamlayıcı korumanın farklı bir yolunun hükümleriyle uyumlu olarak Suriye'den gelen göçmenler için koruma sağlanmalı

-Suriye'den gelen mülteciler için alıkoyma tedbirlerinin alınmaması ve sınır dışı emirlerini veya yürürlükteki kanunun hükümleriyle alınan geri dönüş kararlarını askıya alması" gerektiğini belirtmiştir (UNCHR, 2013).

Suriye krizinin ardından artan Suriyeli göçü Avrupa'da artık başlı başına ciddi bir sorun haline gelmiştir. Almanya 2015 yılı itibari ile gelen göçmen sayısı, ülke için rekor olan 1992 yılında aldığı 438.191 göçmenden daha fazla olması Almanya için yeni bir rekor olmuştur (Aras İ., & Sağıroğlu, A., 2018, s.111). 2014 yılında Aylan bebeğin dramatik ölümünün ardından Merkel Macaristan tren garından insanların trenle Almanya'ya geleceğini bildirmiştir. Merkel 2015 yılının Ağustos ayında sığınmacıların, sığınma talebini ulaştıkları ilk güvenli ülkede gerçekleştirmeleri gerektiğini belirten Dublin sözleşmesini göz önünde bulundurmamak kaydı ile ve Suriyelilerin güvenli ülkeler üzerinden geçişleri durumuna bakılmaksızın Almanya'ya iltica başvurusu yapabileceklerini belirtmiştir (Martin, P., 2016, s.121). Buradan hareketle insan haklarına duyarlı kişiler göçmenleri tren istasyonlarında karşılamışlardır.

9 Eylül 2015 tarihinde Avrupa komisyonu göçmen krizine yardımcı olacak kapsamlı bir teklif paketi sunmuştur. Bu doğrultuda başta Yunanistan, İtalya ve Macaristan olmak üzere göç dalgasından en çok etkilenen Üye Devletlerden, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan 120.000 kişiyi yeniden konumlandırılmasını önererek ülkeler üzerindeki baskıyı hafifletecek bir teklifte bulunmuştur (Avrupa Komisyonu, 2015).

2014 ve 2015 yıllarında Suriyeli göçmen sayısındaki hızlı artış karşısında Almanya bu kriz çaresinde yetersiz kalmıştır. Bunun doğrultusunda bir çok göçmen

Almanya'da mülteci statüsü kazanana dek resepsiyon merkezlerinde yer bulamayıp spor salonlarında veya çadırlarda konaklamıştır.

Avrupa II. Dünya Savaşı'ndan bu yana göçe yabancı bir kıta olmamıştır. Ancak farklı bir kültürden, farklı kimliklerden gelen kitlesel göç akını Avrupa'yı korkutmuştur. Avrupa'daki göçün birde ekonomik bir boyutu oldu. Örneğin; Çalışmayan işi olmayan mülteciye Alman devleti Sosyal devlet olmasından dolayı mültecilere yardım etmesi gerekiyor.

Avrupa ülkeleri genel olarak sembolik rakamlarda sığınmacı almış deyimi yerindeyse ellerini taşın altına tam olarak sokmamışlardır. 80 milyon nüfuslu Türkiye'de 3 milyondan fazla Suriyeli varken, 1 milyonu Almanya'da olmak üzere, Fransa 402 bin, Yunanistan 83 bin gibi ironik rakamlarda sığınmacı alımı yapmıştır. Türkiye'ye göre göç politikaları biraz daha gelişmiş olan AB'nin göç ve mülteci politikalarının çokta etkili olmadığını görülmüştür.

Avrupa Birliğin göç konusunda hareket edecekleri kesin bir politikalarının olmaması birçok AB ülkesini zora sokmuştur. Göçmenlerin gittikleri ülkelerdeki hareket alanlarını kısıtlamak adına bu politikalarını oldukça düşük düzeyde tutmuşlardır. Göçmenlere karşı duyulan endişe ilk başlarda ekonomik boyutlarda olmuş ancak sonradan bu endişeler güvenlik ve terör boyutuna evirilmiştir. Avrupa'da artan terör saldırıları ve terör saldırılarını gerçekleştirenlerin farklı kökenlere sahip olmaları onların bu endişelerini arttırmıştır. Bu nedenle sığınacılara karşı uyguladıkları politikalarda fazlaca kısıtlayıcı olmuşlardır. Kara sınırlarını kapatma girişiminde bulunan Avrupa'ya göç akını kesilmemiştir. Bu durum göçmenleri yasadışı yollarla geçişlere itmiş ve AB ülkelerine göçmen girişinin önüne geçilememiştir.

Almanya ve İsveç ile Finlandiya, Litvanya, Malta gibi birkaç AB üyesi dışında hiçbir üye ülke bu konuda sorumluluk almamakta, mali destek vermemiştir (Palacıoğlu, T., 2018, s.30).

2018 yılına gelindiğinde artık birçok Avrupa ülkesinde göç karşıtı politikalar düzenlenmiş ve insan haklarına aykırı davranışlar sergilenmeye başlanmıştır. Buda göçmenlerle toplum arasında sorun olmaya başlamıştır. Avrupa ülkeleri artık bu tarz politikalar yerine entegrasyon politikalarına ağırlık vermesi gerekmektedir.

BÖLÜM 5. TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ VE SURİYELİ GÖÇMEN SORUNUNUN İLİŞKİLERE ETKİSİ

5.1. Türkiye –AB İlişkilerinin Kısa Tarihi

Türkiye, dönemin en büyük barış projesi olarak nitelendirilen Avrupa ülkelerinin bütünleşme hareketine ilgisiz kalmamış, 31 Temmuz 1959'da bu hareketin örgütlenmesi olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) yani bugünkü bildiğimiz şekliyle Avrupa Birliği'ne katılım amacıyla başvurusunu yapmıştır (Karluk, R., & Dural, B., Y., 2013, s.3). Böylece Türkiye AB üyeliği yolunda ilk adımı atmıştır.

Türkiye'nin birliğe tam üye olarak katılmasını hedefleyen anlaşma olan Ankara Anlaşması 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanmış, 1 Aralık 1964 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir (Özer, M. A., 2006, s.1). Bu Anlaşmanın 2. maddesinde anlaşma amacı; Türkiye ekonomisinin hızlı bir şekilde kalkınmasını sağlamak, Türk halkının çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesini ve geliştirilmesini sağlamak ve Birlik ile Türkiye arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin güçlendirmesini sağlamak olarak belirtilmiştir (ab.gov.tr). Anlaşmanın amacı Türkiye'nin Birliğe tam üyeliğini sağlamaktı. Ortaklık; hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem olmak üzere üç evreden oluşmuştur. . İlk evre olan hazırlık evresinde Topluluk Türkiye'ye mali destek sağlayarak Türkiye'nin ekonomisini Topluluğa hazırlama taahhüdünde bulunmuştur. İkinci evre olan geçiş evresinde Gümrük Birliği'ni kurmak hedeflenmiştir. Üçüncü ve son evrede amaç tarafların ekonomik ve sosyal politikaları arasında koordinasyonu sağlamak olarak belirlenmiştir.

Hazırlık döneminde Türkiye'ye hiçbir sorumluluk verilmemiş olup, birliğin Türkiye'yi ekonomik açıdan kalkındırıp geçiş dönemine hazır bir hale getirilmesi öngörülmüştür. Ankara Anlaşması'nın 3. Maddesine göre hazırlık döneminde amaç, Türkiye'nin, geçiş dönemindeki ve son dönemdeki yükümlülükleri üstlenebilmesi için, Topluluğun yardımı ile ekonomisini güçlendirmesi olmuştur (ab.gov.tr, 2011).

Türkiye'nin hazırlık dönemini sona erdirip geçiş dönemine geçilmesi talebinde bulunmasının ardından 1973 yılında Katma Protokol'ün yürürlüğü girmesiyle geçiş dönemi başlamıştır. Geçiş dönemi Ankara Anlaşması'nın 4.maddesinde ele alınmıştır.

Buna göre bu dönemde amaç; Topluluk ile Türkiye arasında bir gümrük birliği geliştirilmesi, ortaklığın düzgün bir şekilde ilerleyebilmesi için Türkiye'nin ekonomik politikalarının Topluluğunun politikalarına yaklaştırılması öngörülmüştür (ab.gov.tr, 2011). Birlik rafine petrol ürünleri, pamuklu dokuma ve pamuk ipliği gibi ürünler haricinde Türk sanayi ürünlerine uyguladığı gümrük vergilerini ve kısıtlamaları kaldırıp, bazı tarım ürünlerine de ithalat kolaylığı sağlamıştır (Kalaycı, C., ve Artan, S., 2009, s.2). Türkiye, topluluk kökenli endüstri ürünlerine uyguladığı gümrükleri aşamalı olarak 12 senede kaldırmayı öngörmüş, ancak korunması gereken hassas ürünlerde süre 22 sene uzatılmıştır (Manisalı, E., 2001, s.86). Yine anlaşmaya göre bu dönemin süresi 12 seneyi geçmemelidir.

Anlaşma'nın 5. maddesinde sürecin son dönemine değinilmiş; "Son dönem gümrük birliğinin dayanak ve Akit Tarafların ekonomi politikaları arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesini gerektirir." ibaresine yer verilmiştir (ab.gov.tr, 2011). 1 Ocak 1996 tarihinde tam üyelik sürecinde önemli bir adım atılmış ve Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasında gümrük birliği gerçekleştirilmiştir (Aktan, C., 2000). Anlaşmada bu süreç için herhangi bir tarih belirtilmemiş karar taraflara bırakılmıştır. Anlaşmanın 28. maddesinde; Anlaşma'nın işleyişi, Topluluğu kuran anlaşmadan doğan yükümlerin tümünün Türkiye'ce üstlenebileceğini gösterdiğinde, Akit Taraflar, Türkiye'nin Topluluğa katılması olanağını incelerler" ibaresine yer verilmiştir (ab.gov.tr, 2011). Gümrük birliği sonucunda Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na tam üyeliği öngörülmüştür.

Bu üç dönemin sonunda ilk önce Gümrük Birliği'ne katılım ardından Birliğe tam üyeliğin sağlanması planlanmış olsa da 12 Eylül 1980 askeri darbesi ile Türkiye – AT ilişkilerinde siyasal yönden sorunlu bir dönem başlamıştır (Uysal, C., 2001, s.145).

Türkiye 14 Nisan 1987'de Topluluğa tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. 1989 senesinde Avrupa Komisyonunca hazırlanan bir raporda, Türkiye'nin üyeliğe ehil olduğu, fakat o dönem için Türkiye'nin üyeliği konusunda verilecek kararın ertelenmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır (Özer, M. A., 2006, s.73). Türkiye 1 Ocak 1996 yılında Gümrük Birliğine girmiştir.

1999 senesinde Helsinki'de düzenlenen zirvede Türkiye'nin adaylığı kabul edilmiştir. Zirve'de, Türkiye için bir Katılım Ortaklığı Belgesi'nin (KOB) hazırlanması

kararına varılmıştır; 8 Mart 2001'de AB Komisyonunca hazırlanmış, 19 Mart 2001'de Türk Hükümeti'nin onayından sonrasında Belge, 26 Mart 2001'de tekrar Komisyon'a geri sunulmuştur (Sayın, Y., 2016, s.46). Belgede ifade özgürlüğüne ilişkin hukuki ve anayasal güvencelerin güçlendirilmesi, toplantı ve şiddete yönelik olmayan gösteri yapma özgürlüğü, işkenceyle mücadele, sivil toplumun gelişiminin desteklenmesi, Türk vatandaşlarının ana dilde yayın özgürlüğü, idam cezasının kaldırılmasıyla ilgili anayasal ve hukuki düzenlemeler yer almıştır (Avrupa Birliği İletişim Projesi).

16-17 Aralık 2004'de Brüksel'de gerçekleştirilmiş olan AB Zirvesi'ne ilişkin sonuç bildiriminde, Türkiye'nin üyelik müzakerelerine 3 Ekim 2005 tarihi itibariyle başlanılmasına karar verilmiştir (Demirkıran, Ö., 2010). Bu süreçlerin ardından Türkiye-AB ilişkiler inişli çıkışlı olarak devam etmiş ve Türkiye'nin tam üyeliği henüz sağlanamamıştır.

Suriye menşeli göçmen krizi birçok insanı Avrupa Birliği sınırına getirmiş Ab ülkeleri ve Türkiye üzerinde ciddi bir kriz yaşanmasına neden olmuştur. 2011 yılında başlayan Arap Baharı ve bu sürecin etkisiyle Suriye'de yaşan kriz doğrultusunda 2015 yılında artan göç hareketliliği, duraksamaya giren Türkiye-AB ilişkilerini yeni bir ivme kazandırmıştır. Bu süre zarfında AB ülkeleri göçmen krizinin çözümünde en fazla rol oynayan ülke olan Türkiye ile işbirliğini öngörmüşlerdir. 16 Aralık 2013 tarihinde Türkiye ve AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması Türkiye ile Birlik yeni bir müzakere sürecine girmiştir. Bu anlaşma doğrultusunda Avrupa Türkiye'ye göçmenler için maddi yardım ve Türk halkı için vizesiz Avrupa vaadinde bulunmuştur.

Birlik 1954'ten bu yana Türkiye'nin tam üyeliğini çeşitli sebeplerle kabul etmemiş ve süreci uzatma yoluna gitmiştir. Ancak son 6 yılda yaşanan gelişmelere bakılacak olursa Avrupa kendisini göçmenlerin olumsuz etkilerinden korumak adına Türkiye ile işbirliğini hızlandırma yoluna girmiştir. Ancak iki tarafında beklediği uzlaşma sağlanamamış ilişkiler tekrar durma noktasına gelmiştir. AB Konseyi, Haziran 2018'de gerçekleştirilen zirvede aldığı kararla Türkiye ile katılım müzakerelerinin durma noktasında olduğunu, müzakere başlığı açılmasının düşünülmediğini kayda geçirmiştir (BBC, 2018). 2018 yılında Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, daha etkili bir çözüm için Türkiye'nin AB'ye tam üyelik katılımı sağlaması yerine stratejik ortalığa gidilmesini önermiştir (Hürriyet, 2018).

Son olarak T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından 19 Temmuz 2019 tarihinde resmi sitelerinden yapılan açıklamada şunlar dile getirilmiştir:

> "AB ve Türkiye ilişkilerinde her alanda ve düzeyde temaslar devam etmektedir. AB ile tesis ettiğimiz dış politika, ekonomi, enerji, ulaştırma, terörle mücadele gibi kilit alanlarda Yüksek Düzeyli Diyalog Toplantıları Türkiye-AB ilişkilerinin geniş potansiyelini ortaya çıkartmaya yönelik, üyelik sürecimizi destekleyecek önemli araçlardır. Bu bağlamda en son 15 Ocak 2019 tarihinde Yüksek Düzeyli Ulaştırma Diyaloğu Toplantısı, 28 Şubat 2019 tarihinde ise Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Toplantısı yapılmıştır" (ab.gov.tr, 2019).

Avrupa Birliği'ne üyelik konusunda ve AB'nin Türkiye'den reformlar istemesindeki nedenleri üzerine yapılan tartışmalar ile ortaya çıkan hayal kırıklığı bazen ilgi iki taraf arasında gerilimlere neden olmuştur (Kirişçi, K., 2016, s.100)

5.2. Suriyeli Göçmen Sorunu ve Türkiye-AB İlişkileri

Avrupa Birliği, siyasi ve ekonomik alanlarda olduğu gibi göç mevzuatı bağlamında da Türkiye açısından önemli bir rol oynamıştır. Türkiye 2005 yılında Avrupa Birliği yasalarını göz önünde bulundurarak İltica ve Göç Ulusal Eylem Planını hazırlamıştır. Bu belgede dış sınırların kontrol altına alınması, İltica çerçevesinde AB yasalarının yürürlüğe konması ve etkin bir şekilde uygulanması ile Türkiye'de etkin bir göç yönetimin uygulanması konularında bir görüş sunulmuştur (Aydemir N., & Keskin, G., 2017, s.1460).

Suriye krizi meselesinde AB ilk başlarda sessiz kalırken Türkiye Suriyeli göçmenlere kapılarını açmış ve 3 milyondan fazla kişiyi ülkeye kabul etmiştir. 2015 yılında Avrupa'ya doğru artan göç hareketliliği doğrultusunda ise; göç Türkiye-AB ilişkilerinin temelini oluşturmaya başlamıştır. Türkiye'nin coğrafi konumu itibariyle AB için gittikçe önemli bir hale gelmiştir. Sirkeci ve Cohen'in belirttiği gibi, Avrupa Göç Rejimi ve politika üretimlerinde Türkiye'ye yöneltilen sorumluluklar ve bu sorumluluklardan dolayı meydana gelebilecek gelişmeler her iki tarafında gündemlerini meşgul etmiştir (Sirkeci, İ., & Cohen, J. H., 2016; Aydemir N., & Keskin, G., 2017, s.1463).

AB bu kriz sonrasın Türkiye'yle işbirliğine gitmiş ve 16 Aralık 2013 tarihinde Geri Kabul Anlaşması'nı imzalamıştır. AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nın amacı karşılık çerçevesinde, iki taraftan herhangi birinin giriş, topraklarında bulunma ya da

ikamet etme koşullarını yerine getirmeyen kişilerin hızlı ve sistemli bir şekilde geri kabulüne ilişkin yöntemi belirlemektir. Ancak derinlere baktığımızda Avrupa'nın bu anlaşmayla asıl amacının AB ülkelerini tehdit eden göçmenleri Birlik sınırları dışında tutmak olmuştur. Geri Kabul Antlaşmasının imzalanmasından sonra kaleme alınan 2015 yılı ilerleme raporunda, önceki raporlardaki eleştirel tavırlara olumlu bir dil kullanılmış ve Türkiye adalet**,** özgürlük ve güvenlik açısından hazırlıklı olarak tanımlanmıştır (Aydemir, N., & Keskin, G., 2017, s.1467).

29 Kasım 2015 tarihinde, Türkiye-AB ilişkilerine yeni bir ivme kazandırılması ve Avrupa'ya sığınmacı akının engellemek amacıyla Brüksel'de bir zirve düzenlenmiştir. Yayınlanan zirve bildirisinde şu maddelere yer verilmiştir;

- Taraflar yılda 2 sefer olmak üzere düzenli zirveler gerçekleştirilmesi,
- AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nın Haziran 2016 itibariyle eksiz şekilde uygulanması,
- AB Türkiye'ye Suriyeli göçmenler için, başlangıç olarak, 3 milyar Euro maddi yardım sağlanması
- Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere destek verilmesi ve göç yönetimindeki mevcut işbirliğinin ilerletilmesini sağlamak amacıyla, 15 Ekim 2015 tarihinde kabul edilen Ortak Eylem Planı'nın hayata geçirilmesinde
- Gümrük Birliği'nin güncellenmesi konusunda
- Türkiye'nin vize muafiyeti konusundaki kriterleri yerine getirdiği takdirde, Türk vatandaşlarının Schengen Alanı'na seyahatlerinde vize uygulamasının Ekim 2016'ya kaldırılası konusunda mutabık kalmıştır (ab.gov.tr, 2015).

Bu süreçte sonra AB ile görüşmeler hız kazanmış Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği adına yeni umutlar doğmuştur. Devam ede görüşmeler doğrultusunda 18 Mart 2016 tarihinde Brüksel'de bir zirve daha gerçekleştirilmiştir. Bu zirvede Türkiye'den Avrupa'ya doğru gerçekleşen düzensiz göçün önüne geçilmesi kararına varılmıştır. Bu zirve sonucunda da 9 maddelik bir bildiri yayınlanmıştır;

- 20 Mart 2016 tarihi itibariyle kaçak yollarla Ege adalarına ulaşan düzensiz göçmenler Türkiye'ye iade edilecek,
- Türkiye'ye iade edilen her Suriyeli göçmen karşılığında AB'ye bir Suriyeli göçmenler yerleştirilecek,
- Türkiye düzensiz göçle mücadele kapsamında kara ve deniz sınırlarını kontrol altında tutacak,
- Düzensiz göçmen geçişleri sona erdiğinde Gönüllü İnsani Kabul Planı uygulanacak,

- 2016 yılının Haziran ayına kadar vize serbestisi kriterlerinin yerine getirilmesi doğrultusunda Türk vatandaşlarına vize muafiyetine çalışmalarına hız verilecek,
- Gümrük Birliği iyileştirme çalışmalarına devam edecek,
- Türkiye'ye Sığınmacı Mali İmkânı kapsamında tahsis edilen 3 milyar avronun ödenmesine hız verilecek,
- 29 Kasım 2015 tarihli açıklamada belirtilen doğrultuda müzakere sürecini yeniden canlandırmaya yönelik kararlılıklarını tekrar teyit etmiş,
- AB, Suriye'deki insani koşulların iyileştirilmesine yönünde Türkiye'nin attığı adımlara destek olacaktır (ab.gov.tr, 2016).

Türkiye son on yıl içerisinde göç ve sığınma konularının yönetiminde büyük bir reformdan geçmiş ve Avrupa Birliği'ne katılım sürecinin bu reformda çok önemli bir etkisi olmuştur (İçduygu, A., & Aksel, B. D., 2012, s.30).

Göçmen krizinin artasıyla birlikte ilişkiler Geri Kabul Anlaşması ve vize muafiyeti doğrultusunda ilerlemiştir. Ege'ye kaçak yollarla geçen düzensiz göçmenlerin geri kabulüne başlanış ancak gerekli kriterlerin yerine getirilmediği iddia edilerek vize muafiyeti hayat geçirilememiştir. Dönemin Avrupa Birliği Bakanlığı'nı yürüten Ömer Çelik; 2016 yılının sonuna kadar vize muafiyeti gerçekleşmezse de Geri Kabul Anlaşması'nın da işlemeyeceğini dile getirmiştir (NTV, 2016).

Nitekim 22 Temmuz 2019'da Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu AB ile yapılan Geri Kabul Anlaşması'nın askıya alındığını duyurmuştur (Manşet Türkiye, 2019).

5.3. Türkiye-AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması

5.3.1. Geri Kabul Anlaşmalarının Tarihçesi

Geri Kabul Anlaşması Suriye krizinden sonra gündeme gelse de geçmişi 1950'lere uzanmıştır. Transit ülke ve hedef ülke arasında yapılan bu anlaşmada amaç AB ülkelerinin kendilerini ve sınırlarını korumak istemesi olmuştur. Geri Kabul Anlaşmalarının temel amacı AB ülkelerinde yasa dışı göçün kontrol altına alınabilmesi ve yasa dışı göçmenlerin kendi ülkelerine veya AB'ye gelirken geçiş ülkesi olarak kullandıkları ülkelere iadesini kolaylaştırmak olmuştur (Köse, M. A., 2015, s.200). AB'nin bir göç politikası olarak belirlediği bu anlaşmalar aynı zamanda kitlesel göç hareketlerinde Birliğin sorumluluğunu da azaltmaya yönelik bir olgudur. Geri kabul anlaşmaları doğrultusunda vize serbestisi bir teşvik aracı olarak kullanılmıştır. Kaynak ülke ve transit ülke açısından riskleri olan Geri Kabul Anlaşmaları başlı başına AB'nin

yararınadır. Üçüncü ülkelerle yapılan bu anlaşmalar müzakere etme ve tamamlama yetkisini AB'ye transfer eden Amsterdam Anlaşması (1999) ile ağırlığı ve etkinliği artan Geri Kabul Anlaşmaları, Birlik ülkelerine kaçak olarak geçmiş olan düzensiz göçmenler AB üye ülkelerden gönderilmesi ve böylece göç akınlarının yönetimi için Birliğin başlıca ulus üstü aracı haline gelmiştir (Aktaran Köse, M. A., 2015, s.200)

Geri Kabul anlaşması ile transit ülkeden bir takım reformlar istenmekle birlikte o ülkeye maddi yardım ve vize kolaylığı vadelidir. AB'nin sağlayacağı vize kolaylığı ve maddi yardımlar, sosyal ve ekonomik zararı en indirgemek isten AB ülkelerinin elinin güçlendirmesini sağlar.

İkinci Dünya Savaşından beri dönem dönem göç hareketlerinden etkilenen birlik ülkelerinin politikalarından biride Geri Kabul Anlaşmaları olmuştur. En çok kullanılan politika olan Geri Kabul Anlaşması'nı imzalayan karşı ülke için cazip bir seçenek olarak görülse de göç hareketinin tüm sorumluluğu almış olmak bu ülke için hem sosyal hem de ekonomik problemler oluşturacaktır.

5.3.2. Türkiye-Ab Arasındaki Geri Kabul Anlaşması Ve Vize Serbestisi

Geri Kabul Anlaşması düzensiz göçü önlemede devletler için önemli bir araç olmuştur. Türkiye ile AB arasında yürütülen üyelik görüşmeleri doğrultusunda AB ile geri kabul sisteminin kurulması hem Türkiye hem de AB açısından ciddi bir önem taşımaktadır. Avrupa Komisyonu, Türkiye'ye Geri Kabul Anlaşması'nı 4 Mart 2003 tarihinde önermiştir (Batır, 2017: 596). Görüldüğü üzere Türkiye ile AB arasındaki geri kabul sistemi görüşmeleri sanıldığı gibi Suriyeli göçmen kriziyle başlamamıştır. Sadece bu kriz doğrultusunda hız kazanmış ve 10 senenin ardından 2013 yılında Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma 'ya varılmasının uzun sürme nedeni; maliyet iken diğer neden Türkiye'nin vize muafiyetinde geri kabul anlaşması ile aynı anda başlaması için ısrarcı olunması olmuştur.

Doç. Dr. Didem Danış'a göre;

> "Avrupa Birliği ile imzalanan Geri Kabul Anlaşması, mültecilerin devletlerin iç ve dış politik manevralarında nasıl kullanışlı bir araç olarak kullanıldığının en tipik örneklerinden biridir" (Danış, D., 2016, s.6).

AB, Suriye iç savaşıyla artan göç hareketliliği ile mücadele etmek adına Türkiye ile 16 Aralık 2013 tarihinde Geri Kabul Anlaşması'nı imzalamıştır. Bu anlaşma 1 Ekim 2014'te hukuken yürürlüğe girmiştir. Geri Kabul Anlaşması Türkiye'den yasadışı yollarla AB ülkelerince geçen 3.ülke vatandaşlarının ve vatansızların bu anlaşma kapsamın iadesini öngörmüştür. Geri kabulün yanı sıra bunun teşviki olan vize muafiyeti sıkça gündeme gelmeye başlamıştır. İmzalanan anlaşma çerçevesinde Türk vatandaşlarından herhangi bir AB ülkesine yaptığı kısa süreli seyahatte vize aranmaması kararına varılmıştır. Bu süreçte inişli çıkışlı olan AB ile ilişkiler düzene girmiş ve olumlu yönde ilerlemiştir.

Türkiye vize kolaylığı süreci olmadan direkt olarak vize muafiyeti istemesi AB tarafında alışılmamış bir durumdur. Çünkü daha önceleri Balkan ülkelerine vize kolaylığı sağlanmış daha sonra Geri Kabul Anlaşması ile birlikte vize kolaylığı uygulanmıştır. Türkiye vize muafiyeti olmadan Geri Kabul Anlaşması'nı uygulamayacağını belirtmiştir.

AB'nin vize muafiyeti sürecini başlatma kararı almasının sebebinin Geri Kabul Anlaşması'nın vize muafiyeti ile ilişkili olduğu görülmüştür. AB kendisine doğru yönelmiş olan düzensiz göçün önüne geçebilmek adına bir yardımcı olarak Türkiye'yi görmüş ve vizesiz Avrupa vaadinde bulunarak Türkiye'yi Geri Kabul Anlaşması'na ikna etmiştir. Vize muafiyetinin uygulanma sürecindeki ilk adım bazı meslek gruplarındaki kişilerin vize alımlarında kolaylık sağlanacağı belirtilmiştir. Bunun karşılığında Türkiye'den Avrupa'ya düzensiz yollarla giriş yapan göçmenlerin geri kabul edilmesi beklenmiştir.

AB'nin vize muafiyeti kapsamında Türkiye'den istediği 72 kıstas mevcuttur. Bunlardan bazıları:

- "Belge güvenliği konusunda AB ile işbirliği
- Hamilinin parmak izini de içeren yüksek güvenlikli pasaportların kullanıma sunulması
- Polis ve havaalanı personelinin sahte belgeleri tespit konusunda yeterliliklerinin artırılması
- Sınır yönetiminin yeniden yapılandırılması ve bu konuda komşu ülkelerle işbirliğinin geliştirilmesi
- AB vize politikalarına uyum
- Düzensiz göçmen hareketlerinin takibi ve önlenmesi

- Sığınmacılara sağlanan sosyal hak ve imkânların güçlendirilmesi
- Yunanistan ile yürürlükte bulunan geri kabul sözleşmesinin daha sıkı uygulanması
- EUROPOL ile Operasyonel işbirliği
- AB yargı kurumlarıyla işbirliği
- İnsan ticareti, kaçakçılık, rüşvet ve yolsuzlukla mücadele
- Kişisel verilerin muhafazası
- Roman vatandaşların sosyal haklardan yararlanması ve toplum hayatına katılımı
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 4 ve 7 sayılı ek protokollerinin onaylanması veya kanunların bu sözleşme hükümlerine uyumlu hale getirilmesi
- Organize suçlar ve terörle mücadelede temel insan haklarına uyulması" (Ekinci, M. U., 2016, s.43).

Ancak AB'ye verilen bu kriterlerden bazıları eksikti. AB'ye göre eksik 7 kriter şu şekildedir:

> "AB standartlarında tam uyumlu biyometrik pasaport çıkartılması, yolsuzlukla mücadele için önlemlerin alınması, Europol ile Operasyonel işbirliği anlaşması yapılması, terörle mücadele yasa ve uygulamalarının Avrupa standartlarına uyacak şekilde düzenlenmesi, AB standartlarında kişisel verilerin korunması düzenlemesinin kabulü ve uygulanması, suç bağlantılı konularda AB'nin tüm ülkeleriyle etkili işbirliği yapılması ve AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nın tüm maddelerinin uygulanması." (NTV, 2018)

Bu kriterlerin eksik olması sonucunda Türk vatandaşlarına vize muafiyeti sağlanamamıştır. Vize muafiyeti devreye sokulamadığı için Geri Kabul Anlaşması da tam olarak işlememiştir. Bu anlaşma kapsamında gerçekleşen sadece AB'nin Türkiye'ye sığınmacılar için vaat ettiği 3 milyar Euro tutarında maddi destekte bulunmuştur. Oysa benim de katıldığım Kartepe Zirvesi'nde Çavuşoğlu'nun açıklamasına göre Türkiye'nin sığınmacılar için harcadığı rakam 35 milyar dolara ulamıştır.

2015 senesi Avrupa Birliği için göç krizi açısından oldukça sıkıntılı bir yıl olmuştur. 2015 senesinde birliğe giriş yapmak isteyen Suriyeli göçmen sayısı yüzbinler aşmış buda Avrupa bir panik havası yaratmıştır. Türkiye'ye ihtiyaç duyan Avrupa birliği 2015 yılında Brüksel'de göçmenlere yönelik bir Zirve düzenlemiş bu Zirve'ye Türkiye'yi de davet etmiştir. Bu zirvenin ardından Türkiye çalışmalarını hızlandırmıştır.

Türkiye ile AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması'nda karşılıklılık esası benimsenmiştir. Anlaşmanın giriş bölümünde, Türkiye ile Avrupa Birliği'nin düzensiz

göçü engellemek alanında yapacakları işbirliğinin altı çizilerek, insan ve iltica konularında güvence sağlayan düzenlemelerin saklı tutulduğu belirtilmiştir.

Türkiye AB Geri Kabul Anlaşması ile düzenlenen uygulamanın ilk adımı, kaçak yollarla Birlik ülkelerine giden ya da Anlaşmaya taraf diğer ülke yahut ülke grubuna Türkiye üzerinden geçiş yapmış üçüncü ülke vatandaşlarının anlaşmada belirlenen şartlar ve kuralları takip ederek Türkiye'ye geri alınması olmuştur. Anlaşma doğrultusunda taraflar Anlaşma'nın yürürlüğe girmesi itibari ile 3 yıl sürecek olan bir geçiş süreci sonunda geri kabule başlanacağı bildirilmiştir. Yani anlaşmanın yapıldığı tarihten 3 yıl sonra Türkiye ilk geri kabullere başlayacaktır.

AB ile Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşmasında, Türkiye'nin anlaşmayla ilgili tereddütlerinin olduğu dönemlerde Birlik vize serbestisini sık sık gündeme getirmiştir.

Türkiye'nin bu anlaşma doğrultusunda birlikten beklentisi vizesiz Avrupa seyahatinin hayata geçmesidir. Bugünün gelinen noktada Türkiye'nin Birlikten beklentisi hem tam üyelik hem de vize muafiyeti konusunda adil bir sürecin işlemesidir. Türkiye içinde oldukça zorlu geçen bu süreçte iki tarafında gelinen noktadan itibaren çalışmalara devam edilebilir. Türkiye zaten Geri Kabul Anlaşmasını kabul ederek niyetinin AB'nin yükünü paylaşmak olduğunu belirtmiştir.

Diğer yandan Yunanistan ile 2002'den bu yana ikili olarak devam eden bir Geri Kabul Anlaşması bulunmaktadır.

Komisyon'un 4 Mayıs 2016 tarihli raporunu yayımlamasından önce Fransa ve Almanya tarafından, Türkiye'ye tanınacak olan vize muafiyetinin belirli koşullarda hızlandırılmış bir şekilde askıya alınmasını sağlayacak bir "acil fren mekanizması" fikri ortaya atılmıştır (Ekinci, M. U., 2016, s.60). AB-Türkiye ilişkileri 24 Kasım 2016 tarihine kadar, karşılıklı çalışmalar, görüş, öneri ve tavsiyelerle ilerlemiştir, fakat bahsi geçen tarihte, ikili ilişkileri sarsacak bir gelişme yaşanmıştır. Avrupa Parlamentosu Genel Kurulu'nda katılım müzakerelerinin dondurulması yönünde oylama yapılmış ve büyük çoğunluğun kabulüyle bu müzakereler dondurulmuştur.

AB'nin geri kabul anlaşmaları ülkelere bakarak, Türkiye, dünyanın en büyük on sekizinci ekonomisi ile ekonomik olarak gelişmiş bir ülkedir ve bu nedenle, AB ile bu tür bir işbirliğine ilgisini azaltacak acil veya çaresiz bir durumda değildir (Sert D. Ş., & Türkmen F. F., 2016, s.31).

5.3.3. Ortak Eylem Planı

Suriye'de iç savaşın başlaması ve göç hareketinin artmasıyla uluslararası toplumda beraberlik ve dayanışma gerektiren bir krizle karşı karşıya kalınmıştır. 2015 yılında artan göçmen akınını sınırlarından uzak tutmaya çalışan Avrupa Birliği çareyi tam üyelik müzakerelerinin devam ettiği Türkiye ile anlaşma yoluna gitmekte bulmuştur. Bu Eylem Planının amacı, Avrupa Birliği ile Türkiye arasında, Suriye'deki durumun yarattığı göçmen krizini ele almak için koordineli bir çalışma ile geçici koruma altındaki Suriyelilerin desteklenmesi konusundaki işbirliğini ilerletme anlayışını yansıtmak olmuştur. Bu dönem, ilişkiler ciddi bir ivme kazanmış, AB'ye tam üyelik adına olmasada vize serbestisi adına umut vadeden bir süreç olmuştur. Plan, Türkiye ve Avrupa Birliğince Vize Serbestisi Anlaşması olmak üzere diğer bağlamlarda alınan taahhütler üzerine kurulmuştur.

Ortak Eylem Planı, mevcut kriz durumunu üç şekilde ele almaya çalışmıştır:

> "(a) Suriyelilerin kitlesel akınına yol açan temel nedenleri ele alarak, (b) geçici koruma altındaki Suriyelileri ve Türkiye'deki ev sahibi topluluklarını destekleyerek (Bölüm I) ve (c) AB'ye düzensiz göç akışlarını önlemek için işbirliğini güçlendirerek (Bölüm II). AB ve Türkiye bu krizi yük paylaşımı ruhuyla birlikte ele alacaklar (ec.europa.eu, 2015)."

Brüksel'de yapılan zirve sonucunda Türkiye ve AB taraflarının istekleri karşılıklı olarak açıkça belirtilmiştir. İlk olarak Geri Kabul Anlaşması'nın bir an önce hayata geçirilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra AB Türkiye'ye Suriyeli göçmenler için 3 milyar euro tutarında mali destek teminatında bulunmuştur (Çetin S.,ve Turan E., vd., 2017, s.16). Son olarak iki taraf vize serbestisi yol haritası üzerinde anlaştı. Yol haritasında Türkiye'nin yerine getirmesi gereken 72 madde belirlenmiştir.

Bu eylem planı Avrupa Birliği açısından somut sonuçlar vermiştir;

> "8 ay içinde Yunanistan adalarına geçiş önemli ölçüde azalmıştır. AB-Türkiye bildirisinden önce Yunan adalarına 865.425 düzensiz göçmen geçiyorken bildiri sonrası sadece 22.838 düzensiz göçmenin geçiş yapmıştır (ec.europa.eu).

5.3.4. 18 Mart Mutabakatı

Avrupa Birliği sınırlarına doğru gelen göç akınının önüne geçebilmek için çeşitli politikalar izlemiştir. Bunlardan en belirgin olanı ise Türkiye ile anlaşmaya gitmek

olmuştur. Bu mutabakat Ekim 2015'te kabul edilen Ortak Eylem Planının bir parçasıdır. Amaç özellikle Suriye krizi sonrası Türkiye'den Yunanistan'a yapılan kaçak geçişlerin önüne geçmek olmuştur. Uluslararası bir anlaşma olmayıp sadece tarafların isteklerinde karşılıklı olarak mutabık kaldıklarını belirten bir zirve olmuştur. Kasım 2019 itibariyle üçüncü toplantının yapıldığı bu tarih 18 Mart 2016'da, 29 Kasım 2015 itibariyle hayata geçen Ortak Eylem Planının uygulanmasında tarafların kararlı olduğu bildirilmiştir.

Bu zirvenin sonunda yayınlanan bildirinin ilk maddesi;

> "20 Mart 2016 tarihi itibarıyla Türkiye'den Yunan adalarına geçen tüm yeni düzensiz göçmenler Türkiye'ye iade edilecektir. Türkiye ve Yunanistan, AB kurumlarının ve ajanslarının da desteğiyle, irtibatın sağlanması ve ikili düzenlemelerin sorunsuz bir şekilde işleyişinin kolaylaştırılması amacıyla, 20 Mart 2016 tarihi itibarıyla, Türk görevlilerin Yunan adalarında, Yunan görevlilerin de Türkiye'de bulunmalarını da kapsayan gerekli tüm ikili düzenlemeleri kabul edecek ve gerekli adımları atacaktır. Düzensiz göçmenlerin iade işlemlerine ilişkin masraflar, AB tarafından karşılanacaktır (ab.gov.tr, 2016, s.2).

Bu madde oldukça tartışılmıştır. Çünkü Avrupa Birliği hukukuna göre geri göndermeme ilkesine aykırı bir madde olmuştur.

18 Mart mutabakatı ile ilgili önemli ögelerden bir diğeri birebir formülü olmuştur. Bu formüle göre kaçak yollarla Yunanistan'a geçen her bir Suriyeli Geri Kabul Anlaşması kapsamında Türkiye'ye gönderilecek akabinde Türkiye'de bulunan Suriyelilerden de AB ülkelerine sığınmacı alınacaktır. Dışişleri Bakanlığın'da birebir formülüyüle ilgili şu bilgilere yer verilmiştir;

> "Yunan adalarından 4 Nisan itibariyle alınacak her bir Suriyeli için, yine 4 Nisan'da başlamak üzere ülkemizde geçici koruma altındaki bir Suriyelinin AB ülkelerine yerleştirilmesi şeklinde özetlenebilecek "1'e 1" formülü teşkil etmektedir. Yunan adalarından alınacak düzensiz göçmenler arasında Suriyelilerin toplam sayısının 72.000'i geçmesi halinde, AB tarafından yeni kararlar alınarak sayılar belirlenebilecektir. (mfa.gov.tr)."

ÜLKE	SAYI
	11.659 (Toplam)
ALMANYA	3.786
HOLLANDA	2.597
FRANSA	1.209
FİNLANDİYA	823
BELÇİKA	565
İSVEÇ	742
İSPANYA	414
İTALYA	332
AVUSTURYA	213
LUKSEMBURG	206
PORTEKİZ	123
LİTVANYA	84
LETONYA	46
HIRVATİSTAN	40
ESTONYA	30
MALTA	17

Tablo 2: Birebir formülü kapsamında ülkemizden çıkış yapan Suriyelilerin sayısı ile bu kişilerin hangi ülkelere gönderildiğine ilişkin bilgiler (ombudsman.gov.tr: 2018, s.101)

Birebir formülü kapsamında Türkiye'den gönderilen Suriyeliler için üçüncü ülkelerde yeniden yerleştirme yöntemi izlenmiştir. Yeniden yerleştirme, dönem dönem uygulanmayan, savaş ya da çeşitli sebeplerden dolayı zulüme uğrama korkusuyla kendi ülkesine geri gidemeyen ve iltica ettiği ülkede kalma seçeneği olmayan mülteciler için sürdürülebilir bir çözüm bulmak için uluslararası dayanışma ve külfet paylaşımı adına yürütülen bir araç olarak kullanılmıştır (turkey.iom.int/tr). Avrupa Birliği, "1'e 1"

kapsamı doğrultusunda, "Gönüllü İnsani Yeniden Yerleştirme Programı"nı başlatarak, çeşitli kotalar belirleyerek ülkemizden Suriyelilerin üye ülkelere yeniden yerleştirilmesini sağlayacaktır (mfa.gov.tr). Fransa ve Almanya gibi diğer AB ülkeleri de, sığınmacı sorununun bir yandan AB ülkeleri içinde bulunan sığınmacıların yeniden yerleştirilerek Yunanistan ve İtalya'nın yükünün hafifletilmesine diğer yandan da Türkiye'ye gönderilere sığınmacıların Türkiye'de tutulması yoluyla giderilmesine ön ayak olmuşlardır (Saatçioğlu B., 2017, s.233).

Avrupa Komisyonuna göre; bildirinin ilk maddesinde uygulamaya geçileceği belirtilen tarih olan 20 Mart 2016 ile 31 Ocak 2018 yılları arasında 2.130 kişi iade edilmiş olup, bunların 1.532'si 18 Mart mutabakatı kapsamında, 599'u ise Türkiye ve Yunanistan arasında yapılmış ikili Geri Kabul Anlaşması kapsamında geri gönderilmiştir (Walter-Franke, M., 2018, s.3).

Düzensiz göçü en aza indirgemek için başlanan görüşmelerde, Vize Serbestisi konusu da 18 Mart mutabakatının önemli bir maddesi haline gelmiştir. Bu konuya zirve bildirinin 5. maddesinde yer verilmiştir;

> "5)Tüm beklentilerin karşılanması kaydıyla, en geç Haziran 2016 sonuna kadar Türk vatandaşlarına yönelik vize gerekliliklerinin kaldırılması amacıyla, Vize Serbestisi Yol Haritasının katılan tüm üye devletler bakımından yerine getirilmesine hız verilecektir. Bu amaçla Türkiye, Komisyonun yükümlülüklerin yerine getirilmesi ile ilgili gerekli değerlendirmesinin ardından, Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin verecekleri nihai karara temel teşkil edecek uygun öneriyi Nisan sonuna kadar sunmasını sağlamak üzere, kalan yükümlülükleri yerine getirmek için gerekli adımları atacaktır (ab.gov.tr, 2016)".

5.3.5. Vize Serbestisi

Vize muafiyeti Avrupa Birliği'nin göç politikasını dışsallaştırmasının en önemli araçlarından biridir. 2011'de başlayan Suriye krizi ile artan göç hareketi 2015 yılında zirveye çıkmış Avrupa'yı sınırlarının dışında çare aramaya yöneltmiştir. Avrupa Birliği bu doğrultuda, göçmenlerin Avrupa'ya açılan kapı olarak gördükleri Türkiye ile masaya oturup Geri Kabul Anlaşması ve akabinde vize muafiyeti politikasını kullanmayı denemiştir.

Türk vatandaşlarının Avrupa'ya seyahatinde uygulanan vize rejimi kaldırılmasına yönelik ilk adım atılmış ve 21 Haziran 2012'de AB İstihdam, Sosyal

Politika, Sağlık ve Tüketici İşleri Konseyi'nin söz konusu öneriyi onaylaması üzerine Türkiye, Geri Kabul Anlaşması'nı paraflamayı kabul etmiştir (İKV).

Göç yönetimi, göçmenlerin kabulü başta olmak üzere birçok konuda Türkiye ile ortak bir politika oluşturmak isteyen Birlik Türkiye'ye bir yol haritası sunmuştur. 72 tane kriter bulunan bu yol haritası doğrusunda Türkiye gerekli çalışmalara başlamıştır.

Bu kriterlerden en önemlileri:

> "Geri Kabul Anlaşması'nın tamamen ve etkin bir biçimde uygulanması, biyometrik pasaport uygulamasının başlatılması, AB sınırlarına Türkiye'den geçmek isteyen düzensiz göçmenlerin sayısının azaltılması için eğitimli sınır birlikleri ve teknolojik araçlarla sınır denetiminin güçlendirilmesi, Türkiye'nin vize politikasının, AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesi, etkili bir göç yönetimi sisteminin kurulması, göçmen akımını izlemek ve yasadışı göçmenlerin sınır dışı edilmesi için bir mekanizma kurulması, örgütlü suça, terörizme ve yolsuzluğa karşı mücadelenin güçlendirilmesi, ceza hukukunu ilgilendiren konularda AB ile adli işbirliğinin geliştirilmesi, kolluk kuvvetlerinin güçlendirilmesi, kişisel bilgilerin korunmasıyla ilgili yasal düzenlemenin yapılması, hiçbir ayrım gözetilmeksizin tüm Türk vatandaşlarının serbest dolaşım özgürlüğünün garanti altına alınması, Roman vatandaşların koşullarının iyileştirilmesi, örgütlü suç ve terörizmle ilgili mevcut yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesi, özgürlük ve güvenlik konusundaki uygulamaların geliştirilmesi, adil yargılama, ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün garanti altına alınması (Avrupa Komisyonu, 2013).

Türkiye ilk aşamada güzel yol kat etmiş 72 kriterden 62'sinin neredeyse karşılandığı bildirilmiştir (Şirin, N. A., 2017, s.12). 2018 yılına gelindiğinde karşılanamayan kriter sayısı 7'ye düşmüştür. Karşılanamayan ve AB tarafından önemli olarak görülen başlık ise terör yasasının değiştirilmesidir. Bu noktada vize serbestisi diyaloğu tıkanmış durumdadır.

Vize serbestisi ile ilgili karşılanması istenene kriterlerden tartışmalı olan bir diğer kriter ise, AB'nin, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne konulan ve mültecilerin statüleriyle ilgili Türkiye'nin coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasına ilişkin talebi olmuştur (Nas, Ç., 2015, s.182).

Türk vatandaşların AB ülkelerine seyahatinde uygulanan vize rejimini kaldırmak için karşılanması gereken vize sayısı 2019 itibari ile 6'ya inmiştir (Sabah Gazetesi, 2019). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 17 Eylül 2019'da Vize Serbestisi

sürecinin hızlandırılmasına yönelik talimat verdiği genelgeyi onaylamıştır. 18 Eylül 2019 tarihinde de bu genelge Resmi Gazete 'de yayınlanmıştır (mevzuat.gov.tr).

5.4. Türkiye-AB İlişkileri, Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisinde Son Gelişmeler

29 Mayıs 2019'da Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan AB Genişleme Politikasına İlişkin 2019 Bilgilendirmesi 2019 Türkiye Raporunda Geri Kabul Anlaşması ile ilgili şunlar paylaşılmıştır;

> "Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanması hâlâ tatmin edici düzeyde değildir. Türk vatandaşlarına uygulanan anlaşma hükümleri, AB'deki tüm Türk diplomatik misyonları tarafından tutarlı bir şekilde uygulanmamaktadır. Türkiye, kısa süreli kalmak üzere Schengen alanına seyahat eden vatandaşları için vize şartı kaldırılmadığı sürece, üçüncü ülke vatandaşları ile ilgili olarak Ekim 2017'de yürürlüğe giren hükümleri uygulamayacağı yönündeki tutumunu sürdürmüştür. Türkiye, Yunanistan ile mevcut ikili geri kabul protokolünü askıya almıştır ve dolayısıyla uygulamamaktadır (2018'in sonunda 3.500'ün üzerinde yanıtsız bırakılmış talep bulunmaktadır). Türkiye, ikili sınır anlaşması ve ayrıca Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması kapsamında Bulgaristan'dan gelen üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulünü yapmamaktadır (ab.gov.tr: 2019)."

Yine aynı raporda vize serbestisi ile ilgili; Türkiye'nin vize politikasını Avrupa Birliği ile uyumlu getirme konusunda herhangi bir ilerleme kaydedilmediği bildirilmiştir (ab.gov.tr, 2019).

Avrupa Birliği, Türkiye'nin Kıbrıs'ta doğalgaz arama faaliyetine tepki olarak yaptırım uygulayacağını bildirmiş buna karşılık Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan sığınmacıların Avrupa sınırlarına geçebilmesi adına sınır kapılarının açılabileceği restini yenilemiş ve müzakerelerin 'her an' bitebileceğini ifade etmiştir (Gazete Duvar, 2019).

BÖLÜM 6. SONUÇ

2010 yılında Orta Doğu'da başlayan Arap Baharı, Mart 2011'de Suriye'ye sıçramıştır. İç savaşın hem bölgesel hem de küresel anlamda etkileri olmuştur. Bölgesel olarak en çok Türkiye etkilenmiştir. Küresel olarak baktığımızda ise nerdeyse tüm dünya etkilenmiştir. Ancak konuya göç bağlamında baktığımızda küresel olarak en çok etkilenen ülkeler Avrupa Birliği ülkeleri olmuştur.

Krizi kendi içinde çözmeye çalışan Esad başarılı olmamış ve bunun üzerine bitmeyen protestolarda askeri gücünü kullanıp ülkesini adeta bir kaosun içerisine sürüklemiştir. Halkın üzerine ateş açmasıyla iç savaş başlamıştır. Savaşın olduğu her yerde yaşandığı gibi Suriye'de ağır insan hakları ihlali yaşanmaya başlamıştır. Bu durumdan kaçmak isteyen halk en yakın komşu ülkeler olan başta Türkiye olmak üzere; Ürdün, Lübnan, Irak gibi ülkelere sığınmak durumunda kalmıştır.

Bu süreçte Türkiye, Amerika ve Avrupa muhalifleri desteklerken; Rusya, İran, Çin gibi küresel güçlerde Esad rejimine destek vermiştir. Rusya bölgeyi hem sahada hem de Suriye için yapılan uluslararası toplantılarda destekleyerek Suriye'ye karşı planlanan yaptırımların ve askeri müdahalenin engellenmesine neden olmuştur.

İstikrar boşluğu yaşanan ülkede birçok terör örgütü söz sahibi olmuştur. Türkiye'nin terör listelerinde yer alan birçok grup Türkiye sınırında tehlike oluşturmaya başlamıştır. Türkiye buna müsaade etmeyip Suriye'nin sınır kentlerine operasyon düzenlemiş ve terör unsurlarını sınırından uzaklaştırmıştır.

Yukarıda da bahsedildiği gibi iç savaştan bölgesel anlamda Suriye'den sonra en çok etkilenen ülke Türkiye olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki en fazla kitlesel göç hareketi bu süreçle başlamış olmuştur. Zaten göç konusunda çokta yeterli alt yapıya sahip olmayan Türkiye bu duruma hazırlıksız yakalanmıştır. Hem ekonomik hem sosyal anlamda etkilenen Türkiye, gelen Suriyeliler için sınırda çadır kentler kurmuş ancak artan insan sayısına çadır kentler yeterli olmamıştır. Suriyeliler tüm ülke geneline yayılmıştır. Bu da sosyal yaşamda oldukça etkili olmuştur. Hukuki alanda boşlukta kalan Suriyeliler için boşluğu doldurmak adına, ani ve kitlesel olarak gelen Suriyeliler 'Geçici Koruma' altına almıştır.

Bu savaş insan hakları açısından tarihte ciddi bir iz bırakmıştır. Bölgedeki terör unsurlarının artması krizi şiddetlendirmiş ve Suriye'de ağır suçlar işlenmiştir. İnsan hakları ihlalleri yapılmış ve benzeri görülmemiş bir insani krizle karşı karşıya kalınmıştır. Masum bir sürü insan canından olurken yaşayanlarda can korkularından ve dolayı özgürce yaşayamadıkları için vatanlarını terk etmek zorunda kalmıştır. Aynı zamanda yiyecek, içecek, eğitim ve barınma gibi temel haklarını savaş yüzünden karşılayamamışlardır. İç savaşa dahil olan bütün güçler sivil halkı katletmek suretiyle insan haklarını ihlal etmiştir. Bölgedeki terör unsurları da orada kalan insanları herhangi bir çatışma durumunda kendilerine kalkan olarak kullanmıştır. Sivil yaşam unsurlarının ülkeden yavaş yavaş yok olması yani halkın evlerinin yıkılması, okulların, hastanelerin yıkılması gibi durumlar Suriye'de hayatta kalmayı imkânsız hale getirmiştir. Suriye İnsan Hakları Gözlemevi, Mart 2018 itibarıyla 106 bini sivil 353 bin 900 kişinin öldüğünü bildirmiştir. Savaş başladığından itibaren ise yarım milyon insan hayatını kaybetmiştir. Suriye'de dönem dönem kimyasal silah kullandığı iddiaları da gündeme gelmiştir. Birleşmiş milletler ise bu iddiaları doğrulamıştır. Sayısız kadın ve çocuk onur kırıcı davranışlara maruz kalmıştır.

Tüm bunlardan kaçmak isteyen halk en çok Türkiye'ye sığınmış sayıları 2018 yılında 3 milyonu aşmıştır. Daha insancıl bir yaşam isteyen Suriyeliler Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmış ve kaçak yollarla Ege adalarına oradan da Avrupa Birliği ülkelerine iltica etmeye başlamıştır. Tüm bu olanlardan rahatsız olan Avrupa, çareyi Türkiye ile anlaşmakta bulmuştur. İlişkilerin durağanlaştığı bir dönemde AB'nin adımları neticesinde Türkiye-AB ilişkileri yeniden hız kazanmıştır. Sınırlarını korumak isteyen Avrupa Birliği ülkeleri göç politikasını dışsallaştırmanın en etkili aracı olan Geri Kabul Anlaşmasını kullanmıştır.

AB'nin bu kriz bağlamında sınırlarını korumada güçlük çekmeye başlaması, 2015 yılında artan kaçak göç geçişleri ve Birlik üyeleri arasında yük paylaşımı yapılmaması Birliğin rotasını Türkiye'ye çevirmiştir.

Geri Kabul Anlaşmaları yasadışı göçü önlemede AB için en önemli mekanizmalardan biri olmuştur. Geçmişi 2000'li yıllara dayanan Türkiye ile AB arasındaki Geri Kabul Anlaşması daha fazla Suriyeli göçmenin Birlik sınırlarına girmemesi, girenlerin de geri gönderilmesi adına 16 Aralık 2013'te imzalanmıştır. Bu

doğrultuda bu anlaşmaya teşvik olarak Türkiye ile vize muafiyeti diyaloğuna girilmiştir. Bu anlaşmaya göre yasadışı yollarla Avrupa'ya geçen Türk ya da vatansız ya da 3. ülke vatandaşının Türkiye'ye iade edilmesi sonucuna varılmıştır. Aynı şekilde Türkiye'ye gelen 3. Ülke vatandaşı da Avrupa'ya iade edilecektir. Bu anlaşmalar doğrultusunda AB ile birçok görüşme gerçekleştirilmiş, zirveler düzenlenmiştir. 2015 yılında artan geçiş nedeniyle AB bu yükü paylaşmak istemiştir.

2005'ten beri devam eden müzakereler tam üyelik adına hala bi sonuç vermemişken ilişkilerin tamamen düzelmesi ve Türkiye'nin tam üyelik kazanması oldukça zor bir ihtimaldir. Geri Kabul Anlaşması bu ilişkiler doğrultusun başlarda yeni ümitler vadetmiştir. Ancak realist olmak gerekirse bu süreçte bir sonuç vermemiştir ve gelecekte de vermeyeceği düşünülebilir.

Türkiye göç hareketliliğinde hem transit ülke hem de ülke olmuştur. Günümüzde tüm dünyayı etkisi altı almış olan göç son yıllarda Türkiye ve AB arasındaki diyaloğun temel maddesini oluşturmuştur. 2005 yılında başlayıp inişli çıkışlı devam eden ikili ilişkilerde tam üyelik henüz sağlanamaması bir yana, günümüzde de görüşmeler durma noktasına gelmiştir.

AB-Türkiye ilişkileri bilhassa göçmen krizi ve Geri Kabul Anlaşması'nın ön plana çıkması akabinde karşılıklı taleplerle ilerlemiştir. Bu talepler ise taraflara uymamış olup Türkiye sadece göç krizinin önlenmesi için bir araç olarak görülmüştür. Türkiye Geri Kabul anlaşmasıyla vize muafiyeti sürecinin aynı anda ilerlemesini istemiştir.

Geri Kabul Anlaşması AB için ne kadar önemliyse Türkiye içinde aynı derecede önem arz etmiştir. Çünkü yapılan bu anlaşmayla yıllardır hayali kurulan vizesiz Avrupa seyahatlerine ve tam üyeliğe hiç olmadığı kadar yaklaşıldığı sanılmıştır. Geri Kabul Anlaşması Türkiye'ye ağır yükümlülükler getirilecekti ancak buna rağmen vize muafiyeti vaadi Türkiye'yi bu anlaşmayı yapmaya teşvik etmiştir. Geri Kabul Anlaşması işe vize muafiyeti bağlantılandırıldığı için Bugün hala AB tarafından Türkiye vadeliden vize Avrupa seçeneği yerine getirilememiş olması nedeniyle Geri Kabul Anlaşması Türkiye tarafından askıya alınmıştır. Ancak Türkiye'de vize muafiyetin için istenen 72 kriterden 5 tanesini yerine getirememiştir. Zira kriterlerin

hepsi yerine getirilseydi bile AB'nin vize muafiyetini başlatmamak adına başka engeller çıkarması içten bile olmamıştır.

Türkiye AB ilişkilerinde son zamanlarda en güncel konu Geri Kabul Anlaşması ve vize serbestisi olmuştur. Bu anlaşma ve düzensiz göç birbiriyle bağlantılı hale gelmiştir. Bu sebeple AB Türkiye'yi bir çıkış noktası olarak görmeye başlamıştır. Ne yazık ki karşılık tavizler verilmemesi ve anlaşmaya varılmaması bu ilişkileri tekrar durgunlaştırmıştır. Türkiye Geri Kabul Anlaşmasıyla sadece vize muafiyeti değil geri gönderilen göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanması adına maddi yardım vaadinde de bulunmuştur. Yine vaat doğrultusunda Türkiye'ye tek sefer olmak üzere 3 milyar Euro aktarılmıştır.

Sonuç olarak AB sınırlarına dayanan göç krizini çözmek için en önemli güzergah olarak kullanılan Türkiye'nin kıymetini anlamış gibi gözüksede süreç başladığı gibi ilerlememiştir. Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne kabul yerine Türkiye ile bir ortaklığa girmeyi öngörmüştür. Krizin meydana getirdiği sonuç doğrultusunda AB Türkiye ile işbirliği yapmak durumunda kalmıştır. AB, göçmen krizini dışsallaştırmak adına en etkin araçlardan olan Geri Kabul Anlaşmasını kullanmıştır. Girilen bu yeni süreçte iki tarafında beklentileri ortaya çıkmıştır. AB'nin hedefi sınırlarını göç akınından korumak, Türkiye'nin hedefi ise vatandandaşlarına vizesi Avrupa'yı sağlayabilmek olmuştur. Türkiye'nin bu işbirliğindeki temel amacı Vize Serbestisi olmuştur. Vize Serbestisi, Geri Kabul Anlaşması'nın bir karşılığı olarak Türkiye'ye sunulmuştur.

Türkiye ve Avrupa Birliği'nin ikili ilişkilerinde yaşanan karşılıklı güvensizliklerden dolayı gelecekte bu ilişki ciddi problemler yaşayacaktır. Bu doğrultuda Tekrar bir işbirliği elbette ki söz konusu olabilir. Ancak Türkiye için ne AB'ye tam üyelik ne de vizesiz Avrupa hayalinin gerçekleşebilmesi pek öngörülebilir durumda olmadığı söylenebilir.

Deyimi yerindeyse ilişkiler bir dönem için geçerlide olsa karşılıklı çıkar ilişkisine dayanmıştır. Avrupa Birliği tarafı için ani ve kitlesel olarak Birlik sınırına gerçekleşen göçleri durdurmak; Türkiye tarafı ise Suriyeliler için mali destek ve vize muafiyetini hedeflemiştir.

Peki tüm bu yaşananlar doğrultusunda Türkiye-AB ilişkilerinde neler olabilir?

İlk olarak Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı tutumunu değiştirmesi deyimi yerindeyse Türkiye'nin kıymetini anlaması ve bir an önce tekrardan müzakerelere başlaması, ikinci olarak AB ile ilişkilerin tamamen bitmesi ya da kopması, üçüncü olarak ise bugüne kadar ortaya konan uzlaşıları bugünün koşullarına göre yenide uyarlamak suretiyle ilişkilere yeni bir ivme kazandırmak olarak sıralanabilir.

KAYNAKÇA

Anadolu Ajansı, (2019). web sitesi: https://www.aa.com.tr/en/middle-east/uncertainty-shrouds-syria-constitutional-talks/1668587 Erişim Tarihi: 25 Ekim 2019

Anadolu Ajansı, (2019). web sitesi: https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-anayasa-komitesi-toplantilarina-rejim-engeli-suruyor/1658516 Erişim Tarihi: 15 Aralık 2019

Ağır, O., Aksu, Z., (2017). Birleşmiş Milletle 'in Suriye Krizine Yönelik Politikalarının Değerlendirilmesi, *Uluslararası Hakemli Dergi*, 4(9), 43-55.

Ağır, O., (2018). Türkiye'deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 111-128.

Akalın, M., (2015). Europol: Türkiye'nin Operasyonel İşbirliği Tartışması. *Türk İdare Dergisi*

Akdoğan, E., & Atalay, M., (2017). *Avrupa birliği'ni değişime zorlayan güç: göç*. Süleyman Demirel University Journal Of Faculty of Economics & Administrative Sciences, 22.

Akdoğan, M. (2018). Avrupa Birliği'nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi Ve Yönetimi. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 1(1), 48-75.

Aksoy, Z. (2012). *Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim*. Journal of International Social Research, 5(20).

Aktan, C., (2000). Türkiye Avrupa Birliği'nin Neresinde?, EGİAD Yayını web sitesi: http://www.canaktan.org/ekonomi/avrupa-birligi/turkiye-ab-iliski.htm Erişim Tarihi: 28 Haziran 2019

Aktaş, M., & Öztekin, S. (2017). *Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları*. In Third Sarajevo International Conference (p. 203).

Akşam Gazetesi, (2019). web sitesi: https://www.aksam.com.tr/dunya/baris-pinari-harekati-sonuc-verdi-tel-abyad-normale-dondu/haber-1030214 Erişim Tarihi: 8 Aralık 2019

Aljazeera, (2017). web sitesi: http://www.aljazeera.com.tr/haber/taraflar-gelecek-turicin-istekli Erişim Tarihi: 2 Kasım 2019

Aldırmaz, Y. (2017). Değerler Avrupa'sından Duvarlar Avrupası'na Göç, Sığınmacılar ve Mülteci Krizi Çerçevesinde AB Hukuku ve Politikaları. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 83-102.

Ansani, A., & Danielle, V. (2012). About a revolution: The economic motivations of the Arab Spring, International Journal of Development and Conflict, 2(03), 1250013.

Aras, İ., & Sağıroğlu, A., (2018). Almanya ve suriyeli mülteci krizi. Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi, 1(1), 105-116.

Arı, T. (2017). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu Irak, İran, ABD, Petrol, Filistin Sorunu ve Arap Baharı*, Bursa: Bursa Alfa Akademi Basım Yayım Dağıtım.

Asar, A., (2017). *Yabancılar Hukuku*, 3. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları

Atlıoğlu, Y., (2016). *Ayaklanmadan İç Savaşa Suriye Krizi*, Özdağ, Ü., Demirağ, Y., içinde, -Stratejik Derinlikte Savrulan- Türk Dış Politikası, (s. 201-249), Ankara, Kripto

Atlıoğlu, Y., (2012). *İç Savaşın Eşiğinde Bir Ülke*: Suriye web sitesi: https://yasinatlioglu.wordpress.com/2012/03/14/ic-savasin-esiginde-bir-ulke-suriye-a-country-on-the-threshold-of-a-civil-war-syria/ Erişim Tarihi: 29 Ağustos 2018

Avurpa Birliği Bakanlığı, (2011). Avrupa Birliği Antlaşması Ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, Ankara: Ofset Fotomat

Avrupa Birliği » Tarihçe | İkv - İktisadi Kalkınma Vakfı web sitesi : https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=28 Erişim Tarihi: 20 Kasım 2019

Avrupa Birliği İle Türkiye Arasındaki Vize Muafiyeti Sürecinde İlk Adım Atıldı https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/2-ab-turkiye-vize_muafiyeti.pdf

Avrupa Komisyonu, Tampere AB'nin adalet ve İç İşler İçin Başladı. Web sitesi : http://ec.europa.eu/councils/bx20041105/tampere_09_2002_en.pdf Erişim Tarihi 19 Mart 2019

Avrupa Komisyonu, https://ec.europa.eu/immigration/content/glossary_en#glos Erişim Tarihi: 20 Haziran 2019

Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları, Türkiye 2019 Raporu, 2019 web sitesi: https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu-_tr.pdf Erişim Tarihi: 12 Aralık 2019

Avrupa Parlamentosu, Tampere Zirvesi 15-16 Ekim 1999 Sonuçları we sitesi: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.html Erişim Tarihi: 20 Eylül 2018

Ulwiki, (2018). web sitesi: http://uliwiki.org/index.php?title=Avrupa_Tek_Senedi

Avrupa Topluluğuna İlişkin Temel Belgeler, Cilt: 1 web sitesi: https://www.ikv.org.tr/images/files/A2-tr.pdf Erişim Taihi: 15 Nisan 2019

AT Konsey Tüzüğü EURODAC. 2000 web sitesi: http://www.madde14.org/index.php?title=AT_Konsey_T%C3%BCz%C3%BC%C4%9F%C3%BC_EURODAC Erişim Tarihi: 3 Nisan 2019

Aydemir, N., Keskin, G., (2017). AB - Türkiye İlişkilerinde Göç: İlerleme Raporları Üzerine İçerik İncelemesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Göç Özel Sayısı*, s.1457-1472.

Ayhan, V., (2012). *Arap Baharı, İsyanlar, Devrimler ve Değişim*, s. 145

Bal, İ., (Ed.), (2006). *Terörizm: terör, terörizm ve küresel terörle mücadelede ulusal ve bölgesel deneyimler*, Ankara, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.

Bakanlığı, T. A. B. (2009). *AB'ye Genel Bakış*. TC Avrupa Bakanlığı Rehberi.

Batır, K. (2015). Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye İle AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme. *Yönetim Bilimleri Dergisi,* 15(30), 585-604.

Bayraklı, E., & Keskin, K. (2015). *Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi*. SETA.

Bayraklı, E., & Keskin, K. (2017). Avrupa'nın Mülteci Krizi. *Akademik İncelemeler Dergisi* (AID), 12(2), 115-136.

BBC, (2015). web: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150101_suriye_2015 Erişim Tarihi: 7 Ekim 2019

BBC, (2019). web sitesi: https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50230137 Erişim Tarihi: 3 Aalık 2019

BMMYK ve Türk İçişleri Bakanlığı, (2005). İltica ve Göç Mevzuatı, web sitesi: http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf Erişim Tarihi: 18 Haziran 2019

Bodur, M., Z., (2010). *Ege'de Denizden Yapılan Yasa Dışı Göç ve Göçmen Profilleri, Göçmenlerin Geleceğe Yönelik Beklentileri ve Öngörüler*. Security Strategies Journal, 6(12).

BOZKURT, K. (2018). Suriye İç Savaşı: Savaşın yarattığı mültecilik akınının Türkiye ve Avrupa Birliği'ne yansımaları. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 57.

Bozkurt, E., vd., (2012). Avrupa Birliği Hukuku. 6. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları.

Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, (2015). Migration report 2015 - General conclusions. Nuremberg: Federal Office for Migration and Refugees.

Bunyan, T., (1993). Trevi, Europol and the European stat. Web sitesi: http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.175.888&rep=rep1&type=pdf Erişim Tarihi: 20 Şubat 2018

Canpolat, H. A., & Onur, H. (2012). *Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi*. Orsam Rapor, 123.

Çarhoğlu, M. S. (2011). *Ortadoğu Güncesi*. 21 Mart-20 Nisan, Sayı:29, S.106

Çelik, A., H., (2015). Buazizi'den Rabia'ya, Trablus'tan Şam'a Arap Baharının Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 6. 2, 34-53.

Çetin, A., (2019). Barışı Pınarı'ndan İçmek web sitesi: https://tasam.org/tr-TR/Icerik/52464/barisi_pinarindan_icmek Erişim Tarihi: 22 Aralık 2019

Çetin, S., Turan, E., Cetin, R. A., & Hamşioğlu, O. (2016). The impact of the Syrian refugee crisis on Turkey-EU relations. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 13-19.

Çerkeşli, M. T. (2016). 2000 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri ve Arap Baharı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İstanbul Deflem, M., (2006). Europol and the Policing of International Terrorism: Counter Terrorism in a Global Perspective, Justice Quarterly, Vol. 23 (3), pp. 336- 359.

Danış, D. (2016). Türk Göç Politikasında Yeni Bir Devir: Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Suriyeli Mülteciler. *Saha Dergisi*, 2, 6-12.

Dalak, Ö., (2018). *Güncel Gelişmeler Işığında Ab Göç Politikası,* (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Ünversitesi, İzmir.

Değirmenci, G. (2011). Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa'nın Göç Politikası, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Demir, C., (2018). Suriye'de Kışa Dönen Arap Baharı: Küresel ve Bölgesel Güçlerin Yönetimindeki Vekalet Savaşı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya

Demir, O. Ö., & Soyupek, Y. (2015). Mülteci Krizi Denkleminde AB ve Türkiye: İlkeler, Çıkarlar Ve Kaygılar. Göç Çalışmaları Merkezi, Global Politika ve Strateji Yayınları.

Demirkıran, Ö., Çiçek, E., Eltetik, H., & Sarıkçıoğlu, M. (2010). Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde" Son Dönem".

Demirtaş, S., (2018). Türkiye'nin AB süreci yeniden canlanır mı?. Ankara web sitesi: https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-45338511 Erişim Tarihi: 5 Şubat 2019

Dilek, B. S., (2018). *Suriyeli Göçü*, Ankara: Kripto Yayınları

Dulkadir, D. (2017). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı krizi ve Suriyelilerin iç hukuktaki statüleri. *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi*, 1(2), 21-36.

Dünden Bugüne Tüm Suriye Zirveleri, Stratejik Ortak, web sitesi: https://www.stratejikortak.com/2018/04/suriye-zirve-astana-cenevre-soci.html

Dünya Bülteni, (2017). web sitesi: https://www.dunyabulteni.net/dubam/suriye-konulu-cenevre-4-gorusmelerinin-sonuclari-analiz-h395346.html Erişim Tarihi: 22 Ocak 2018

Dost, S. (2014). Ulusal Ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriye'li Sığınmacıların Hukuki Durumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 27-69.

DW, (2015). web sitesi: https://www.dw.com/tr/macaristan-dublin-kararnamesini-bozdu/a-18537940 Erişim Tarihi 18 Mayıs 2019

Efegil, Ertan (2013). Ortadoğu'daki Gelişmelerin Analizi: Libya, Tunus, Bahreyn, Mısır ve Suriye. *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 5(69) , 10-22.

Ekşi, N., (2015). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, İstanbul, Beta, s.44

Elmas, F. Y., (2016). *Avrupa 'Kapı Duvar': Göç Yaklaşımında Söylem-Eylem Tutarsızlığı*, Ankara: Uşak Yayınları.

Elmas, F. Y., (2012). Arap Baharı'nın Birinci Yılında Avrupa'ya Göçün Bilançosu, *Analist Dergisi*, Sayı 14

Ekinci, M. U. (2016). *Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyaloğu*. SETA Yayınları, 64.

Emniyet Genel Müdürlüğü, (2013), web sitesi: https://www.egm.gov.tr/interpol/europoltaniyalim Erişim Tarihi: 9 Aralık 2019

En Son Haber, web sitesi: https://www.ensonhaber.com/cavusoglu-siginmacilar-icin-32-milyar-dolar-harcadik.html Erişim Tarihi: 20 Ocak 2019

Ergüven, N. S., & Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), 1007-1062.

Eren, E., Y., (2018). Mülteci Hukukunda Geçici Koruma, 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları

European Commission, web siteis: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_15_5860 Erişm Tarihi 4 Şubat 2018

European Commission, 2016 web sitesi: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/december2016-action-plan-migration-crisis-management_en.pdf Erişim Taihi 2 Eylül 2018

European Union, (1997). Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts (Vol. 40). European Commission.

European Commission. (2016). Regulatıon of The European Parliament and of The Councıl web sitesi: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation package/docs/20160504/eurodac_proposal_en.pdf Erişim Tarihi: 2 Eylül 2018

Eurojust, History web sitesi: http://www.eurojust.europa.eu/about/background/Pages/History.aspx Erişim Tarihi: 2 Kasım 2019

Europol. (2000). web sitesi: https://www.europol.europa.eu/agreements/turkey Erişim Tarihi 27 Ağustos 2018

Fontaine, P. (2007). *AB nedir?.* Avrupa Toplulukları.

Frontex, Key Facts web sitesi: https://frontex.europa.eu/faq/key-facts/ Erişim Tarihi: 1 Aralık 2019

Gazete Duvar (2019). web sitesi: https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2019/11/12/erdogan-bundan-sonra-onlar-dusunsun/ Erişim Tarihi: 12 Aralık 2019

Geçici koruma yönetmeliği ve getirdiği yenilikler, web sitesi: https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/GKY-ve-Yenilikler/GECICI-KORUMA-YONETMELIGI-VE-GETIRDIGI-YENILIKLER.pdf Erişim Tarihi 18 Şubat 2019

Geddes, A., (2001). "*International Migration and State Sovereignty in an Integrating Europe*", International Migration, Cilt: 39, Sayı: 6, ss. 24-25.

Gemalto, (2019). web sitesi: https://www.gemalto.com/govt/customer-cases/eurodac Erişim Tarihi: 20 Aralık 2019

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Avrupa Birliğinde Geçici Koruma, 2015 web siteis: http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliginde-gecici-koruma_409_558_1096 Erişim Tarihi: 9 Ekim 2018

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Şartlı Mülteci, 2015 web sitesi: https://www.goc.gov.tr/sartli-mülteci Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017

Göçer, I., & ÇINAR, S. (2015). *Arap Baharı'nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu Ve Türkiye'nin Dış Ticaret Ve Turizm Gelirlerine Etkileri*. Kafkas University. Faculty of Economics and Administrative Sciences. Journal, 6(10), 51.

Güleç, C. (2015). Avrupa Birliği'nin göç politikaları ve Türkiye'ye yansımaları. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 81-100

Günay, E., Atılgan, D., & Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.

Güçtürk, Y., (2014). *İnsanlığın Kaybı Suriye'deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu*, Seta Yayınları, s.16

Hakverir, B., (2019). Avrupa Birliği Göç Ve Sığınma Politikası Perspektifinde Ceas, International Socıal Scıences Studıes Journal

Heisbourg, F. (2017). *The strategic implications of the Syrian refugee crisis*. Survival. Global Politics and Strategy, s. 7-20.

Hürriyet, (2019). web sitesi: http://www.hurriyet.com.tr/dunya/idlibden-goc-edenler-turkiyeye-alinmayacak-41403126 Erişim Tarihi 23 Aralık 2019

Hürriyet, (2019). web sitesi : http://www.hurriyet.com.tr/dunya/turkiyeye-egede-frontex-onerisi-41360190 Erişim Tarihi: 29 Kasım 2019

Hürriyet, (2019). web sitesi: http://www.hurriyet.com.tr/gundem/msbden-baris-pinari-harekati-aciklamasi-41386973 Erişim Tarihi 8 Aralık 2019

İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2012). Türkiye'de düzensiz göç. Uluslararası Göç Örgütü Türkiye.

İrden, İ., (2018). *Türkiye ve avrupa birliği ilişkilerinde Göç ve sınır yönetimi stratejileri,* (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.

İnce, E. (2017). *Suriye'de Baas Rejiminin Kuruluşu ve Türkiye*.

Kalaycı, C., & Artan, S. (2010). Gümrük Birliğinin Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri: Panel Veri Analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27).

Kalemdaroğlu, S., (2012). Suriye Muhalefetinin Aktörleri web siteis: https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/suriye-muhalefetinin-aktorleri Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2018

Karabağ, G., (2019). Kale Avrupası politikası", Akdeniz'i kullanan sığınmacılar için Trump'ın Meksika duvarından daha tehlikeli sonuçlar doğuruyor. Web sitesi: https://medyascope.tv/2019/06/20/kale-avrupasi-politikasi-akdenizi-kullanan-siginmacilar-icin-trumpin-meksika-duvarindan-daha-tehlikeli-sonuclar-doguruyor/ Erişim Tarihi: 30 Eylül 2019

Karaşahin, M., (2012). *Avrupa Birliği'nde Ortak Göç Politikası Oluşturma Çabaları ve Ulusal Farklılıklar Sorunu*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.

Karluk, R., & Dural, B., Y., (2013). *Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri*, Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kaya, İ., & Eren, E. Y. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumu: Arada kalanların hakları ve yükümlülükleri*. SETA

Kaiser, B., Kaya, A., (2018). Küresel Finansal Kriz, Mülteci Krizi ve İslamofobizm Bağlamında Türkiye - AB İlişikleri, ATAUM

Kanat, S. & Aytaç, M. (2018). "Suriyeli Mülteciler Özelinde Avrupa Birliği Ortak Göç Politikası ve Birlik İle Üye Devletler Arasında Egemenlik Tartışmaları", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Ekim 2018, Cilt 40 Sayı 2, Ss. 55-86.

Kılıç, C., (2016). Almanya'ya Türk işçi göçünün 55. Yılı, Milliyet, web siteis: http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/cem-kilic/almanya-ya-turk-isci-gocunun-55--yili-2338982/ Erişim Tarihi 18 Nisan 2018

Kıyıcı, G. Ö., Kaygısız, U., (2018). Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve İnsan Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 467.

Kibaroğlu, M. (2011). *Arap Baharı ve Türkiye,* Adam Akademi, 2(2), 6-36,

Kirişçi, K. (2006). Türkiye ve Avrupa Birliği: Katılım Öncesi Dönemin İç ve Dış Politika Dinamikleri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2(8), 79-118.

Kor, Z, (2016). Arap Baharı ve göz ardı edilen sonuçları, http://www.aljazeera.com.tr/gorus/arap-bahari-ve-goz-ardi-edilen-sonuclari

Köylü, M., (2017). Ne Umduk Ne Bulduk Türkiye'nin Suriye Sınavı, İstanbul, Hiper Yayın, s. 218-219

Kurt, V., (2019). 5 Soru: Barış Pınarı Harekatı web sitesi: https://www.setav.org/5-soru-baris-pinari-harekati/

Kuş, Ö., (2014). ''Suriye Muhalefetinin Siyasal Görünümü: Geriye Dönük Bir Analiz'', ORSAM, No.15.

Kuşoğlu, B., (2014). Libya: Arap Baharı'na NATO "Katkısı" . *Yasama Dergisi*, 22, 99-118, s.107

Köse, M., A., (2015). Geri Kabul Anlaşması ve Vizesiz Avrupa: Türkiye'nin Dış Politika Tercihlerini Anlamak, *Siyasal Bilimler Dergisi*, 3(2), 195-220.

Lloyd, F., A., T., (2019). *Türkiye Göç ve Mülteci Politikasının Dış Politika Ekseninde Değerlendirilmesi*: *2000-2017*. Alternative Politics/Alternatif Politika, 11(3).

Manisalı, E. (2001). *İçyüzü ve Perde Arkasıyla Avrupa Çıkmazı: Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*, Otopsi Yayınevi, İstanbul.

Manşet Türkiye, (2019). web sitesi: https://mansetturkiye.com/cavusoglu-ab-ile-geri-kabul-anlasmasi-askiya-alindi-5607h.htm Erişim Tarihi:

Martin, P., (2016). "Görüş: Amerikan Gözüyle Avrupa'nın Göç Krizi", *Göç Dergisi*, Mayıs 2016,Cilt: 3, Sayı: 1.

Meet Syria's Opposition, (2011). Foreign Policy https://foreignpolicy.com/2011/11/02/meet-syrias-opposition/

Memis, D. H., Suriye Krizi Sonrası Türkiye-AB İlişkileri ve Mülteci Anlaşması, Bahçeşehir Üniversitesi

Mertek, M., (2013). AB'nin Suriye Çıkmazı, SETAV web sitesi: https://www.setav.org/abnin-suriye-cikmazi/ Erişim Tarihi 28 Nisan 2019

Mencütek, Z. Ş., Polat, F., & Durmuş, A., Devrimsel Süreç Olarak Arap Baharı'nı Immanuel Wallersteın Üzerinden Anlamak. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 1-15.

Miladi, N, (2016). Fighting corruption in Arab Spring countries, websitesi: https://www.middleeastmonitor.com/20160208-fighting-corruption-in-arab-spring-countries/ Erişim Tarihi 25 Şubat 2018

Milliyet, web sitesi: http://www.milliyet.com.tr/2-yillik-ic-savasin kronolojisi/dunya/haberdetay/07.01.2013/1652039/default.htm Erişim Tarihi 2 Ocak 2018

Milliyet, (2015). web siteis: http://www.milliyet.com.tr/dunya/arap-sokaginin-yeni-kahramani-merkel-ana-2114083 Erişim Tarihi: 20 ekim 2019

Miş, N. (2011). *Suriye 2011*. Ortadoğu Yıllığı, 259

Miş, N., (2012). *Suriye 2012*. Middle East Yearbook/Ortadoğu Yıllığı.

Mülteciler.org, (2019). web sitesi: https://multeciler.org.tr/son-yillarda-akdenizde-olen-gocmen-sayisi/ Erişim Tarihi: 20 Aralık 2019

Nas, Ç. (2015). Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi. *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 169-186.

Ntv, AB Bakanı Çelik'ten vize serbestisi açıklaması, 2016 web sitesi: https://www.ntv.com.tr/dunya/ab-bakani-celikten-vize-serbestisi aciklamasi,cwiYepvLOUKvdL0Z8XRODQ Erişim Tarihi: 28 Temmuz 2019

Ntv, (2018). web sitesi: https://www.dunya.com/dunya/socide-anayasa-komitesi-karari-haberi-400941 Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2019

Ntv, (2012). web sitesi: https://www.ntv.com.tr/dunya/suriye-ulusal-konseyi-feshedilsin,T6hTUuMdUEGsunC5ddjBAQ Erişim Tarihi: 5 Aralık 2018

Ntv, (2018). web sitesi: https://www.ntv.com.tr/dunya/turkiyenin-ab-vize-serbestisi-seruveni,1o_MS2K7Qk-KfOG-UrNkOA Erişim Tarihi: 28 Ocak 2019

Oda Tv, (2019). web sitesi: https://odatv.com/abd-ile-anlasma-17101936.html Erişim Tarihi: 20 Kasım 2019

Orhan, O., (2016). Fırat Kalkanı: Hedefler, Fırsatlar ve Riskler. *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 8 (77), 10-13.

Ottaway, M., & Hamzawy, A. (2011). Protest movements and political change in the Arab world (Vol. 28). Washington, DC: CARNEGIE endowment for International Peace.

Özalp, Ö., (2018). Türkiye'nin Suriye'ye Düzenlemiş Olduğu Fırat Kalkanı Operasyonu, *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(18), 169-186.

Özalp, G., (2018). Türkiye'ye AB üyeliği yerine stratejik ortaklık istedi. Web sitesi: http://www.hurriyet.com.tr/dunya/turkiyeye-ab-uyeligi-yerine-stratejik-ortaklik-istedi-40938734 Erişim Tarihi: 16 Şubat 2019

Özdal, B., (2008). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Süreci Bağlamında Avrupa Birliği'nin Göç Politikası ve İstihdam Stratejisi. ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources, 10(3), 89-121.

Özdemir, Ç. (2016). Suriye'de İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yönetim mi, Bölgesel ve Küresel Güçler mi?. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 81-102.

Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3).

Özer, M. A. (2006). Avrupa Birliğine Tam Üyelik Yolunda Son Gelişmeler. *Türk İdare Dergisi*, (453).

Özerim, G., (2014). "Avrupa'da Göç Politikalarının Ulusüstüleşmesi ve bir güvenlik Konusunda Dönüşü: Avrupa Göç Tarihinde Yeni Bir Dönem mi?". *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 11-48.

Özgöker, U., & Batı, G. F. (2016). Avrupa Birliği Hukukunda Göç Sorunu Parametreleri. *Ekonomi, Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 1-10.

Öztürk, N. Ö., (2012). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartında Yer Alan Sığınma Hakkının Tahlili. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(2), 187-229.

Paksoy, S., Paksoy, H. M., & Alancıoğlu, E. (2013). Küreselleşmenin Sosyo-Politik Etkileri: Arap Baharı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 46(46).

Palacıoğlu, T., (2018). Suriyeliler, AB ve Türkiye Özelinde Mülteciler. Web sitesi: https://www.istka.org.tr/media/131267/suriyeliler-ab-ve-t%C3%BCrkiye-%C3%B6zelinde-m%C3%BClteciler.pdf Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2018

Perruchoud, R., Redpath, J., (2009). Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

Poyraz, Y. (2012). Suriye vatandaşlarının geçici korunması ve uluslararası mülteci hukuku. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(2), 53-69.

Resmi Gazete,(2014). web sitesi: Geçici Koruma Yönetmeliği. http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf Erişim Tarihi 22 Şubat 2018

Resmî Gazete, (2019). AB ile Vize Serbestisi Diyaloğu Süreci, 2019 https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/CumhurbaskanligiGenelgeleri/20190918-19.pdf Erişim Tarihi: 5 Ekim 2019

Ryabov, Y. A., (2012). The externalisation of migration control in the European Union: first steps towards the external dimension of the space of freedom, security and justice. Baltic Region, (1), 44-51.

Saatçioğlu, B. (2017). AB'nin mülteci krizi: normlar-çıkarlar dikotomisi üzerinden AB'yi yeniden değerlendirmek.

Sabah Gazetesi, (2019). web sitesi: https://www.sabah.com.tr/dunya/2019/12/21/80-bin-kisi-kaciyor Erişim Tarihi: 23 Aralık 2019

Sabah Gazetesi, (2019). Web sitesi:https://www.sabah.com.tr/dunya/2019/09/21/vizesiz-avrupaya-6-adim-kaldi Erişim Tarihi: 25 Kasım 2019

Sağsen, İ., (2011). "Arap Baharı, Türk Dış Politikası ve Dış Algılaması", Ortadoğu Analiz, III, 31-32, 57-64.

Salık, N. (2011). Beşar Esad Dönemi Suriye Dış Politikasında Pragmatizm ve Türkiye-Suriye İlişkilerinin Geleceği. Ortadoğu Analiz, 3(35), 20-32.

Sandıklı, A., & Semin, A. (2012). Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye. Bilgesam Rapor, (52),

Savaşan, Z., (2009). AB'de Sığınma Hakkı: Ortak Sığınma Sistemi Oluşturma Amacı ve Devam Eden Kısıtlamalar, *TODAİE İnsan Hakları Yıllığı*, 27, 13-34.

Sayın, Y. (2016). Türkiye'nin Avrupa Birligi'ne Katılım Müzakereleri Ve Müzakere Fasılları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 19(2), 41-62.

Sert, D. Ş., & Türkmen, F. F. (2016). The EU-Turkey Refugee Deal: The" Disturbing" Balance between Protecting Refugee and Human Rights and Controlling Refugee Flows. Perseverant Europe? Solidarity in the EU and its Neighborhood: Challenges and Perspectives, 31-39.

Sputnik, (2019). web sitesi: https://tr.sputniknews.com/turkiye/201912221040893914-erdogan-yarin-bir-heyeti-moskovaya-gonderiyoruz/

Şahin, M. (2011). "1950–1960 Arap Devrimleri ve 2011 Arap Baharı: Benzerlikler ve Farklılıklar", *Mülkiye Dergisi*, XXXV, 272, 81-92.

Şen, A., (2011-2016). *Tüm Yönleriyle Suriye Devrimi*, İstanbul-Halep, Yapı Bozum

Şen, A., (2015). *Suriye Askeri Muhalefeti*. Ankara: ORSAM Yayınları, s.9-10

Şengül, İ., (2015). *Avrupa'da Geçici Koruma Rejimi Örnekleri*, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, Matsa Basımevi

Şimşek, M. (2017). 2011-2017 Suriye"de 6 yılda neler oldu?. http://www.bik.gov.tr/2011-2017-suriyede-6-yilda-neler-oldu/

Şirin, N. A. Ö. (2017). "Vizesiz Avrupa" Hayal Mi?: Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Vize Konusunun Değerlendirilmesi. *Türkiye – Almanya Araştırmaları Dergisi* 6 (1-2)

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, (2018). s.18 web sitesi: https://docplayer.biz.tr/105956746-Turkiye-buyuk-millet-meclisi-insan-haklarini-inceleme-komisyonu-goc-ve-uyum-raporu.html Erişim Tarihi: 18 Ağustos 2019

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Ankara Anlaşması, (2011). web sitesi: https://ab.gov.tr/117.html Erişim Tarihi 16 Mayıs 2019

T.C. Dışişleri Bakanlığı, web sitesi: http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa Erişim Tarihi: 28 Ocak 2019

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, No:4, s.50

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Temel Ab Terimleri web sitesi: https://www.ab.gov.tr/files/rehber/10_rehber.pdf Erişim Tarihi: 9 Kasım 2019

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, (2016). web sitesi: https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf Erişim Tarihi: 1 Aralık 2019

T.C. Dışişleri Bakanlığı, (2019). web sitesi: http://www.mfa.gov.tr/no_-30_-socideki-suriye-ulusal-diyalog-kongresinin-sonuclari-hk.tr.mfa Erişim Tarihi: 2 Aralık 2019

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, (2015). web sitesi: https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/29_kasim_2015_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf Erişim Tarihi: 19 Eylül 2019

The State of Refugee Integration in Germany in 2019. (2019). web sitesi: https://wenr.wes.org/2019/08/the-state-of-refugee-integration-in-germany-in-2019

The 1951 Conventıon Relating To The Statu S Of R Efugee S And Its 1967 Protocol, Unhcr, (2011). web sitesi: https://www.unhcr.org/about-us/background/4ec262df9/1951-convention-relating-status-refugees-its-1967-protocol.html Erişim Tarihi: 9 Eylül 2018

Topçu, E. (2018). Kartepe Zirvesi, Kocaeli web sitesi: https://www.kartepezirvesi.com/gocun-yonetim-modelleri

Töre, N., (2016). *Uluslararası Göç Hukuku*, Ankara: Turhan Kitabevi,

Trt Haber, (2018). web sitesi: https://www.trthaber.com/haber/dunya/dunyadaki-gocmen-sayisi-258-milyona-cikti-398002.html Erişim Tarihi 31 Aralık 2018

Trt Haber, (2019). https://www.trthaber.com/haber/dunya/suriye-anayasa-komitesi-kimlerden-olusacak-iste-tum-detaylar-432487.html

Türkiye - Suriye Siyasi İlişkileri, T.C. Dışişleri Bakanlığı http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa

Türkiyedeki Suriyeli Sayısı Aralık (2018). Mülteciler.org, 2018 https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/

United Nations, Universal Declaration of Human Rights, (1948). web sitesi: http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html Erişim Tarihi: 2 Aralık 2018

Unchr Türkiye, Mülteci Statüsü Belirleme web sitesi: https://www.unhcr.org/tr/multeci-statusu-belirleme

Unchr, (2016). web sitesi: https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf Erişim Tarihi: 22 Ekim 2018

Umhd, (2018). web sitesi: https://www.umhd.org.tr/2018/03/hangi-ulkede-ne-kadar-multeci-var/ Erişim Tarihi: 2 Haziran 2019

Unhcr web sitesi: https://help.unhcr.org/greece/tr/iltica-basvurusu/iltica-basvurum-baska-bir-avrupa-ulkesinde-incelenebilir-mi/dublin-iii-aile-birlesimi-ve-diger-yasal-yollar/ Erişim Tarihi: 9 Haziran 2019

Umhd, (2018). https://www.umhd.org.tr/2018/03/hangi-ulkede-ne-kadar-multeci-var/ Erişim Tarihi 6 Ocak 2019

Uysal, C., (2001). Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin tarihsel süreci ve son gelişmeler. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 1, 140-153.

Uzun, Hakan(2016). "Suriye İç Savaşı Aktörlerin Ağ Bağ Teorisi Yöntemiyle İncelenmesi", ANKASAM İşlevsel Çalışmalar Raporu, Sayı 1, s.22

Ulutaş, U., Kanat, K. B., & Acun, C. (2015). Sınırları Aşan Kriz Suriye. SETA,

Üstün, N., (2013). Schengen Anlaşması ve geleceği, Konya Ticaret Odası Araştırma Raporlar web sitesi: http://www.kto.org.tr/d/file/schengen-anlasmasi-ve-gelecegi.pdf Erişim Tarihi 28 Temmuz 2018

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf

Yazan, Y., (2016). *Avrupa Birliğinin Yasadışı Göç Politikası Türkiye Örneği Çerçevesinde İnsan Hakları Sorunsalı, İstanbul: Birlik Baskı Teknikleri*.

Yeniden Yerleştirme, IOM web sitesi: https://turkey.iom.int/tr/yeniden-yerle%C5%9Ftirme Erişim Tarihi Erişim Tairihi: 29 Haziran 2019

Yıldız, Y., S., (2019). *Avrupa Birliğinde Ortak Göç Politikası*

Yılmaz, T., (2017). 2010 *Yılında Başlayan Siyasi Gelişmeler: Arap Baharı'nın Sonu Suriye İç Savaşı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ufuk Üniversitesi, Ankara

Yaylagül, C., (2011). *Göç Sorunu ve Yeni Göç Politikalarının Uygulamasında Kent Konseylerinin Birleşimi*

Yücel, S. Y. (2017). *Avrupa'nın Mültecilerle İmtihanı*. SETA.

Walter-Franke, M. (2018). Two years into the EU-Turkey Deal: Impact and Challenges of a Turbulent Partnership. Jacques Delors Institut, Berlin. Retrieved May, 20, 2018.